

Norsk barnevern som sosial konstruksjon
En studie av norsk barnevernlovgivning i lys av sosial
konstruksjonistisk teori

Andreas Breden

VID vitenskapelige høgskole

Oslo

Masteroppgave

Master i familieterapi og systemisk praksis

Antall ord: 30 160

31. oktober 2017

Sammendrag

Denne studien har hatt som hensikt å få kunnskap om hvordan man kan forstå norsk barnevernlovgivning og om det kan gi mening i å forstå lovgivningen innenfor en sosialkonstruksjonistisk tenkning. Problemstillingen til studien er: *"Hvordan kan norsk barnevernlovgivning forstås i lys og sosial konstruksjonistisk teori?"* Datagrunnlaget ble hentet fra forarbeidene til endringslov til barnevernloven i 2013, med hovedvekt på Innst. 395 L (2012-2013). Grounded theory har blitt brukt som forskningsdesign og analysemetode, og det teoretiske rammeverket for denne studien har vært sosial konstruksjonistisk teori.

Det er gjort mye forskning både på barnevern og sosial konstruksjon, men det er gjort lite forskning på å forsøke å forstå norsk barnevernlovgivning i en sosialkonstruksjonistisk kontekst. Funnene i studien kan sies å være lovgivers sosiale konstruksjon av norsk barnevern, og har kommet til uttrykk gjennom tre hovedkategorier. Disse kategoriene er 1. Konstruksjon av barns omsorgsbehov, 2. Kvalitet i barnevernet og 3. Makt og struktur som problemløser. I studien kommer det fram at sosial konstruksjonistisk teori tilbyr flere alternative måter å forstå norsk barnevernlovgivning på. Blant annet gir forståelsen av hvordan diskurser og makt påvirker sosiale konstruksjoner mening. Det er også nyttig å se hvordan maktspråk kan tvinge mennesker inn i normalitet.

Abstract

The intention of this study has been to attain knowledge on how to understand Norwegian child protection legislation and if the context of social constructivist theory can offer an meaningful understanding. The thesis of this study is: "How might Norwegian child protection legislation be understood in light of social constructivist theory?" The basis of data has been legislative preparatory work of the amendment to the Norwegian Child Welfare Act and the document Innst. 395 L (2012-2013) has been the main source of it. Grounded theory has been used as research design and method of analysis and the theoretical framework is social constructivist theory.

There have been conducted a lot of research on both child protection and on social construction in Norway but very little research have been made in attempt to understand Norwegian child protection in the context of social constructive theory. The finding of this study is a representation of the legislator's social construction of Norwegian child protection

and has come to expression through three main categories. These categories are 1. Construction of children's need of care, 2. Quality in child protection and 3. Power and structure as a problem solver. The study shows that social constructive theory offers several alternative ways to understand Norwegian child protective legislation. Among this understanding are the understanding on how discourses and power affect the social construction of meaning. It is useful to look at how the language of power can force people into normality.

Forord og takk

Å gjennomføre denne studien har vært en lang prosess, på flere måter. Det er krevende å skifte jobb, fagfelt og by, men selv om prosessen har vært lang og krevende har jeg lært mye. Både om meg selv, fått ny fagkunnskap og ikke minst kunnskap om bruk av vitenskapelig metode som kan inspirere til utforskning av mitt daglige virke. At verden består av sosiale konstruksjoner gir mening for meg.

Vi sitter i slørblå junikveld
og svaler oss ute på trammen
Og alt vi ser på har dobbelt liv,
fordi vi sanser det sammen.[...]

Junikveld av Hans Børli (Dagene, 1958)

Idéen om å starte på studiet i familierapi startet da mamma og pappa skilte seg, og det sies at det er når det stormer som verst at man blir kjent med seg selv, og med andre. Jeg har fått muligheten til å bli bedre kjent med meg selv, mamma, Anette og Øystein. Det sies også at blod er tykkere enn vann. Konstruksjoner og diskurser samfunnet har om familie har blitt tydelige for meg, og jeg har funnet meg til rette i eget liv som har blitt beriket av Thea, Kristian og nå sist Sander. Min tapre følgesvenn Akamaru har gjennom hele oppgaven ligget bak kjøkkenstolen og passet på at progresjonen har vært på et tilfredsstillende nivå. Takk for at dere har lyttet til alt det dere ikke har interesse av i endeløse telefonsamtaler.

Ottar. Ethvert forsøk på å beskrive verdien av veiledningen fra deg vil være fattig. Jeg husker vi snakket på e-post om muligheten for å klonе deg, og selv om du var skeptisk til dette får vi se hva framtiden bringer. (Jeg fant ett av hårstråene dine i boka At skabe en professionel.) Du har vært uvurderlig, og dine hurtige svar på alle spørsmål minner meg om Elvis sitt ordspråk: Taking Care of Business in a Flash! Takk!

Hilary. Du er den som både faglig og personlig har betydd mest for meg den tiden jeg har studert familierapi. Takk for alle gode samtaler, og spark bak.

Thomas. Takk for en million samtaler. Snart er det Walk of Life. Amund. Takk for alle sparringer om det å skrive en master. Det er ikke lett, men det er ikke vanskelig heller. Fredrik. Filosofi, altså. Det er der det ligger.

Tone. Noen ganger er jeg helt sikker på at vi er symetriske. Så plutselig blir vi komplementære. Men, nei da. Symetriske igjen. Takk for tålmodige uker i innspurten! Nå er jeg lei av å være kjæreste med masteroppgava mi. Kan jeg bytte tilbake til deg? Martin og Emil, det har vært hyggelig å gjøre skolearbeid sammen på kjøkkenbordet, men nå rydder jeg vekk leksene mine. Sorry, amigos.

Momo og Pa. Dere har alltid vært der. Og selv om det bare er deg igjen nå, Momo, vil dere alltid være med meg i alt jeg opplever, valg jeg tar og ting jeg gjør gjennom deres holdninger og verdier – som nå også er mine. Hvis alle barn hadde hatt besteforeldre som dere så kunne vi lagt ned barnevernet.

Momo og Pa, jeg dedikerer denne studien til dere.

Innhold

1 Innledning.....	9
1.1 Bakgrunn for valg av tema.....	9
1.2 Veien mot en problemstilling.....	10
1.3 Hensikt og problemstilling.....	11
1.4 Lovgivningsprosessen i Stortinget.....	12
1.5 Studiens relevans og overførbarhet.....	12
1.7 Oppgavens oppbygning og utforming.....	13
2 Studiens teoretiske rammeverk og tidligere relevant forskning.....	14
2.1 Det mekanistiske paradigmet.....	14
2.2 Sosialkonstruksjonisme.....	15
2.2.1 Kenneth og Mary Gergen.....	16
2.4.2 Michel Foucault.....	19
2.4.3 Diskursanalyse.....	21
2.4.4 Posisjoneringsteori.....	23
2.5 Juridisk rammeverk i barnevernet.....	23
2.5.1 Lovprosessen.....	24
2.5.2 Noen bestemmelser i barnevernlovgivningen.....	24
2.6 Kort om relevante tema.....	25
2.6.1 To diskurser innenfor barnevernet – om ungdom og arbeidet.....	25
2.6.2 Om endring og terapi.....	25
2.6.3 Om patogenese og salutogenese.....	27
2.6.4 Kort om brukermedvirkning.....	27
2.6.5 Kort om familie og generasjoner.....	28
2.7 Oppsummering.....	29
3 Forskningsdesign og metode.....	30
3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted.....	30
3.1.1 Ontologi.....	30
3.1.2 Epistemologi.....	30
3.2 Valg av forskningsdesign og metode.....	31
3.2.1 Kvantitativ og kvalitativ metode.....	31
3.2.2 Kvalitativ forskning.....	31
3.2.3 Forskningsdesign og metodevalg.....	32

3.3	Grounded theory som metode.....	32
3.4	Prosesen med egen grounded theory	34
3.4.1	Dokumentstudie	34
3.4.2	Bakgrunn for valg av datamateriale, teoretisk utvalg og metning.....	35
3.4.3	Memo	37
3.4.4	Koding av samlet materiale	38
3.5	Kvalitet på forskningen.....	42
3.5.1	Egen forforståelse	43
3.5.2	Reliabilitet.....	44
3.5.3	Validitet	44
3.5.4	Overførbarhet.....	45
3.5.5	Transparens	46
3.5.6	Refleksivitet	46
3.6	Etiske vurderinger	46
3.6.1	Juridiske, formelle og strukturelle etiske hensyn.....	46
3.6.2	Praktiske etiske hensyn	47
3.7	Oppsummering og egenrefleksjon	49
4	Presentasjon av funn	50
4.1	Hovedkategori 1: Konstruksjon av barns omsorgsbehov.....	50
4.1.1	Underkategori 1-1 – Barn gis makt som aktør i eget liv.....	51
4.1.2	Underkategori 1-2 – Familiens verdi i omsorg	52
4.1.3	Underkategori 1-3 – Offentlig ansvar i omsorg.....	54
4.1.4	Oppsummering.....	56
4.2	Hovedkategori 2 – Kvalitet i barnevernet	56
4.2.1	Underkategori 2-1 – Barnevern er et utfordrende fagområde	56
4.2.2	Underkategori 2-2 – Skreddersøm gir positiv endring	57
4.2.3	Underkategori 2-3 – Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling	59
4.2.4	Oppsummering.....	61
4.3	Hovedkategori 3 – Makt og struktur som problemløser	62
4.3.1	Underkategori 3-1 – Finansiering gir barn en verdi.....	62
4.3.2	Underkategori 3-2 – Strukturering øker kvaliteten på samhandling	64
4.3.3	Underkategori 3-3 – Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet.....	65
4.3.4	Underkategori 3-4 – Økt samarbeid gir bedre hjelp	67
4.3.5	Oppsummering.....	68

4.4 Avsluttende tanker og refleksjoner	69
5 Drøfting.....	70
5.1 Konstruksjon av barnets omsorgsbehov	70
5.2 Kvalitet i barnevernet.....	73
5.3 Makt og struktur som problemløser	76
6 Hva funn og besvarelse av problemstilling.....	79
6.1 Hva viste funnene?.....	79
6.1.1 Konstruksjon av barns omsorgsbehov	79
6.1.2 Kvalitet i barnevernet.....	80
6.1.3 Makt og struktur som problemløser	80
7 Avsluttende kommentarer	82
7.1 Implikasjoner for praksisfeltet	82
7.2 Spørsmål til videre forskning.....	82
7.3 Mulige svakheter ved studien	83
7.4 Avsluttende refleksjoner	83
8.0 Litteraturliste.....	85
8.1 Bøker	85
8.2 Offentlige publikasjoner og lover	88
8.3 Artikler.....	89
8.4 Annet	90
9 Vedlegg	91
9.1 Vedlegg 1 – Tilbakemelding fra NSD	91
9.2 Vedlegg 2 – Eksempel på eget memo	93
9.3 Vedlegg 3 – Eksempel på initiell koding (side 7 i kodingsdokumentet)	94
9.4 Vedlegg 4 – Eksempel på fokusert koding (side 6 i kodingsdok.).....	95
9.5 Vedlegg 5 – Alle tentative kategorier	96
9.6 Vedlegg 6 – Endelige kategorier basert på tentative kategorier.....	97

1 Innledning

Dette er en studie om norsk barnevernlovgivning, og hvordan man kan forstå denne lovgivningen innen for sosial konstruksjonistisk teori. Det er gjort lite forskning på området, og studien er et forsøk på å utforske en eventuell sammenkobling mellom fagområdene barnevern og familierapi. Dette er viktig fordi barnevernfeltet på mange måter er inne i en tid hvor kvalitet på tjenestene og innholdet i et kompetanseløft skal defineres, og et bredest mulig teoretisk grunnlag å bygge denne prosessen på vil kunne komme barn og familier til gode. Idéen til denne studien fikk jeg i allerede i 2012 da Prop. 106 L (2012-2013) ble offentliggjort. Innst. 395 L (2012-2013) var høyaktuell på den tiden jeg fikk ideen om å skrive en masteroppgave, og jeg har vært usikker på om relevansen av å bruke denne som del av empirien fortsatt ville være relevant. Et raskt søk i Stortingets saksoversikt på barnevernfeltet viser at Familie- og kulturkomitéen har avgitt fire innstillinger (sett bort fra innstillinger knyttet til statsbudsjettet) siden Innst. 395 L (2012-2013), og disse har handlet om å styrke retten til ettervern i barnevernet (Innst. 366 S (2014–2015)), utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak (Innst. 332 L (2014–2015)), om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov (Innst. 197 S (2014–2015)) og nå sist en barnevernsreform (Innst. 354 L (2016-2017)). Ingen av de siste innstillingene har lagt en så grundig dokumentasjon til grunn for saksbehandlingen som Innst. 395 L (2012-2013). Sist behandlede innstilling omhandlet tidlig innsats, familiestøtte og hjelp der barnet bor, kompetanse og ledelse. Disse temaene er stort sett dekket i funnene mine, noe jeg mener viser at empirien min fortsatt har stor relevans.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

I løpet av de årene jeg har vært ansatt i ulike kommunale barneverntjenester har jeg gjort meg noen refleksjoner om hvordan barnevernarbeidere treffer beslutninger etter barnevernloven, og hvordan prosessen fram til beslutningene foregår. Noen ganger har jeg undret meg over hvilke tankerekker som kan ligge til grunn for hva barneverntjenesten definerer er den beste hjelpen for barn og familier. Jeg har erfart at flere av beslutningsprosessene bærer preg av å høre til det mekanistiske paradigmet (Jensen, 2009), hvor man ønsker å finne årsaken til et problem for så å kunne tilby en hjelp som gjør noe med denne årsaken; de følger en lineær årsaksforklaring. Dette viser seg blant annet gjennom at hjelpetiltakene man har en preferanse for å tilby er såkalt evidensbaserte, hvor man følger en manual fra A til B og gjennom dette forventer å kunne skape en positiv endring. Flere offentlige dokumenter snakker også frem

evidensbaserte metoder. Eksempel på dette er Raundalenuutvalget (NOU 2012:5, s. 16), rundskriv (2000) om bruk av multisystemisk terapi «*For å bidra til å sikre bredde og kvalitet i arbeidet med barn og ungdom med alvorlige atferdsvansker [...]»* og Befringutvalget (NOU 2009:08) som skrev i sin norske offentlige utredning (NOU) at forskningsbaserte hjelpetiltak som multisystemisk terapi (MST) og parental management training Oregon (PMTO) viser lovende resultater på tross av at det finnes lite forskning på effekten av hjelpetiltak generelt. Jeg har flere ganger savnet stemmen til barn og foreldre både i beslutningsprosesser og begrunnelser for avgjørelser. NOU 2011:20 heter Ungdom, makt og medvirkning, og handler om ungdoms medbestemmelse i samfunnet, og barnevernloven (1992) slår fast at barn skal medvirke. På tross av dette er det min erfaring at dette skjer i for liten grad.

I de kommunale barneverntjenestene har man en plikt til å samarbeide med andre instanser som skole, helsesøster og barne- og ungdomspsykiatrien (BUP) for å finne de beste hjelpetiltakene. Mange av disse instansene jobber innenfor en medisinsk diskurs, og jeg blir nysgjerrig om dette kan være med å påvirke barnevernansatte til å holde evidensbaserte metoder høyt. Etter at forslag til endringer i barnevernloven ble vedtatt av Stortinget den 23. juni 2013, ble det klart at barneverntjenestene kom til å måtte argumentere for hvorfor man ønsker å tilby det enkelte hjelpetiltak, i tråd med forsvarlighetskravet. Man kan på mange måter si at barnevernet er inne i en tid hvor de faglige premissene for yrkesutøvelse skal defineres. Politikere har til en viss grad definisjonsmakt over hvordan fag skal utøves siden de setter struktur og rammer rundt fagutøvelse, og jeg er nysgjerrig på hva lovgiver mener om norsk barnevernarbeid. Jeg er også nysgjerrig på om og eventuelt hvilken posisjon systemisk tenkning og sosial konstruksjonistisk teori kan ha i forhold til lovgivers tanker om barnevernlovgivningen.

1.2 Veien mot en problemstilling

I Familie- og kulturkomiteens innstilling til endringer i barnevernloven i 2013, blir det foreslått en egen bestemmelse som presiserer at *”Tjenester og tiltak etter denne loven skal være forsvarlige”* (Innst. 395 L, (2012-2013)). I utgangspunktet var jeg veldig nysgjerrig på forsvarlighetsbegrepet i norsk barnevernlovgivning, og jeg hadde lyst til å se om systemisk tenkning kunne oppfylle kriteriene til faglig forsvarlig barnevernarbeid. Faglig forsvarlig betyr at man må forsvare det man gjør ut ifra et faglig perspektiv, og jeg er nysgjerrig på om lovgiver har preferanser for noen typer faglige tilnærminger foran andre, og hva de legger i faglighetsbegrepet.

I Innst. 395 L (2012-2013) står det at forsvarlighetsbegrepet allerede eksisterer i norsk barnevernlovgivning, og at lovforslaget vil være en presisering. I tildelingsbrevet av 2014 fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet til Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet står det oppgitt seks kvalitetsmål for direktoratets arbeid (BLD, 2014). Statens helsetilsyn tok i 2010 over rollen som tilsynsorgan for barnevernet i Norge, og sammen med tilsynsrapporter fra helsetilsynet, kunne tildelingsbrevet ha vært gode datakilder for utforskning av forsvarlighetsprinsippet (Barnevernloven, 1992, Ot.prp. nr. 69 (2008-2009)). Etter å ha snakket med blant andre forsker Elisabeth Backe-Hansen og doktorgradstipendiat Asgeir Falch-Eriksen ved Velferdsforskningsinstituttet NOVA og lest litteratur om forskjellige forskningsmetoder, fant jeg ut at å gjennomgå en stor mengde dokumenter for å spore forsvarlighetsprinsippets opprinnelse og intensjonen bak dette ville være på siden av det en mastergrad i familierapi og systemisk praksis legger opp til. Falch-Eriksen anbefalte metoder som omfattet sporingsprosess og triangulering. Jeg har derfor valgt å ta for meg forarbeidene til endringene av barnevernloven som ble vedtatt i 2013, men ser helhetlig på forarbeidene heller enn å kun fokusere på faglig forsvarlighet.

1.3 Hensikt og problemstilling

Hensikten med denne studien er å utforske hva lovgiver tenker om norsk barnevernlovgivning, og utvikle kunnskap om relasjoner mellom dette og systemisk teori og sosial konstruksjonistisk teori. For å finne ny og relevant forskning som kan være til hjelp i denne studien har jeg valgt å søke i fagdatabaser. Siden studien omhandler norsk barnevernlovgivning, har jeg valgt å bruke norsk språk som søkeord. Jeg har vært opptatt av å finne fagstoff som omtaler forholdet mellom både systemisk tenkning og barnevernloven, og sosial konstruksjonistisk teori og barnevernloven. For å få bredere omfang på søket mitt valgte jeg både å søke på sosial konstruksjon og sosialkonstruksjonisme, og jeg valgte barnevern for å få treff som går utover treffene barnevernloven som søkeord ville ha gitt meg. På tross av noen få treff, har ingen av treffene omhandlet møtet mellom systemisk tenkning eller sosial konstruksjon og barnevernloven. De mest relevante treffene jeg gjorde var doktoravhandlingen til Roar Flatebø (2005) som handler om hvordan barnevernsaker blir konstruert av barnevernarbeidere som synes den aktuelle saken er vanskelig, en artikkel av Bjørn Øystein Angel (2010) om barnet som aktør og kunnskapsbærer i barnevernet, en artikkel av Kåre Heggen og Silje Louise Dahl om kunnskapsgrunnlaget i barnevernet (2017)

og Lise Merete Ueland Braathen (2009) sin mastergrad om det å være familierapeut i barnevernet.

Problemstillingen til denne studien er: *"Hvordan kan norsk barnevernlovgivning forstås i lys og sosial konstruksjonistisk teori?"*

1.4 Lovgivningsprosessen i Stortinget

I alminnelige saker og budsjettsaker som Stortinget skal ta stilling til i form av et stortingsvedtak, vil regjeringen gjennom de respektive departementene skrive et lovforslag i form av en proposisjon (prop.) (Stortinget, 2017). Det er vanlig at saken sendes ut på høring, slik at både enkeltpersoner, organisasjoner og andre kan komme med innspill på høringen. Noen ganger kan også regjeringen ønske å få drøftet eller presentert saker for Stortinget, uten at man fatter vedtak i sakene. Da kalles forslaget en melding til Stortinget. Regjeringen benytter seg også av melding til Stortinget i de tilfellene hvor man vil trekke tilbake et lovforslag (Stortinget, 2017). Stortingsrepresentantene sitter i forskjellige komitéer som drøfter spørsmål innenfor sine områder, og en slik komité er Familie- og kulturkomitéen som drøfter spørsmål innenfor barnevern (Stortinget, 2017). En vanlig saksgang fra lovforslag til lovvedtak er at det starter med en proposisjon fra et departement, som så går videre til respektiv komité for en innstilling til Stortinget (Stortinget, 2017). En følger vanligvis en viss struktur med sammendrag av proposisjonen den bygger på, komitéens merknader, forslag fra mindretallet og komitéens tilrådning. Det politiske landskapet skifter stadig, og så lenge politikere er uenige vil de forskjellige synene komme fram i innstillingene (Stortinget, 2017).

1.5 Studiens relevans og overførbarhet

Idéen til denne studien fikk jeg i allerede i 2012 da Prop. 106 L (2012-2013) ble offentliggjort. Innst. 395 L (2012-2013) var høyaktuell på den tiden jeg fikk ideen om å skrive en masteroppgave, og jeg har vært usikker på om relevansen av å bruke denne som del av empirien fortsatt ville være relevant. Et raskt søk i Stortingets saksoversikt på barnevernfeltet viser at Familie- og kulturkomitéen har avgitt fire innstillinger (sett bort fra innstillinger knyttet til statsbudsjettet) siden Innst. 395 L (2012-2013), og disse har handlet om å styrke retten til ettervern i barnevernet (Innst. 366 S (2014–2015)), utvidet adgang til å pålegge hjelpetiltak (Innst. 332 L (2014–2015)), om å gjøre barnevernloven til en rettighetslov (Innst. 197 S (2014–2015)) og nå sist en barnevernsreform (Innst. 354 L (2016-2017)). Ingen av de

siste innstillingene har lagt en så grundig dokumentasjon til grunn for saksbehandlingen som Innst. 395 L (2012-2013). Sist behandlede innstilling omhandlet tidlig innsats, familiestøtte og hjelp der barnet bor, kompetanse og ledelse. Disse temaene er stort sett dekket i funnene mine, noe jeg mener viser at empirien min fortsatt har stor relevans.

Jeg har stilt meg spørsmål om funnene i denne studien, som altså tar for seg en lovendring til barnevernloven fra 2013, kan ha en overføringsverdi til å gjelde hele barnevernloven. Jeg argumenterer for at man både i Prop. 106 L (2012-2013) hadde en stor gjennomgang av barnevernlovgivningen, og det man gikk ganske langt i å gjøre de endringene man på den tiden anså som nødvendige. Siden jeg både tar for meg meldingsdelen og proposisjonsdelen av innstillingen har jeg dekket alle de viktigste faglige og politiske synspunktene. En kjapp sammenligning av det siste lovvedtaket til barnevernloven og studiens empiri viser stor grad av overlapp (Lovvedtak 102 (2016-2017)). Jeg mener derfor at jeg kan overføre funnene mine til å omtale dem som tenkning rundt norsk barnevernlovgivning, og ikke bare snevre det inn til tenkning rundt barnevernet i 2012 og 2013. Selv om endringer og tenkning rundt enkelttema kan skje fort, vil jeg påstå at 4 – 5 år ikke er lang nok tid til at tenkning rundt et såpass stort og komplekst felt som barnevernet har endret seg mye. En rask titt i årets statsbudsjett (Prop. 1 S (2017–2018), s. 25) viser at hovedprioriteringer i budsjettforslaget for Barne- og likestillingsdepartementet blant annet er arbeid mot vold i nære relasjoner, kvalitet og kompetanse i det kommunale barnevernet og helsehjelp til barn i barnevernet. Jeg mener at drøftingen i kapittel fem i studien også viser at oppgaven vil ha relevans for fagfeltet, noe som vil bli redegjort for avslutningsvis i studien.

1.7 Oppgavens oppbygning og utforming

Masteroppgaven er delt inn i seks kapitler. Det første kapittelet er innledningen og presenterer oppgavens utgangspunkt og hovedlinjer. Her redegjør jeg både for temaet jeg har valgt å skrive om og problemstillingen. I kapittel 2 introduseres det teoretiske rammeverket som studien bygger på. Kapittel 3 er viet til forskningsdesign og metode, og her vil jeg også redegjøre for mitt epistemologiske og ontologiske standpunkt. Det er i dette kapittelet jeg vil vise hvordan jeg selv har kodet det datamaterialet jeg har valgt, og jeg vil redegjøre for studiens kvalitet. I kapittel 4 viser jeg funnene mine og underbygger disse med utdrag fra empirien. Kapittel 5 er drøftingskapittelet til studien, og her drøfter jeg funnene mine i lys av teorigrunnlaget. Kapittel 6 oppsummerer funnene, og kapittel 7 avrunder studien.

2 Studiens teoretiske rammeverk og tidligere relevant forskning

I dette kapitlet presenteres i hovedsak teori som kan relateres til sosial konstruksjonistisk teori. I tillegg vil jeg kort presentere det mekanistiske paradigmet for å kunne gjøre noen sammenligninger mellom dette paradigmet og sosialkonstruksjonisme. Hårtveit og Jensen (2004, s. 107-108) skiller mellom familierapi basert på system- og kommunikasjonsteori og familierapi som søkte begrunnelser i språkteori og postmoderne filosofi. Konstruktivisme, systemteori, kommunikasjonsteori og systemisk tenkning vil ikke være en del av studiens teoretiske rammeverk. Jeg bruker begrepene sosial konstruksjon, sosial konstruktivistisk teori og sosialkonstruksjonisme om hverandre, men begrepene tillegges samme betydning. Avslutningsvis vil jeg presentere noen tema som vil bli benyttet som teori i drøftingen.

2.1 Det mekanistiske paradigmet

Mennesket har begrunnet sin tenkning ut ifra forskjellige paradigmer opp gjennom tidene. Thomas Kuhn lanserte begrepet paradigme, og beskriver det som de rammene en vitenskap må være innenfor for å kunne kvalifisere til å være en vitenskap (Jensen, 2009). Greske naturfilosofer lanserte idéen om at stoff ikke er delelig i det uendelige, fordi man til slutt vil komme til udelelige partikler (Stigen, 1995), og sofistene stod senere for en dreining hvor tenkningen gikk fra å være kosmosentrisk med naturvitenskaplig fokus og over i det antroposentriske med mennesket i fokus (Næss, 2001). Det var på denne tiden Platon skrev Gorgias, hvor Sokrates er med, der den språkfilosofiske holdningen at det som er sant for noen ikke trenger å være sant for andre (Stigen, 2000). Aristoteles mente at det å kjenne til årsakene er nøkkelen til viten og vitenskap, og han sier at viten består i å kunne angi årsakene. Jo flere årsaker man kjenner til desto større innsikt har man i et sakskompleks eller en prosess (Stigen, 1995).

At naturvitenskapenes viktigste oppgave består i å kartlegge årsaker var en holdning man fant i filosofien helt fram til 1600-tallet. Det mekanistiske paradigmet, også kalt det positivistiske paradigmet og det newtonianske paradigmet etter Isaac Newton, er en vitenskapsfilosofisk retning som forklarer verden ut ifra årsak - virkning. Navnet kommer fra astronomen Johannes Kepler som i 1605 sa at hans mål var å vise at verden fungerte som et urverk og ikke som en guddommelig organisme (Jensen, 2009). Kepler mente at verden fungerer mekanisk ved at et tannhjul griper inn i et annet og skaper en virkning. Alle hendelser skyldes en årsak som det ved analyser som måling, veiing eller annen form for observering er mulig å

avdekke. Filosofen Rene Descartes åpnet for å skille kropp og sjel, og påstå at siden de var forskjellige så måtte man også studere dem hver for seg. Jensen (2009, s. 20) mener at dette er en tenkning som fortsatt er rådende innenfor flere fagfelt, slik som medisin og psykologi. En lineær årsaksforklaring kan gå begge veier. Både veien hvor man forutsier en virkning ut ifra en årsak, og veien hvor man har et problem og letter etter årsaken med tanke på å ordne opp i årsaken for å løse problemet. I en medisinsk kontekst vil man gjerne se på virkningen, eller symptomet, for å finne årsaken (sykdom eller skade) og gi antatt riktig behandling (Ulleberg & Jensen, 2011).

Den amerikanske fysikeren Fritjof Capra mener at det er nettopp kravet om kvantifisering for å vise til sannheten som er det mekanistiske paradigmet grunnleggende feil, siden moderne fysikk viser at det ikke finnes noen absolutt sikkerhet, og at alle begreper og teorier kun er omtrentlige og begrensede (Jensen, 2009). Den italienske teoretiske fysikeren Carlo Rovelli (2006) skriver i boka *Seven Brief Lessons On Physics*:

"Ever since we discovered that the Earth is round and turns like a mad spinning-top we have understood that reality is no as it appears to us: everytime we glimpse a new aspect of it, it is a deeply emotional experience. Another veil has fallen."(s. 4)

Både Albert Einstein og Niels Bohr har påvist svakheter som rokker ved det mekanistiske paradigmet gjennom sine forskninger på henholdsvis relativitetsteori og kvanteteori (Jensen, 2009). Man skal likevel ikke underkjenne mekanistiske modeller når det gjelder å forklare fenomener knyttet til naturvitenskapene, samt sykdomslære, anatomi og fysiologi (Ulleberg & Jensen, 2011).

2.2 Sosialkonstruksjonisme

Her vil jeg redegjøre for sosialkonstruksjonistisk teori. Dette er det sentrale rammeverket i for min studie. Som vist over har menneskelig tenkning hele tiden vært i utvikling, og det er vanskelig å si når en bestemt type tenkning eksakt oppstod fordi inspirasjon hentes fra forskjellige kilder i historien. Slik er det også med sosialkonstruksjonismen. I kapittelet om det mekanistiske paradigmet (s.12) ble det presentert en måte å se verden på hvor man mente at man kunne finne ut alle sannheter om verden gjennom vitenskapelig metode. Rundt 1600-tallet etablerte Rene Descartes et skille mellom sjel og kropp, og han mente også at man ved hjelp av deduksjon kunne finne sikker kunnskap (Lock & Strong, 2014). I 1668 ble den

italienske historikeren og filosofen Giambattista Vico født. Han konfronterte Descartes tenkning og konstruerte en filosofi som var forankret i blant annet språk, og selv om man ikke kan si at det var med Vico at sosialkonstruksjonismen startet, representerte han i alle fall et brudd med datidens hovedstrømmer i tenkningen. Vico mente at menneskets evne til fornuftig tenkning er noe som utvikles over tid, og at vi har innsikt i egen verden fordi vi skapte den. Han mente også at endringer er noe som konstrueres mellom mennesker når vi samhandler (Lock & Strong, 2014). Når det gjelder sosialkonstruksjonismen slik vi kjenner den i dag, er det flere som mener at boka *The Social Construction of Reality* fra 1967 av Berger og Luckmann etablerer starten på sosial konstruksjon (Bjartveit & Kjærstad, 2001; Johnsen & Torsteinsson, 2012). I dag er det flere retninger som kan sies å være sosialkonstruksjonistiske (Lock & Strong, 2014; Burr, 1995), og disse tilnærmingene har noen felles kjennetegn. Disse kjennetegnene er en kritisk holdning til objektiv kunnskap, at kunnskapssynet vårt er bestemt av historisk og kulturell kontekst og at vår forståelse av verden blir skapt gjennom sosiale prosesser (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Det vil være for omfattende å ta for seg alle retningene i teorikapitlet, og jeg velger meg ut Kenneth og Mary Gergen sin forståelse av sosial konstruksjon, Foucault, diskursanalyse og til slutt Rom Harré sin teori om posisjonering.

2.2.1 Kenneth og Mary Gergen

Kenneth og Mary Gergen er to sosialkonstruksjonistiske tenkere som har vært kritiske til mainstream psykologi, og de har forsøkt å fremme samarbeidsfokuserte og relasjonelle praksiser. Én måte å se sosial konstruksjon på er at det som er virkelig er konstruert sosialt, eller om man snur på det så kan man si at ingenting er virkelig før man er enige om det (Gergen & Gergen, 2005). En konsekvens av dette er at det ikke er individer, slik vi er vant med å tenke, men relasjoner som er samfunnets fundament. Hva vi anser som sannheter om verden avhenger av hvilke sosiale relasjoner vi er en del av, og det er gjennom disse relasjonene verden fremstår for oss slik vi konstruerer den (Gergen, 2015). Det er gjennom bruk av språket vi konstruerer mening. Gergen (2015, s. 35) viser til språkfilosofen Ludvig Wittgensteins utsagn *"The limits of my language mean the limits of my world"*. Gergen & Gergen (2005, s. 23) har fire forslag om meningsdannelse i relasjoner:

1. *Et individs ytringer giver ingen mening i sig selv. [...]*
2. *Potensialet for betydning realiseres ved opfølgende handling. [...]*
3. *En opfølgende handling kræver endnu en opfølgning. [...]*

4. *Traditioner giver muligheder for betydning, men bestemmer ikke, hva det skal være. [...]*”

Hvis en person står alene i skogen og snakker til seg selv, vil ikke ytringen hans ha noen mening fordi ingen hører det han sier. Dersom en annen person hører det han sier vil den andres svar til han være en realisering av personens ytring, som nå fremkommer i en relasjon. Når den første personen svarer den andre personen har man straks forhandlet frem en mening gjennom språket. Det er språklige tradisjoner som er med og avgjør hvilken mening språket skal tillegges, men disse to personene definerer gjennom sin egen to-personskultur hvilken mening de til slutt konstruerer sammen. Den franske teoretikeren Jacques Derrida er kjent for en dekonstruksjonistisk tenkning. Dette går ut på at når vi bruker språket vårt med alle ordene, er det også ord vi ikke bruker, og ordet *hvit* får en mening av ordet *svart* selv om sistnevnte er fraværende (Gergen, 2015). På samme måte kan rasjonelle argumenter være med på å undertrykke alle alternative meninger som det ikke argumenteres for rasjonelt, og rasjonelle argumenter står i gjensidig avhengighet til irrasjonelle argumenter for å kunne eksistere. Derrida mente at dersom man nøye undersøker rasjonelle argumenter så vil de kollapse, fordi det ikke eksisterer en sannhet – bare konstruksjoner av sannhet (Gergen, 2015).

2.4.1.1 Utdanning og kunnskap

Utdanning og kunnskap går igjen i empirien (Innst. 395 L (2012-2013)), og en av underkategoriene i funnene omhandler kunnskap og kompetanse. Gergen (2015, s. 146) poengterer at utdanningens hovedmål er å heve studentenes kunnskapsnivå hvor misoppfatninger blir erstattet med logisk resonering og sann kunnskap. Sannhet og fake news blir bedømt av eksperter, og studentene mottar taust informasjonen. Målet er å forbedre studentens tenkning, noe som gjøres individuelt og prosessen valideres gjennom hyppige målinger (Gergen, 2015). For en sosialkonstruksjonist er dette et paradoks, siden kunnskap blir skapt i en relasjon. God undervisning skal i følge politikere og skoleledelse være politisk nøytral (Gergen & Gergen, 2005). Slik er det likevel ikke. For eksempel blir noen forskningsmetoder prioritert foran andre, og læreplaner blir skrevet med eller uten religiøst tilsnitt. Det kan være nyttig å bli bevisst hvem som tjener på dagens undervisning i et metaperspektiv. I boken *De undertryktes pedagogikk* stiller Paulo Freire spørsmålet om hvem som kan realisere en frigjørende undervisningsform dersom dette krever politisk makt og de undertrykte ikke har noen makt. Noe av svaret ligger i at de undertrykte er bundet av et

mekanistisk verdensbilde og at løsningene de eventuelt ser for seg ligger innenfor dette paradigmet, og gjennom dialogen kan de undertrykte frigjøres (Freire, 2003). Tor-Johan Ekeland (2004, s. 172) skriver at et kjennetegn på konflikter er at dialogen bryter sammen. Ufordringen blir å få gjenopprettet dialogen, og unngå alternativet som er undertrykking av den andre fordi den type fred sjelden blir varig (Ekeland, 2004). En parallell til utdanning ligger i temaet forskning, som tradisjonelt sett har søkt sannheten (Gergen & Gergen, 2005). Det finnes ingen sannhet for alle, men heller en sannhet innenfor fellesskapet. En matematiker vet ikke mer enn en basketballspiller, og kunnskapen til hver person er nyttig til forskjellige formål. En alternativ måte til sannhetsforskning, er i følge Gergen & Gergen (2005, s. 68-69) å la flere delta i dannelsen av virkeligheten, utforske grenser sammen og skape nye visjoner sammen.

2.4.1.2 Eksempel på to familierapeutiske praksiser basert i sosialkonstruksjonismen

To familierapeutiske praksiser som bygger på sosialkonstruksjonistisk tenkning er Harry Goolishian og Harlene Anderson sin samarbeidsbaserte tilnærming (kalt språkssystemisk tilnærming i begynnelsen) og Michael White sin narrative tilnærming. Narrativ kan oversettes til historiefortelling (Lundby, 1998). Narrativ praksis ønsker å sette menneskers egne kunnskaper og erfaringer i sentrum for alt samarbeid, og praksisen bygger på en erkjennelse om at alle menneskers liv og erfaringer er unike (Lundby, 2009). Virkelighetene våre konstrueres i språket, og de blir holdt i live gjennom historiene vi lever og forteller. Det er våre kulturelle historier som er med på å definere vår individuelle livshistorie, og hver kultur har egne narrativer som påvirker oss til å tilskrive noen livsbegivenheter som spesielle og mens andre ikke er det (Lundby, 1998). Michael White (2009, s. 14) vektlegger at personen ikke er problemet, men at problemet i seg selv er problemet. Livshistorien vår defineres av de begivenhetene vi husker, og de huskes som en historie. Narrativ terapi går ut på å gjenfortelle og gjenleve historier, og på den måten kan vi rekonstruere historien om livet vårt (Lundby, 1998). Ved å hente fram historier om mestring, vil historien om oss rekonstrueres vekk fra livshistorien som offer.

I følge Harlene Anderson (2003, s. 105) kan alle sosiale systemer forstås som språkssystemer. Alle sosiale systemer er relasjonelle systemer som baserer seg på en språklig interaksjon. Det er gjennom språket man skaper et fellesskap, noe som også er tilfelle i en terapikontekst, og dette er tenkningen bak språkssystemisk terapi (Anderson, 2003). I språkssystemisk terapi

inntar man en ikke-vitende posisjon hvor man har en antagelse om at problemer ikke løses, men de oppløses når man snakker om dem, og Goolishian og Anderson støttet seg her til Wittgenstein (Anderson & Goolishian, 1992). De sier at *"I dialog förblir ingenting detsamma. Förändring i terapi är ingenting annat än förändrad mening som uppkommit ur dialog och konversation"* (Anderson & Goolishian, 1992). Å innta en ikke-vitende posisjon betyr ikke at man ikke tar med seg egne konstruksjoner inn i samtalen, men at man er åpen for at man ikke vet om den andre, og at man i samtalen åpner for å vite. Terapeutens viktigste ekspertise er å ta risiko i å delta i samtalen og dialogen med den eller de andre, der målet er å utvikle et utbytte av dialogen som oppløser både problemet og det problemorganiserende systemet (Anderson & Goolishian, 1992).

2.4.2 Michel Foucault

Michel Foucault var en fransk tenker som har hatt enorm innflytelse på samfunns- og humanvitenskaper. Foucault var ikke opptatt av universelle og grunnleggende sannheter, men hans intensjoner var i følge Lock & Strong (2014, s. 316) *"å kontekstualisere og historisere ulike former for sannhet, kunnskap, rasjonalitet og fornuft, slik de er forankret i den kulturelle veven de eksisterer innenfor"*. Filosofen Friedrich Nietzsche sin tenkning hadde stor innflytelse på Foucault, som ble tiltrukket av tanken om at historien ikke er rasjonell og progressiv (Foucault, 1972). Det er makt som gjør at historien utvikler seg – den går ikke mot en tenkt høyere fornuft. Makten utøves av en gruppe som med sin vilje styrer en annen gruppe, og det er denne utøvelsen av vilje som er den viktigste faktoren til hvordan historien endrer seg (Lock & Strong, 2014). Foucault skiller mellom tradisjonell og moderne makt. Tradisjonell makt er det vi forbinder med makt, og handler om den makten mennesker i forskjellige stillinger som politi, dommer, lærere, foreldre og institusjoner som skole, barnevern og tingrett kan utøve overfor andre mennesker. Moderne makt handler om hvordan vi forstår og blir til oss selv. Denne formen for makt benytter kunnskap om mennesker, forskning og faglige forklaringer fra fag som blant annet psykologi, medisin og pedagogikk. Kombinert med populærkulturens bilder brukes kunnskapen til å utvikle normer for hva vi skal spise, hvordan vi skal leve livene våre og hvilke klær vi skal gå med. Den moderne makten tvinger mennesker inn i en undertrykkende selvforståelse som preges av mangel på frihet (Jensen, 2009). En vanlig forestilling er at fysisk og mental helse er dårligere hos mennesker som tilhører marginaliserte sosioøkonomiske grupper og etniske minoriteter, og at dette skyldes deres usunne levevis og latskap, men i det siste har man erkjent at dårlig helse

skyldes basale samfunnsmessige forskjeller (Dallos & Draper, 2007). Konstruksjoner som dette er med på å rettferdiggjøre grupper med makt sine privilegier i samfunnet.

2.4.2.1 Disiplinerende institusjoner

Foucault (1972) var opptatt hvordan Vesten har forsøkt å disiplinere individer de tre – fire hundre årene ved å låse dem inne i forskjellige institusjoner, noe han kalte ”den store innesperringen”. Både sykehus, skoler, fengsler og bedrifter er eksempler på institusjoner hvor målet er å normalisere individene slik at de passer inn i samfunnet. (Hårtveit & Jensen, 2004). Foucault sammenligner terapi med andre lignende ritualer for bekjennelse, slik som skriftemål til presten eller innrømmelser til dommeren. I ritualene forteller individene om historier, drømmer og motiver, og kunnskap oppstår om individene som i neste omgang gir samfunnet mulighet til å gjøre individene konforme gjennom en normaliseringsprosess. Til å begynne med defineres det som om individet har et problem, og etter hvert synes individet dette selv også. Individets selvforståelse endres slik at de gruppene som har makten kan fortsette å ha den. Både lærere, leger, psykologer og prester deltar i disiplineringen (Hårtveit & Jensen, 2004). Foucault mente staten hadde en viktig funksjon som superstruktur i forhold til maktkontekster som blant annet kropp, seksualitet og familie, og han mente at det var enda viktigere å se rekkevidden makt har – også utover statens strukturer (Rabinow, 1984). I opplysningstiden ble teknologien brukt til å legitimere klassifikasjonspraksiser, gjennom at mennesket ble underlagt en vitenskapelig dokumentasjon som kunne definere individer som normale eller ikke normale. I tråd med tenkningen på den tiden kunne mennesket undersøkes, de kunne dokumenteres og forvandles til skrevet tekst (Lock & Strong, 2014). Eksempelvis heter det å *stemple inn* når man er en *normal ansatt*, og det er denne konsekvensen av vitenskapen Foucault er kritisk til. Et eksempel på dette når det kommer til terapikonteksten, er hvordan terapeuter hjelper klienter med å tilpasse seg virkeligheten. Dette skjer gjennom en normativ tilnærming hvor klienten evalueres ut ifra samfunnets standard på normalitet, og hjelperne blir dermed våpendrager for samfunnet (Lock & Strong, 2014). Legfolk ønsker ikke å være utestengt fra kunnskapen ekspertene har, og de tar til seg denne og bruker den på seg selv. På et annet nivå vil psykologisk kunnskap og praksis smelte sammen med idéer om hvordan styring og ledelse bør skje (Lock & Strong, 2014). Foucault sitt bidrag til familierapien har bidratt til å skifte fokus fra dysfunksjonelle familieinteraksjoner som av noen har blitt opplevd som årsaksforklaringen til problemet, noe som har ført til følelse av skyld og skam (Dallos & Draper, 2007). En familie kan kun romme en viss mengde narrativer

i konstruksjonen av seg selv, og utforskningen av disse narrativene og diskursene er med på å gi rom for endring (Dallos & Draper, 2007).

2.4.3 Diskursanalyse

Johnsen & Torsteinsson (2014, s. 202) skriver at Foucault sin definisjon av diskurs i en narrativ kontekst er en *"praksis som systematisk former objektene som den snakker om"*.

Thomas Lemke (2003, s. 46) viser til Foucault sin definisjon av diskurs som *"en mængde af udsagn, der hører til samme formationssystem"*. I følge Anne Kyong Sook Øfsti (2010, s. 18) forutsetter diskursbegrepet *"oppfatningen om språk som konstituerende for hvordan vi forstår verden og det sosiale livet, et språksyn som finner det interessant å studere språket i bruk, fordi språket aktivt intervensjoner i det vi kaller virkeligheten, og ikke bare avspeiler den"*, noe som er en mer praktisk definisjon. En konsekvens av dette er at diskurser er med på å legitimere hva som kan bli sagt og hvordan vi kan snakke om det (Øfsti, 2010).

Diskursanalyse henger tett sammen med sosialkonstruksjonismen, og når man benytter seg av diskursanalyse kan man ikke kan skille teori og metode (Philips & Jørgensen, 2004). I ordet diskurs ligger ideen om at språk er strukturert etter forskjellige mønstre som folks ytringer følger når de tar del i forskjellige domener i det sosiale livet, for eksempel en medisinsk eller politisk diskurs, og at diskursanalyse er en analyse av disse mønstrene (Philips & Jørgensen, 2004). I diskursanalyse er man opptatt av måter vi konstruerer fenomener på i språket, hvordan vi snakker frem fenomener på i forskjellige kontekster og hvordan man kan finne alternative konstruksjoner gjennom dekonstruksjon (Willig, 1999). Flatebø (2005, s. 7) fant i sin doktorgradsavhandling at begreper og kategorier som barnevernarbeidere bruker på klientene sine kan være med på å fremmedgjøre og objektivisere problemer, heller enn å beskrive problemer og situasjoner. Barnevernarbeidere kombinerer relativt generelle beskrivelser av observasjoner, og kommer med forslag til årsak og forklaring bak det observerte (Flatebø, 2005). Kulturelle og moralske standarder og idealer underbygger avvik og anormalitet i det observerte, og det brukes et språk som skaper distanse mellom klient og profesjonell. Heller enn å erkjenne barnevernarbeiderens makt og kontroll i evalueringer blir det brukt begreper og språk som reflekterer at barnevernet er basert på kunnskap og kompetanse som blir brukt til klientens beste (Flatebø, 2005).

2.4.3.1 Dominante diskurser

Foucault argumenterer for at diskurs ikke bare er et lingvistisk konsept i språket, men at diskurser også handler om praksiser (Hall, 1992). Det var i sitt senere arbeid Foucault ble særlig opptatt av hvordan kunnskap ble brukt gjennom diskurser for å utøve makt over andre (Wetherell et.al., 2005). Det er de dominerende diskursene som er med og avgjør om noe er normalt eller unormalt i en kultur (Dallos & Draper, 2007). Diskursanalytikere ser ikke bare på selve språket, men undersøker også hvordan språket brukes og hva konsekvensen av bruken er. Vi bruker diskurser for å forstå og påvirke hverandre, noe som bli tydelig i møte med andre kulturer. Kritiske diskursanalytikere ser ulikheter i bruk av språk som en slags strid om hvilke meninger som skal dominere (Lock & Strong, 2014). Foucault stilte spørsmålsteget ved hva som er faren ved at mennesker snakker og at talen deres mangfoldiggjøres. Med dette mener han hva som kan skje dersom vi snakker utenfor de diskursene som er dominerende. Måten vi tenker på, verdiene og holdningene våre ligger i diskursene, og ved å snakke på andre måter enn de diskursene som dominerer vil vi snakke frem alternative konstruksjoner som har vært undertrykket tidligere (Lock & Strong, 2014).

2.4.3.2 Den nyliberalistiske diskursen

Lock & Strong (2014, s. 354) bruker arbeidene til Fairclough og kollegaene som eksempel på hvordan striden om en diskursiv dominans viser seg. Fairclough har studert diskursen om *den nye økonomien*, og han og kollegaene ser på hvordan denne nyliberale diskursen bidrar til en svekking av demokratiske rettigheter ved å oppfordre myndighetene til å svekke kostnadskrevende sosiale tjenester som et ledd i å frigjøre markedet. Etter at *den nye økonomien* er tatt i bruk av myndighetene vil de bruke språket til å formidle hvordan ting skal være, som om det er en sannhet, og folk vil i neste omgang også benytte seg av diskursen (Lock & Strong, 2014). Et kjennetegn ved nyliberalistisk tenkning er *refleksiv styring*, som er en styring av styringa som innebærer økende grad av kontroll, overvåkning og dokumentasjon (Ekeland, 2014). Ved å dokumentere at man følger spillereglene, er man samtidig med og opprettholder makta spillereglene har over egen fagpraksis. En måte dette gir seg til kjenne på er at alt skal kvalitetssikres, og tiltak vurderes ut ivra om man får valuta for pengene (Ekeland, 2014).

2.4.4 Posisjoneringsteori

Begrepet *roller* har vært brukt i dagligtale i lang tid, og har vært et sentralt konsept i sosialpsykologien siden 50-tallet. Det å skulle fylle en rolle har en moralsk dimensjon, siden samfunnet struktureres etter et moralsk mønster, og rollebegrepet blir utilstrekkelig når alle sidene ved den moralske dimensjonen skal forklares (Lock & Strong, 2014).

Sosialpsykologen Rom Harré og kollegaene hans har et forslag til rollebegrepet og tilbyr oss *posisjonering* som alternativ (Davies & Harre, 1990). I en sosialkonstruksjonistisk forståelse skapes mening og betydning i samhandling mellom personer, og avhengig av diskursene konstruksjonen foregår i vil man også tillegge et moralsk rammeverk til meningen. Dette moralske rammeverket avgrensner personenes rettigheter og plikter, og de endrer seg avhengig av diskursen konstruksjonen oppstår i (Lock & Strong, 2014). Roller er ofte statiske, mens posisjoner er mer dynamiske av natur. Vi mennesker posisjonerer oss, og blir posisjonert, på ulike måter i ulike sammenhenger, og posisjonene kan utfordres, aksepteres eller legitimeres. Man kan gå inn og ut av posisjoner. Moralske kategorier er av politisk karakter, og vurderingen av det som skjer innenfor en diskurs eller sosial konstruksjon vil derfor være underlagt forskjellige tolkninger (Lock & Strong, 2014). På et mikronivå vil det være en forskjell mellom hva man faktisk *kan* gjøre og hva man *får* (sosialt sett lov til å) gjøre innenfor en gitt kontekst. På et makronivå vil man kunne lokalisere diskurser innenfor en kultur som er med på å begrenser friheten til individet (Lock & Strong, 2014). Ekeland skriver:

”Å bli gitt posisjon som subjekt inneber i prinsippet å bli tilkjent kompetanse og føresetnader til å kunne gjøre egne val, ta ansvar, ha ønsker og intensjoner, og dømekraft i forhold til egne handlingar; med andre ord kapasitetar som er konstituerande for det å vere menneske” (2014, 212).

2.5 Juridisk rammeverk i barnevernet

Dette er ikke en studie innen juss, men siden empirien er av juridisk art er det hensiktsmessig kort å nevne hvordan lovprosessen på Stortinget foregår, og også kort nevne noen prinsipper i norsk barnevernlovgivning som ramme for loven.

2.5.1 Lovprosessen

I alminnelige saker og budsjettsaker som Stortinget skal ta stilling til i form av et stortingsvedtak, vil regjeringen gjennom de respektive departementene skrive et lovforslag i form av en proposisjon (prop.) (Stortinget, 2017). Det er vanlig at saken sendes ut på høring, slik at både enkeltpersoner, organisasjoner og andre kan komme med innspill på høringen. Noen ganger kan også regjeringen ønske å få drøftet eller presentert saker for Stortinget, uten at man fatter vedtak i sakene. Da kalles forslaget en melding til Stortinget. Regjeringen benytter seg også av melding til Stortinget i de tilfellene hvor man vil trekke tilbake et lovforslag (Stortinget, 2017). Stortingsrepresentantene sitter i forskjellige komitéer som drøfter spørsmål innenfor sine områder, og en slik komité er Familie- og kulturkomitéen som drøfter spørsmål innenfor barnevern (Stortinget, 2017). En vanlig saksgang fra lovforslag til lovvedtak er at det starter med en proposisjon fra et departement, som så går videre til respektiv komité for en innstilling til Stortinget (Stortinget, 2017). En følger vanligvis en viss struktur med sammendrag av proposisjonen den bygger på, komitéens merknader, forslag fra mindretallet og komitéens tilrådning. Det politiske landskapet skifter stadig, og så lenge politikere er uenige vil de forskjellige synene komme fram i innstillingene (Stortinget, 2017).

2.5.2 Noen bestemmelser i barnevernlovgivningen

Barnevernloven (1992) har som formål å sikre at barn og unge vokser opp med nødvendig omsorg og hjelp og ikke lever under skadelige forhold. I tillegg er formålet å bidra til trygge oppvekstvilkår for barn og unge (Barnevernloven, 1992). Barnevernloven er en pliktlov, noe som pålegger barneverntjenesten å gi hjelp, og hjelpen skal være definert i en tiltaksplan hvor mål og tiltaks skal skrives inn (Ofstad & Skar, 2009). Barnevernloven gjelder alle barn under 18 år, og barn fra 18 – 23 år dersom de har hatt tiltak før fylte 18 år (Barnevernloven, 1992). Barnevernloven (1992) regulerer ansvarsfordeling i barnevernet og administrasjon av tjenestene, oppgavene barnevernet er pålagt og hjelpetiltak. Hensynet til barnets beste er det overordnede prinsipp, også der hvor det er interessemotsetning mellom barn og foreldre. Det slås fast at barnets mening skal tillegges vekt. Saksbehandlingsregler, finansiering og ansvar er også definert i loven (Barnevernloven, 1992). I 1991 ratifiserte Norge FNs barnekonvensjon, og norsk barnevernlovgivning skal ta høyde for denne (Follesø, 2006).

2.6 Kort om relevante tema

2.6.1 To diskurser innenfor barnevernet – om ungdom og arbeidet

Anne Jansen (2013, s. 63) skriver at diskurser både kan skape muligheter og sette begrensninger for ungdom i barnevernet, både når det gjelder identitet og utvikling. Når barnevernet intervensjoner er dette for å gi ungdommen mulighet til utvikling gjennom utviklingsstøttende oppvekstbetingelser, men paradoksalt kan tilstedeværelsen fra barnevernet bidra til å gjøre ungdommene sårbare (Jansen, 2013). Ungdommene må forholde seg til diskurser om å være barnevernbarn, noe som lettere kan føre til at de ender opp i posisjoner som offer eller problembarn. Jansen (2013, s. 80) mener at dette kan føre til at de strever med å bevege seg inn i normalitet. Ungdommer i barneverninstitusjon Jansen har snakket med har selv snakket frem to hoveddiskurser, hvor den ene er diskursen om det å ha vært utsatt for omsorgssvikt og den andre er diskursen om å bo i barneverninstitusjon. Lovverket åpner for to kriterier for å bli plassert i institusjon, og disse er grovt sett å være utsatt for omsorgssvikt eller ha atferdsproblemer. Avhengig av plasseringshjemmel etter loven blir ungdommen posisjonert inn i en diskurs som enten offer eller problematisk ungdom (Jansen, 2013).

Norsk barneverntenkning er politisk og kulturelt tuftet på at barnevernarbeideren både skal være kontrollør og hjelper (Flatebø, 2005). Barnevernarbeiderens posisjon defineres av hvor mye vekt man legger på henholdsvis kontroll og hjelp. Denne balansegangen kan noen ganger skape konflikt mellom barnevernet og familien man er satt til å hjelpe, og barnevernet står i en ontologisk spenning mellom synet på at kunnskap er pålitelig og objektiv og synet på kunnskap som sosialt konstruert (Flatebø, 2005). Litteraturen er delt i synet på å måtte skifte mellom disse to posisjonene, og det argumenteres for at det kreves riktig utdanning, erfaring og veiledning for å kunne stå i et slikt spenn. En konsekvens av et slikt spenn kan være at foreldre blir mistenksomme overfor barnevernet, og dette kan være til hinder for at barn får snakke på en måte som føles fri (Flatebø, 2005). Dette kan i neste omgang hemme barns medvirkning.

2.6.2 Om endring og terapi

Her vil jeg presentere teori om terapi og endring. Selv om noe av forskningen er gjort på en terapeutisk kontekst velger jeg likevel å ta det med i teorigrunnet fordi jeg mener det har en overføringsverdi til barnevernet som også skal drive med endringsarbeid. Jeg vil presisere at dette temaet er stort, og at det her blir forenklet til grove trekk. I en norsk undersøkelse av

kommunale barneverntjenester viser det seg at det er en økende vektlegging i bruk av manualer og evidensbaserte metoder i barnevernet, og at barnevernarbeidere mener dette er til god hjelp for å få struktur på arbeidet (Heggen & Dahl, 2017). I Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet skilles det mellom støttende og strukturerende tiltak (Oslo Economics, 2017). Støttende tiltak er tiltak som tilfører familien ressurser i form av økonomisk støtte, støttekontakt eller besøkshjem for barnet. Strukturerende tiltak har til hensikt å endre situasjonen i familien, og denne endringen skal vare etter at tiltaket er avsluttet og kan vise seg i form av at foreldrene har fått tilgang til verktøy de før ikke hadde (Oslo Economics, 2017). Kommunene i undersøkelsen viser at de anser strukturerende tiltak som kjernen i oppgavene sine (Oslo Economics, 2017).

Carr (2009, s. 8-9) beskriver et evidenshierarki hvor såkalte randomiserte controlled trails (RCT) har høyere evidens i hierarkiet enn såkalte uncontrolled case studies. RCT er regnet som gullstandarden for å slå fast om en metode har bedre effekt enn andre metoder (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Kravet i en slik studie er at og eller tre ulike behandlingsformer tilbys som likeverdige overfor en pasientgruppe med pasienter med samme problem og pasientene fordeles vilkårlig til de ulike behandlingsformene (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Den som gir behandling trenes ofte i bruk av en manual for at terapien skal være standardisert og lik for hver enkelt pasient, og terapien tilbys ofte i en klinikk. Barry Duncan (2012, s. 20-21) skriver at effekten av psykoterapi er god, og viser til at 80 % får det bedre etter terapi enn de som ikke har fått terapi. Systemisk familierapi har samme tall som psykoterapi (Carr, 2009). Baksiden er at det er stor frafall fra terapi, og selv om effekten er gjennomgående god er det flere som ikke har utbygge av terapi (Duncan, 2012). Og selv om man kan si at terapi har effekt, vet man ikke hva det er som gir effekt (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

Duncan (2012, s. 32-33) viser til Asay & Lambert sin forskning på hva som er virksomme faktorer i terapi, og at forskningen deres viser et grovt bilde hvor metode og teknikk har 15 % betydning for effekten av terapi, placebo, håp og tro på at terapi virker har 15 % betydning, relasjonsfaktorer har 30 % betydning og til slutt har klientrelaterte faktorer og faktorer utenfor terapi 40 % betydning. Et alternativ til evidensbasert tenkning hvor man har forsket fram en metode med høy evidens, er å tenke praksisbasert evidens hvor klienten hele terapiforløpet gir tilbakemelding på hva han eller hun opplever å ha effekt (Duncan, 2012). Ved å være dyktige til å skreddersy alliansen til hver klient, vil vi både kunne alliere oss med relasjonsfaktorer og faktorer fra de andre områdene, som for eksempel mor og far fra faktorer utenfor terapi. Dette

kan man gjøre ved å være empatisk, samarbeide med klienten, skape en forståelse for at det er et felles prosjekt mellom terapeut og klient og sette mål i fellesskap med hovedvekt på klientens ønsker og behov (Duncan, Miller, Wampold & Hubble, 2010).

2.6.3 Om patogenese og salutogenese

Salutogenese kan forstås som helsens opprinnelse, og går ut på å identifisere og fremme helsefremmende faktorer og mekanismer både hos mennesker, individer og samfunn (Antonovsky, 2012). I motsatsen til salutogenese, som er patogenese, er man mer opptatt av å unngå risikofaktorer. I boka *Helsens mysterium* skriver Antonovsky (2012, s. 38-54) at det er livserfaringen til det enkelte individ som øker individets evne til å selv sørge for eller skaffe til veie nødvendige ressurser i en gitt stressituasjon. Denne evnen er skapt av tre former for livserfaring: 1. Konsistens - opplevelsen av en indre sammenheng, 2. balansen mellom positiv og negativ energi, og 3. deltakelse i sosialt aksepterte bestemmelsesfora. Begrepet Sense of Coherence knyttes til de salutogene egenskapene, og han anser disse som nødvendige for å kunne etablere motstandsressurser mot stress (Antonovsky, 2012). En parallell til dette er å gjøre livet mer forståelig for barn som er utsatt for omsorgssvikt, siden barn kan streve med å forstå den voksne verden (Killén, 2004). Situasjoner av omsorgssvikt er preget på mangel av oversiktighet, og barnet trenger hjelp til å forstå situasjonen sin. Ved å gjøre livet mer forutsigbart frigjør vi krefter hos barnet som ellers knytter seg til forvirring og usikkerhet ved å ikke vite. Hvor gode hvert enkelt hjelpetiltak for barn blir, avhenger av prosessene som foregår i tilknytning til tiltakene (Killén, 2004).

2.6.4 Kort om brukermedvirkning

Brukermedvirkning kan tradisjonelt sett foregå på individ-, tjeneste- og politisk nivå, og går fra talerett til beslutningsmyndighet (Kaasa, 2004). I boken *Barnets röst i utredning och behandling* kommer Jim Wilson (2011) med forslag om hvordan man kan tilrettelegge for å ta med barn inn i dialogen. Wilson (2011, s. 73) legger blant annet vekt på at man må stille spørsmål som passer til barnet. Eksempel på dette kan være spørsmål med flere valg, skalaspørsmål eller spørsmål som retter seg til områder barnet har ressurser innenfor. Lek og dramatisering blir også nevnt som en måte å komme i dialog på, der leken er konteksten for samtalen (Wilson, 2011). Dramatisering kan egne seg i mer alvorlige spørsmål, fordi man får en distanse til det man snakker om, samtidig som det føles nært. Søren Hertz (2011, s. 58-59) skriver at han ”...ser barns og ungdommers atferd som uttrykk for det som de har vært i stand

til å gjøre ut fra sine forutsetninger og ut fra hvordan de har ”forstått” det som er skjedd i livet deres.” Barn inviterer ofte voksne inn til å se på disse sammenhengene, men det er ikke alltid de presenterer sammenhengene slik at vi blir nødt til å oppsøke dem. Dersom vi har kunnskap om ferdighetene og kompetansen til barn og ungdom så blir det lettere å snakke i fellesskap om problemstillinger (Hertz, 2011). Brukermedvirkning og kvalitetsutvikling går hånd i hånd (Kaasa, 2004).

2.6.5 Kort om familie og generasjoner

Hvordan man skal definere en familie kommer an på hvilken kontekst man velger seg og det kommer an på diskurser (Dencik, Jørgensen & Sommer, 2008). Samtidig finnes det såpass mange konstruksjoner av familie at det er vanskelig å komme til en entydig enighet. To av kontekstene man kan definere familie innenfor er den juridiske, som henger sammen med politikernes lovgivende definisjon, og den psykologiske. Variasjonsmulighetene er store; noen krever barn i en familie, noen krever at man skal være to, mens andre krever at det skal være samme kjønn (Dencik, Jørgensen & Sommer, 2008). Sosiologen Helene Aarseth (2011, s. 24) skriver at den norske konteksten er preget av en individualisering hvor velferdsordninger og –funksjoner tar over der familien tidligere hadde ansvar, en såkalt defamilisering. Samtidig skjer det en refamilisering fordi velferdsordningene gir mer rom og tid til familie. Vi lever også i en hjemmekultur med sterk privatisering i intime hjem (Aarseth, 2011). Det er heller ikke uvanlig at barn vokser opp i såkalt stedfortrederfamilier som oppstår etter samlivsbrudd, der hvor barnet får to biologiske foreldre og deres eventuelle nye partnere å forholde seg til (Dencik & Jørgensen, 1999). Den gjeldende diskursen om familie er som vi ser i stadig endring. Noen av disse familiene, uavhengig av strukturelle konstellasjoner, vil oppleve en stående risiko for å miste tilknytningen til arbeidsmarkedet, lav inntekt og nettverk med viktige nære relasjoner (Dencik & Jørgensen, 1999). Denne risikoen kan gå i arv i generasjoner gjennom såkalt *sosial arv* (Dencik & Jørgensen, 1999).

Familielivssyklusteori tar utgangspunkt i de stadig skiftende syklusene i en families liv, fra to personer finner hverandre, gifter seg og ”blir ett”, får barn, barnet flytter ut og den ene ektefellen dør (Jensen, 2009). Relasjonene er i sentrum i en slik forståelse, og familien tar kun opp nye medlemmer gjennom fødsel, ekteskap eller adopsjon. Når kriser oppstår i familien må disse løses før familien går videre til neste syklus (Jensen, 2009). I et flergenerasjonsperspektiv er overføringen av emosjonelle lidelser noe som skjer gjennom

flere generasjoner (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Betydningen av å forstå en families historie vil være viktig for å skape endring, med fokus på fortidens betydning i nåtiden. I arbeid med flyktninger har familien en positiv virkning på blant annet traumer (Johnsen & Torsteinsson, 2012), og det kan ha en svært god effekt å ta med familiemedlemmer inn i terapien. Vedler (2011, s. 264) skriver at familiemedlemmer blir emosjonelt berørt og engasjert når det skjer noe med medlemmer av egen familie, og familiemedlemmer kan derfor beskrives som viktige andre og som er meningsbærere i den sosiale konstruksjonen av familien. I terapi kan familien derfor sees på som hjelpeinstans og som samarbeidspartner (Vedler, 2011).

2.7 Oppsummering

Dette kapitlet har tatt for seg det teoretiske rammeverket til studien som i hovedsak er forskjellige sider ved sosialkonstruksjonistisk teori. Kapitlet har også kort gitt en innføring i tenkning som hører til det mekanistiske paradigmet. Til slutt er det inkludert noen få tema som man møter i norsk barnevernlovgivning. Sammen med funnene vil det teoretiske rammeverket danne grunnlaget for drøfting av studien.

3 Forskningsdesign og metode

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for forskningsdesignet og metoden jeg har valgt. Jeg vil også gjennomgå grunnleggende prinsipper for forskning. Jeg har valgt constructivist grounded theory, slik Kathy Charmaz (2014) beskriver den, som metode for denne oppgaven. I kapittelet vil jeg også gå gjennom datagrunnlaget, etiske vurderinger og presentere hvordan jeg har kodet dataene. Dannelsene av hovedkategorier, analyse og drøfting vil jeg ta for meg i senere kapitler.

3.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Jeg mener det er imperativt å ha et avklart forhold til vitenskapsteori når man skal skrive en masteroppgave. Dette innebærer blant annet å kunne redegjøre for epistemologisk og ontologisk ståsted, og at man logisk velger en metode ut ifra vitenskapsteoretisk forankring. I praksis betyr dette at man vet hvordan man finner fram til kunnskap gjennom forskning, og hva man anser som sann kunnskap. Min studies vitenskapsteoretiske ståsted er sosial konstruksjonistisk teori og jeg har valgt en kvalitativ tilnærming til metoden grounded theory.

3.1.1 Ontologi

Stigen (1995, s. 120) utdyper ontologi til læren om både det som er, om tingene, om tingenes eksistens, egenskaper og vesen. Sagt på en annen måte, er ontologi studien av hva det betyr at noe er eller læren om det værende (Bjartveit og Kjærstad, 2001). I praksis betyr dette hva vi anser som sann kunnskap om verdenen og fenomener. Arne Næss (2001, s. 163) bruker eksempelet med at skyene ved solnedgang ser ut som om de er røde som en ontologisk problemstilling. Vi spør oss selv om skyene virkelig er røde, eller hva de er i virkeligheten. Er de grå, er de hvite eller kanskje fargeløse? Og hva er skyene i seg selv? Ved å stille oss slike spørsmål så skiller vi mellom grader eller nivåer i væren eller virkelighet (Næss, 2001). Denne studien har sosial konstruksjonistisk teori som ontologisk ståsted.

3.1.2 Epistemologi

Epistemologi kommer av de greske ordene *episteme* som betyr kunnskap og *logos* som betyr forklaring. Ordet epistemologi forklares med "the study of the nature of knowledge and justification" (Audi, 2009), og kan oversettes til studie av kunnskapens natur og hvordan vi begrunner kunnskapen. Med begrunnelse menes det hvorfor man kan anse kunnskap som

gyldig, eller sann og usann. Epistemologi og metode henger tett sammen. Begrunnelse for metodevalg tar jeg for meg nedenfor. I den sosialkonstruksjonistiske tradisjonen skapes kunnskap i samhandling mellom mennesker ved bruk av språk, og kunnskap er aldri sann, men er en av flere mulige sosiale konstruksjoner av et fenomen. Studien benytter seg av en kvalitativ forskningsmetode.

3.2 Valg av forskningsdesign og metode

3.2.1 Kvantitativ og kvalitativ metode

Det finnes i to hovedstrategier å drive forskning på; kvalitativ eller kvantitativ (Bryman, 2012). Disse måtene skiller seg hovedsakelig fra hverandre som forskningsstrategier ved at kvantitativ metode er deduktiv og vektlegger kvantifisering i datainnsamling og analyse, og kvalitativ metode er induktiv og vektlegger ord istedenfor tall (Bryman, 2012). Forenklet sett kan man si at kvalitative metoder genererer teorier, mens kvantitative metoder tester teorier. I Aristoteles erkjennelsesteori beskriver han hvordan vi får viten fra sansing, og at denne prosessen består av blant annet abstraksjon og induksjon (Stigen, 1995). Induksjon er en måte å trekke slutninger på hvor flere enkelttilfeller fører til en allmenn erkjennelse (Stigen, 1995). Det motsatte av induksjon er deduksjon, hvor man går den andre veien og trekker enkeltslutninger fra en allmenn erkjennelse (Caprona, 2015). Bryman (2012, s. 26) skriver at deduksjon og induksjon inneholder elementer av hverandre, slik som for eksempel når man ønsker å samle mer data for å se om teorien virkelig holder mål eller ikke. Denne forskningsstrategien kalles iterasjon, og er en prosess hvor man går frem og tilbake mellom teori og data, noe som er tydelig i grounded theory (Bryman, 2012). Kvalitativ og kvantitativ metode skiller seg fra hverandre i ontologiske og epistemologiske antakelser. Kvalitativ metode er epistemologisk i retning fortolkende og ontologisk i retning av konstruksjonisme, mens kvantitativ retning epistemologisk er positivistisk og ontologisk i retning av objektivismen (Bryman, 2012).

3.2.2 Kvalitativ forskning

Strauss og Corbin (1990, s. 17) skriver at all forskning som ikke har opprinnelsen sin i statistikk eller kvantifiserte data kan omtales som kvalitativ forskning, og spenner fra forskning om folks liv, relasjoner, historier og atferd. Vivi Nilssen (2014, s. 25) viser til Creswell når hun skriver at kvalitativ forskning bygger på noen grunnleggende filosofiske antakelser eller forutsetninger, hvor den ontologiske forutsetningen er at det eksisterer flere

mulige virkeligheter. Kvalitative forskere ikke er bundet av en nærhet til årsak-virkning, men heller en forståelse av å identifisere komplekse interaksjoner (Creswell, 2007). Kvalitative forskere støtter seg følgelig på postmodernisme og sosialkonstruksjonisme, og har som syn at forskeren er en aktiv deltaker i utvikling av ny kunnskap og at forskningsprosessen ikke oppnår sann kunnskap, men heller nye spørsmål (Malterud, 2013).

3.2.3 Forskningsdesign og metodevalg

Creswell (2007, s. 5) definerer forskningsdesign som ”the entire process of research from conceptualizing a problem to writing research questions, and on to data collection, analysis, interpretation, and report writing”. Han viser til Yin når han skriver at forskningsdesign kan sees på som den logiske prosessen som knytter empirisk data til forskningsprosjektet fra forskningsspørsmål til konklusjon (Creswell, 2007). Mitt eget forskningsdesign blir bærer tydelig preg av metodevalget. Charmaz (2014, s. 3) skriver at grounded theory kan guide forskeren både til både å gi fokus og fleksibilitet. Grounded theory er en konstant komparativ metode, hvor forskeren systematiserer og driver parallelle forskningssykluser hvor han eller hun fortløpende samler inn og sorterer relevante data og analyserer disse (Hjälmhult m.fl., 2014). Glaser og Strauss (1967, s. 103) skriver at dette hjelper forskeren med å skape en teori som er konsistent, datanær, integrert og troverdig. Jeg har valgt å benytte meg av grounded theory i denne studien. Mitt ontologiske standpunkt er sosialkonstruksjonistisk, og det ble naturlig for meg å velge Charmaz sin måte å gjøre grounded theory på, og ikke Strauss/Corbin, klassisk eller feministisk grounded theory.

3.3 Grounded theory som metode

Grounded theory opprinnelse regnes for å være arbeidet som er beskrevet i boken *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research* fra 1967 av sosiologene Barney Glaser og Anselm Strauss (Glaser & Strauss, 1967), selv om Glaser to år tidligere i artikkelen *The Constant Comparative Method of Qualitative Analysis* (1965) foreslår et alternativ til datidens måter å gjøre kvalitativ forskning på. *The Discovery of Grounded Theory* ble til i samarbeidet mellom Glaser og Strauss da de forsket på død og døende i sykehus tidlig på 1960-tallet (Glaser & Strauss, 196.). Glaser og Strauss har skilt lag, og det finnes i dag tre retninger som har utviklet seg fra den klassiske grounded theory-retningen, som Barney Glaser argumenterer for (Gynnild, 2014, s. 19). Disse tre andre retningene er Straussian grounded theory, constructivist grounded theory og feministisk grounded theory.

Anselm Strauss samarbeider med sin tidligere student, Juliet Corbin, og framholder Straussian grounded theory (Strauss & Corbin, 1990).

Charmaz (2014, s. 9) skriver at Glaser og Strauss kom fra to forskjellige vitenskapsfilosofiske tradisjoner. Glaser kom fra et positivistisk paradigme ved Columbia University, og han vektla empirisme, nøye prosedyrer for koding og et språk han fant i kvantitative metoder. Strauss kom fra Chicago hvor han var inspirert av pragmatisme og feltforskning, og han så mennesket som en aktiv deltaker i egne liv, og mente at prosess var overordnet struktur i menneskelig eksistens. Han mente også at subjektive og sosiale meninger avhenger av språk og interaksjon (Charmaz, 2014). På 90-tallet gikk flere forskere vekk fra både klassisk og Straussian måte å tenke grounded theory på, og en konstruktivistisk tenkning ble fremtredende. Forskere kan velge strategier for hvordan man vil gå fram med sin grounded theory uavhengig av epistemologi og ontologi, men hvilke antagelser de gjør seg avhenger av epistemologisk og ontologisk overbevisning. Constructivist grounded theory legger vekt på fleksibiliteten i metoden, og står imot en mekanistisk ontologi (Charmaz, 2014.). Forskere som framholder en postmoderne eller narrativ ontologi har kritisert grounded theory som metode for å tilhøre et utdatert epistemologisk syn. Det er likevel mulig å bruke grounded theory dersom man legger vekk synet om en objektiv virkelighet hvor mennesket er en passiv og nøytral observatør, og heller ser på virkeligheten som sosial, konstruert og hvor det er flere mulige virkeligheter heller enn én mulig virkelighet (Charmaz, 2014). I boken Innføring i grounded theory skriver Gynnild (2014, s. 14) at grounded theory er en induktiv metode, og hun henviser da til Glasers klassiske måte å gjøre grounded theory på. Charmaz snakker (2014, s. 1) om iterative metode, (iterasjon på norsk) når hun beskriver constructivist grounded theory, noe som Bryman (2012, s. 26) beskriver som det man gjør når man veksler mellom deduksjon og induksjon. Metoden beskrives også som abduktiv, og er en tilnærming som starter med utgangspunkt i empirien, og som aksepterer at teori har en betydning i forskningsprosessen (Tjora, 2013). Jeg forholder meg til Kathy Charmaz sin constructivist grounded theory, da det ontologiske og epistemologiske synet hennes er forenlig med mitt eget. Selv om teorien kalles constructivist grounded theory, omtaler Charmaz (2014, s. 14) teorien som sosialkonstruksjonistisk og hun sier at hun har hentet fra teoretikere som Vygotsky og Lincoln. Både Vygotsky og Lincoln legger vekt på sosial kontekst, interaksjon, forståelser basert på tolkning og på delte synspunkter. Den metodebeskrivelsen hun står for representerer den retningen sosialkonstruksjonismen har utviklet seg til i dag (Charmaz, 2014).

Grounded theory som metode har systematiske, men likevel fleksible retningslinjer for hvordan man skal samle inn og analysere data og deretter lage teorier ut ifra dataene selv. Retningslinjene er mer generelle prinsipper enn formelle regler (Charmaz, 2006). Charmaz (2014, s. 1) sier dette om metoden: *”Grounded theory begins with inductive data, invokes iterative strategies of going back and forth between data and analysis, uses comparative methods, and keeps you interacting and involved with your data and emerging analysis”*. Når man gjør en grounded theory samler man data for å utvikle teorier fra starten av prosjektet, noe som derfor er med å definere forskningsdesignet. Man stiller seg spørsmål om hva det er som skjer i konteksten man forsker på og hvordan livet til dem man forsker på er. Helt fra starten vil forskeren studere data og skiller ut og sorterer disse gjennom kvalitativ koding (Charmaz, 2014.). Charmaz (2014, s. 116) skriver at når man koder stiller man seg hele tiden spørsmålet om hva det er som skjer i dataene. Kodene bidrar til å gi oss en mulighet for å analysere data og sammenligne noen data med andre data (Charmaz, 2014). Når forskeren koder dataene, sammenligner dem og leser gjennom memos fra prosessen, vil han eller hun begynne å danne seg idéer om hvilke kategorier som kan beskrive forskjellige data på best mulig måte. Memos er notater man gjør seg underveis, gjerne om hvilke tanker eller spørsmål man stiller seg selv i forskningsprosessen. Når man så begynner å finne relasjoner mellom forskjellige kategorier, vil man få en mer håndterlig og oversiktlig analyse av dataene (Charmaz, 2014).

3.4 Prosessen med egen grounded theory

3.4.1 Dokumentstudie

Denne oppgaven er en dokumentstudie av endringene i barnevernloven som ble vedtatt 2013, og trådte i kraft i 2014 (Stortinget, 2014). Lovprosessen var på fem trinn, og inneholdt Lovforslag fra Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet (Prop. 106 L (2012-2013)), behandling i Familie- og kulturkomitéen med påfølgende innstilling (Innst. 395 L (2012-2013)), første behandling i Stortinget, andre behandling i Stortinget og endelig lovvedtak (Lovvedtak 92 (2012-2013)). Dokumenter kan inneholde enorme mengder data og varierer i formen de fremstår, fra å være skrevet som brev, rapporter, dagbøker, manualer, kontrakter, journaler osv. (Charmaz, 2014). I kvalitativ forskning kan man bruke skrevne tekster på flere måter. En måte er å bruke andre tekster komparativt i forhold til eget materiale (Repstad, 2014). Å benytte seg av dokumenter kan for mange forskere oppleves å fjerne seg fra intervjuer og førstehåndsobservasjoner, men om man ser på dokumenter som skrevet tekst så

ligger det et enormt potensial i analysering (Repstad, 2014.) Lindsay Prior (2008, s. 822) kritiserer Glaser og Strauss for ikke å anerkjenne dokumenter som noe mer enn informanter, og går så langt som å hevde at dokumenter er aktører i seg selv. Istedenfor kun å studere innholdet i dokumentene, kan vi studere hva dokumentene gjør (Prior, 2008). Det kan blant annet være nyttig å se på hva de som laget dokumentet hadde for intensjoner med det og hvem dokumentet påvirker (Repstad, 2014). Offentlig saksbehandling kan ha svært omfattende dokumentasjon, og en hensiktsmessig måte å gripe an dette på er å ta tak i det nyeste dokumentet først, siden det som ofte bygger på eller oppsummerer de tidligere dokumentene (Repstad, 2014). Det er vanlig å vurdere kilder ut ifra om de har en vurderende eller beskrivende hensikt. De fleste dokumenter er en blanding av disse to. Lover og forskrifter er vurderende tekster, og disse tekstene er et godt utgangspunkt dersom man vil ha tak i aktørens (lovgivers) intensjoner, holdninger, krav og retningslinjer (Repstad, 2014). Man må ha i bakhodet at selv om dokumenter som er utarbeidet i en lovforberedende prosess fremstår som en objektiv sannhet med sine påbud og anbefalinger, er dokumentet likevel en konstruksjon av dem som utarbeidet dokumentet. Et dokument får mening i den konteksten det er laget, og kunnskap om konteksten er derfor viktig i analysen (Charmaz, 2014).

3.4.2 Bakgrunn for valg av datamateriale, teoretisk utvalg og metning

Å være sensitiv overfor enkelte konsepter i starten av forskningen, kan være en god måte å komme i gang på. Sammen med egeninteresse og faglige perspektiver vil man kunne bruke disse konseptene til å finne godt egnede data for å starte en grounded theory (Charmaz, 2014). Hjälmhult (2014, s. 26) skriver at empirisk datainnsamling i starten skal være systematisk, åpen og uten forhåndsbestemte idéer når man gjør en grounded theory. Data samles inn helhetlig, men fra et bevisst strategisk utvalg før prosessen videre styrer datautvalget (Hjälmhult, 2014). Forskning starter med å finne og generere data, og la verden åpenbare seg gjennom dataene (Charmaz, 2014). Å samle rike data gir et solid materiale å bygge en grundig analyse på. Rike data er detaljerte, fokuserte og fullverdige, og de viserinformantenes syn, følelser, handlinger og intensjoner. I tillegg vises konteksten fenomenet som studeres oppstår i, og strukturene rundt. Sterke grounded theories kommer fra rike data (Charmaz, 2014). Uavhengig av hvilke metode for datainnsamling man velger er det viktig å samle inn tilstrekkelig data som både gir et tilstrekkelig fullt bilde, men som også passer forskningen. Gjennom hele prosessen bør man stille seg spørsmålet ”hva er disse dataene et studie av?” for

å kunne være åpen for alle teoretiske muligheter (Charmaz, 2014). Slik vil man også kunne velge relevante data til den neste trinn i prosessen.

Jeg har ønsket å se hva lovgivers intensjoner med og tenkning bak norsk barnevernlovgivning har vært, og jeg har tatt utgangspunkt i lovendringen som ble vedtatt i 2013. Siden dette er en masteroppgave av begrenset omfang, har jeg også måtte begrense datagrunnlaget mitt. Jeg har likevel valgt et såpass omfangsrikt datamateriale at jeg selv mener å kunne dra noen konklusjoner ut fra dette. Jeg har valgt ut tre av fem dokumenter i lovprosessen, og disse har vært komitébehandling (Innst. 395 L (212-2013)), andregangs behandling i Stortinget og lovvedtaket (Lovvedtak 92 (2012-2013)). Jeg har valgt bort Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementets forslag til lovendring (Prop. 106 L (2012-2013)) og sakens førstegangs behandling i Stortinget. På grunn av begrensningene har jeg også ekskludert muligheten for å tilføre materiale utenfor prosessen, slik som for eksempel å intervju informanter for å få et mer variert materiale. Jeg kunne ha valgt å intervju politikere som var delaktige i lovprosessen for å utvide datamaterialet, eller intervjuet personer i embetsstillinger som for eksempel de som har skrevet proposisjon og innstilling. Jeg kunne også ha valgt å ta for meg referatet fra debatten i Stortinget. Jeg vil likevel påstå at det er et solid datagrunnlag, siden de ledende barnevernpolitikerne i Norge har ytret seg. I forkant av at departementet skrev proposisjonen, har det vært høringsrunder hvor aktuelle instanser og organisasjoner har ytret seg og preget dokumentet. Fordi jeg har tatt med hele innstillingen, har jeg også fått med de forskjellige stemmene og konstruksjonene til de forskjellige politikerne. De ulike konstruksjonene har blitt til ulike kategorier i kodingen, og har derfor blitt hørt. Oppgavens relevans har jeg tatt for med under kapittel 1.

Teoretisk sampling blir beskrevet som det forskeren gjør når man er i ferd med å utvikle kategoriene i teorien sin gjennom å søke relevante data som enten støtter opp under eller utvider forståelsen av kategoriene (Charmaz, 2014). For å kunne gjøre dette må forskeren allerede ha idéer eller hypoteser om hva som er gode kategorier i forskningen. Teoretisk sampling blir derfor en måte å positivt avgrense kategoriene ved å søke støtte i data, og fortsetter helt til det ikke dukker opp nye egenskaper eller aspekter i arbeid med kategoriene (Charmaz, 2014). Intensjonen med teoretisk sampling er ikke å finne en representasjon ved et utvalg slik man kan gjøre i kvantitativ forskning, men er til hjelp med å analysere og utvikle teori. Man må altså allerede ha identifisert en kategori for å kunne gjøre teoretisk sampling, fordi dette er en strategisk og systematisk prosess som har som mål å utbrodere og raffinere

egen kategori. Bruk av memos har vært til stor hjelp i denne prosessen, noe jeg beskriver i det neste underkapittelet. I de fleste forskningsprosjekter vil man kunne hente inn stadig mer data til grunnlaget sitt. Når man gjør en grounded theory så har man nok data når man kan si å ha oppnådd saturation, altså metning. Metning får man når man kan si at kategoriene man har etablert er så robuste at nye data ikke tilfører noe nytt til disse, og at dataene heller ikke tilfører noe nytt til relasjonene mellom kategoriene (Charmaz, 2014). Den kjente forfatteren og foredragsholderen fra TED-talks, professor Brene Brown skriver (2014, s. 227) skriver at hun har intervjuet 1280 informanter, brukt notater fra å ha forelest for 400 master- og doktorgradsstudenter og ca. 15 000 profesjonelle helsearbeidere, samt kodet 3500 sekundærdata. Et datagrunnlag av et slikt omfang er intet mindre enn imponerende, og veldig langt ifra det man kan forvente av en masteroppgave. Flere tilhengere av grounded theory mener at metning er et ideal, men andre mener at man må ha en fornuftig tilnærming til metning (Charmaz, 2014). En liten studie kan påberope seg metning tidligere enn større studier. Samtidig er det umulig å vite hvor stort datagrunnvalg man vil ha behov for når man planlegger en studie, og økonomi og tid kan være til hinder for å oppnå metning. Et alternativ til metning kan derfor være at man har et datagrunnlag som er teoretisk tilstrekkelig (Charmaz, 2014). Jeg vil også bemerke at det kan være et ontologisk paradoks å skulle gå ut ifra metning i et sosialkonstruksjonistisk landskap, siden metning kan peke i retning av en gitt sannhet.

3.4.3 Memo

I arbeidet med teoretisk sampling er memos til god hjelp. Memoskriving går ut på å notere ned spørsmål, tanker, og idéer man får når man jobber med data. Dette er spørsmål, tanker og idéer som ikke står i data, men som forskeren gjør seg når man jobber med data (Charmaz, 2014). Memoskriving er en svært viktig del av å gjøre grounded theory, og memos bistår forskeren i å løfte analysen. Charmaz (2014, s. 191) skriver at memos former kjernen av en grounded theory, fordi når man følger opp idéer og spørsmål fra memos vil dette være med på å drive fram prosessen. Memos er dessuten et lite arkiv over egen forskningsprosess, og det er anbefalt å ha memos sortert kronologisk slik at man kan pendle frem og tilbake mellom gamle og nye idéer (Charmaz, 2014). Ofte kan man finne svakheter i egne kategorier i memos, og jobbe videre med å styrke dem. Jeg har skrevet memos i form av dagboknotater, og har fått god hjelp i å finne retningen på prosjektet mitt når jeg har lest gjennom disse

(Vedlegg 2). Jeg vil vise hvordan jeg har brukt memos når jeg beskriver hvordan jeg har kodet egen empiri.

3.4.4 Koding av samlet materiale

Det første trinnet i analyseprosessen er koding, og i grounded theory krever kodingen at vi gjør noen stoppunkter underveis og stiller oss analytiske spørsmål om dataene vi har samlet inn. Charmaz (2014, s. 109) skriver at koding i grounded theory inneholder minst to faser, og disse er åpningskoding og fokusert koding. I åpningskoding studerer man deler av empirien man har foran seg, og ser på enten enkeltord, linjer, bruddstykker eller hendelser. I stedet for å kode med en treffsikker nøyaktighet i dataene, koder man det som kommer fra dataene selv som et forslag. Dette fører til gode kategoridannelser senere i prosessen. Charmaz (2014, s. 120) gir noen enkle tips til kodingen, og disse er blant annet å være åpen for det som kommer, være datanær, holde kodene enkle og presise ved å konstruere korte koder, og gå raskt gjennom datamaterialet uten å stoppe og analysere for mye underveis. Dersom man stopper opp er memos et godt hjelpemiddel til å få ned tanken, og gå videre i kodingen (Charmaz, 2014). Etter åpningskoding går man over til fokusert koding. Der hvor åpningskoder gir oss flere mulige retninger i analysen, er fokuserte koder med og velger hvilke av retningene vi skal velge (Charmaz, 2014.). Her bruker man de mest signifikante eller hyppigst forekommende åpningskodene og etablerer konsepter i form av fokuserte koder. Noen åpningskoder kan være så signifikante eller fremkomme så hyppig at de defineres som fokuserte koder. På samme måte som med åpningskoder er det et tips å være rask i gjennomgangen av materialet og ta med seg det som kodene selv foreslår heller enn å være nøyaktig i egen beskrivelse. Charmaz (2014, s. 342) beskriver kodene i denne prosessen som emergent. De to neste trinnene i en kodingsprosess i grounded theory er aksial koding og teoretisk koding. Aksial koding går ut på å etablere kategorier og underbygge disse ut ifra tidligere data og koder (Charmaz, 2014). Dette gjør man i en sirkulær prosess hvor man veksler på å sammenligne fokuserte koder og memos slik at man får reorganisert og sortert materialet inn i kategorier og underkategorier. Disse kategoriene og underkategoriene utgjør funnene i studien. Teoretisk koding er det siste trinnet i en grounded theory, og skjer gjennom å ta utgangspunkt i fokuserte koder og viser hvordan disse relaterer seg til hverandre i en teoretisk retning. Av hensyn til begrensninger i tid og oppgavens omfang vil jeg ikke gjøre dette nivået av en grounded theory. Charmaz (2014, s. 109) skriver at en grounded theory

inneholder minst åpningskoding og fokusert koding, og jeg mener at ved å i tillegg har nivået aksial koding, har et godt grunnlag for å gjøre analyser og trekke konklusjoner.

3.4.4.1 Åpningskoding

Innst. 395 L (2012-2013) er på 65 sider, og jeg syntes det var skremmende å gå løs på dette materialet, og jeg fulgte rådet om å være rask og la kodene komme fra dataene. Jeg opprettet et tekstdokument med en tabell på tre kolonner. Den midterste raden inneholdt selve teksten i innstillingen, og åpningskodene skrev jeg inn i venstre kolonne. Den høyre kolonnen holdt jeg av til fokuserte kodene. I ettertid ser jeg at jeg kunne ha utelatt denne kolonnen, og heller hatt bare to kolonner i den første prosessen. Da hadde det blitt mer mellomrom mellom kodene, noe som hadde gjort det lettere å lese kodene og få bedre flyt. Dokumentet ble på til slutt 112 sider, og det ville være umulig å gjennomføre koding av dette i løpet av en dag eller en helg. Jeg vurderte å dele kodingen av innstillingen inn i flere deler, for eksempel kode meldingsdelen, proposisjonsdelen og det konkrete lovforslaget for seg selv for å kunne i møtekomme dette rådet. Jeg landet derimot på at jeg ønsket å se hele innstillingen som ett, og valgte å gjøre kodingen over flere dager for å la hele innstillingen få kommunisere budskapet i sin helhet. I ettertid er jeg glad for å ha gjort dette, selv om arbeidet var svært krevende. Memos har vært en uvurderlig hjelp gjennom denne prosessen, og har bistått meg i å holde et metablikk på dataene, samtidig som jeg kunne la dataene få komme med det de hadde å by på. I ett av memoene tidlig i kodingsprosessen skriver jeg: *”Stort fokus på økonomi. Lar økonomi styre fag? Grei flyt. Sier mye om samarbeid uten å si det – usagte, men implisitte. ”Samhandling” brukes. Istedenfor samarbeid”* (Memo, 27.06.16). Det var nesten et paradigmeskifte i teksten å gå fra meldingsdelen til proposisjonsdelen når det kom til type tekst. Jeg har gjort meg noen refleksjoner om dette handler om den juridiske konteksten proposisjonsdelen oppstår i, og at man har valgt et språk hvor det gis mindre rom for fortolkning her enn i meldingsdelen. I et memo skriver jeg: *”Meldingsdelen er enklere enn proposisjonsdelen. Dette følger nok noe av språket. Det er et mer flytende og enkelt språk i meldingsdelen, mens proposisjonsdelen bærer preg av å være mer rettet mot jus”* (Memo, 22.06.16). Dette gjenspeilet seg helt klart i åpningskodene mine. Her er noen eksempler fra kodene fra meldingsdelen og fra proposisjonsdelen:

Meldingsdelen	Proposisjonsdelen
Styrke utredningskompetansen	Å ha reell innflytelse.

<p>Gjøre undervisningsopplegg om barnesamtaler kjent</p> <p>Bidra til opplæring i barnesamtaler</p> <p>Utvikle videreutdanning i barnevernledelse</p>	<p>Å gi tilbakemeldinger som bidrar til endring.</p> <p>Å synliggjøre barn og unges stemme i referater og planlegging.</p> <p>Kan oppleves vanskelig å få hjelp når man mener seg urettferdig behandlet.</p>
---	--

I tabellen er noen koder svarte og noen er røde. Jeg brukte svart til de kodene som var direkte utdrag fra teksten, og rød farge der jeg skrev om og komprimerte teksten selv. Dette gjorde dersom det skulle bli nødvendig å skille ut egne komprimerte koder. I min forforståelse reflekterte jeg over at jeg måtte være bevisst mitt eget politiske standpunkt i kodingen. Dette var en refleksjon jeg fikk nytte av og som kommer fram i et memo: *”Har opposisjonen et ”dårligere” språk, med flere premisser i en setning? Det er vanskeligere å analysere disse setningene”* (Memo, 22.03.17). Jeg løste denne feilkilden ved å se hele innstillingen under ett, og tilla i utgangspunktet hver enkelt kode like mye vekt. Da hele dokumentet var ferdig kodet fikk alle kodene et eget nummer. Jeg gjorde meg helt ferdig med åpningskoding og fokusert koding av innstillingen før jeg gikk løs på andre behandling i Stortinget og lovforslaget. Deretter gjorde jeg aksialkoding. Siden lovvedtaket ble vedtatt i Stortinget, ble denne delen av kodingen nærmest en gjentakelse av siste del av innstillingen, hvor forslag til endringer i barnevernloven også kom fram. I vedleggene vises eksempel på åpningskodene (Vedlegg 3).

3.4.4.2 Fokusert koding

Etter å ha kodet ferdig åpningskodene i venstre kolonne, kopierte jeg alle disse over en et nytt dokument med kun to kolonner. I venstre kolonne stod fortsatt åpningskodene, og i høyre kolonne skrev jeg inn de fokuserte kodene etter hvert som jeg arbeidet meg nedover. Dette arbeidet var svært krevende, og jeg endte opp med 1462 fokuserte koder etter innstillingen. De fokuserte kodene skal være av mer konseptuell art enn åpningskodene, noe jeg mener at jeg lyktes godt med, selv om arbeidet gikk over flere dager. Noen åpningskoder ble droppet, noen ble slått sammen til en ny kode og andre åpningskoder ble beholdt som fokusert kode. Selv om dette arbeidet var krevende, fremstod det som mer spennende for meg enn åpningskoding. I tabellen nedenfor er det et eksempel på hvordan jeg har gått fra åpningskoder til fokuserte koder.

Initielle koder	Fokuserte koder
Tilgjengelighet	Mer tilgjengelig barnevern
Et mer tilgjengelig barnevern i kommunene	
Hjelp på et tidlig tidspunkt	Tidlig hjelp
Mulighet til å søke om midler til kompetanse- og samhandlingstiltak	Kompetanse- og samhandlingstiltak
Implementering av ny kommunikasjonsstrategi	Ny kommunikasjonsstrategi
Rett hjelp krever tverrfaglig og tverretattlig innsats	Rett hjelp krever tverrfaglig innsats

En utfordring ved å kode hele dokumentet ferdig som åpningskoding før fokusert koding, var at konseptene ikke var helt tydelige i de fokuserte kodene. Med det så mener jeg at noen av de fokuserte kodene kunne vært mer konsise når jeg kodet hele dokumentet. Jeg opplevde det likevel ikke som et problem, siden kategoriene stod fram ganske enkelt og tydelig under aksialkodingen. I likhet med kodingen av åpningskodene har memos vært til stor nytte for fokusert koding. Det har vært nyttig å kunne skriftliggjøre idéer i et memo, slippe idéen og la kodene selv få snakke til meg uten at jeg har tenkt på kategoridannelsen i dette trinnet av prosessen. Et eksempel på nyttig memo er dette:

”Dersom det er slik at kategorien ”om barnet” blir stående, og innstillingen sier lite om hvordan barn skal ha det, er da dette kritikkverdig [ifht. oppgaven]? Ville det ha påvirket hvordan barn skal ha det, om politikerne sa mer om dette?”(Memo, 26.03.17)

Det siste jeg gjorde med de fokuserte kodene, var å numrere dem, slik at jeg kunne gå tilbake til åpningskodene og til teksten dersom det var noe jeg lurte på under veis i prosessen. I vedleggene vises eksempel på fokuserte koder (Vedlegg 4).

3.4.4.3 Aksial koding

Da jeg hadde kodet alle fokuserte kodene ferdig, printet jeg ut disse og begynte å systematisere dem inn i kategorier. Denne prosessen tok også flere dager, og etter hver økt la jeg alle kodene som lå samlet i en felles konvolutt hvor jeg skrev på tentativt navn på disse

kodene, slik at jeg kunne fortsette grupperingen av koder neste dag. Noen av navnene ble stående, mens andre ble byttet ut og endret underveis. Alle kodene fra innstillingen ble printet på hvite ark. De andre på gule og røde ark. Sistnevnte koder var det ikke så mange av. Deretter begynte jeg med en og en fokusert kode og la dem utover bordet sammen med dem som kunne passe sammen. Her var det veldig god hjelp i memos, og jeg vil påstå at denne prosessen hadde vært veldig mye fattigere uten bruk av disse. I ett av memoene mine skriver jeg: *"Mye fokus på økonomi og private/ideelle/offentlige aktører"* (Memo, 28.07.16). Her fikk jeg god hjelp til å sortere ut både økonomi og forholdet mellom forskjellige typer aktører i kategoridannelsen. Dette gjorde det mye lettere for meg, siden jeg kunne bruke en tanke jeg allerede hadde brukt og slapp å finne opp kruttet på nytt. Flere ganger ble kategoriene så store at det var hensiktsmessig å se om de omhandlet flere kategorier enn kun denne ene, noe de gjorde og dermed ble delt i to. Da alle de fokuserte kodene var lagt ut på bordet, satt jeg til slutt igjen med 32 foreløpige kategorier (Vedlegg 5). Disse kategoriene ble så printet ut på et ark som ble klippet opp i biter, og så begynte arbeidet med å redusere kategoriene. Gitt det store antallet fokuserte koder vil jeg påstå at det hadde vært umulig å komme fram til kategoriene uten memos. Jeg la alle kategoriene utover bordet og la de foreløpige kategoriene i grupper jeg syntes hadde noe til felles. Jeg måtte flere ganger åpne konvoluttene til de foreløpige kategoriene og lese raskt gjennom de fokuserte kodene for å få et inntrykk av hva kategoriene omhandlet. Jeg fant en kategori unyttig og kuttet ut denne, og en annen kategori ble delt på to grupper. Til slutt satt jeg igjen med tre grupper med tre, tre og fire underkategorier. Hver hovedkategori ble etablert ut ifra en hovedkategori, men de fikk nye navn ut ifra hva jeg tolket hovedbudskapet i hovedkategori og underkategori som. De tre hovedkategoriene ble konstruksjon av barnets omsorgsbehov, kvalitet i barnevernet og makt og struktur som problemløser.

3.5 Kvalitet på forskningen

Reliabilitet, validitet og generaliserbarhet brukes ofte som mål på om forskning har kvalitet eller ikke (Tjora, 2013). Med utgangspunkt i sosial konstruksjonistisk teori vil jeg heller benytte meg av begrepet overførbarhet enn generaliserbarhet. I tillegg kan det være nyttig å ta med transparens og refleksivitet (Tjora, 2013.). Tradisjonelt sett har disse begrepene vært brukt innenfor kvantitativ forskning, hvor man kan gjøre målinger for å hente inn data. Man har da oftest et positivistisk eller mekanistisk ståsted hvor man inntar en antagelse om at observatøren eller den som gjør målingene er nøytral og gjør objektive målinger (Tjora,

2013.). Enkelte forskere mener at begrepene ikke egner seg like godt i kvalitativ forskning som i kvantitativ forskning, og har forsøkt å erstatte dem med andre slik som troverdighet, bekreftbarhet og overførbarhet, mens andre mener begrepene er gode kriterier for kvalitet (Tjora, 2013; Repstad, 2014). Nedenfor vil jeg redegjøre for begrepene og hvordan jeg relaterer dem til denne studien. Når man benytter seg av en grounded theory som metode er det imperativt at forskeren så langt det lar seg gjør legger til side teoretiske ideer og forståelser, slik at teorien som skal komme fram gjennom forskningen får gjøre dette så upåvirket som mulig (Nilssen, 2014). Jeg må derfor være veldig bevisst mine egne tanker, holdninger og refleksjoner rundt forskningsprosjektet.

3.5.1 Egen forforståelse

Med vitenskapsteoretisk forankring i sosial konstruksjonistisk teori ser jeg på denne studien som en av flere mulige konstruksjoner. Dersom jeg hadde gjennomført studien på et annet tidspunkt, ville jeg kanskje ha tillagt andre deler av dataene større relevans fordi jeg på det alternative tidspunktet kunne ha vært opptatt av andre temaer. Denne studien har jeg gjennomført på et tidspunkt hvor jeg har vært opptatt av forskjellene mellom mekanistisk og sosialkonstruksjonistisk tenkning. Jeg har jobbet i en barneverntjeneste hvor lineær tenkning har vært gjeldende diskurs, og evidensbaserte metoder slik som for eksempel PMTO har vært gullstandarden. Dette ble særlig synlig i det alle undersøkelsessakene skulle gjennomføres etter den såkalte Kvellomodellen (Kvello, 2015). Dette er ikke Kvello sin intensjon bak modellen, og utfallet ble i noen saker etisk og faglig galt. Her bruker jeg begrepet galt, fordi flere av dem barneverntjenesten jobbet med ble krenket. I tillegg har jeg i perioden studien har vært gjennomført jobbet som utreder og behandler ved et distriktpsikiatrisk senter. Dette var, kanskje ironisk sett, en positiv opplevelse for en sosialkonstruksjonist. Mye av årsaken til dette var at den ene psykiateren holdt sosial konstruksjon svært høyt. Kanskje skyldtes dette at han selv hadde jobbet som familieterapeut ved et familievernkontor på 70-tallet? Det er ingen tvil om at jeg har blitt preget faglig av jobbene jeg har hatt. Kort sagt undrer jeg meg over om jeg fikk et behov for å forsvare systemisk tenkning og sosial konstruksjon da jeg jobbet i den aktuelle barneverntjenesten, og at jeg samtidig fikk et håp og fornyet tro på egen faglighet i møte med andre ved det distriktpsikiatriske senteret jeg jobbet. Særlig positivt overrasket ble jeg nok over at det var tillatt å ha en annen faglig innfallsvinkel til problemer enn rent medisinsk-lineære forståelser i en medisinsk kontekst. Dette er et eksempel som har myket opp min egen fordom mot psykologisk og psykiatrisk tenkning. I forkant av studien har

jeg vært svært nysgjerrig på og antatt at begrepet faglig forsvarlighet skulle gis et tydelig innhold. Dette kan ha vært med og preget hvordan jeg har kodet kategoriene, selv om jeg hele veien har vært bevisst dette overfor meg selv. I min egen etikk mener jeg at vi må lytte ekstra godt til det barn har å komme med. Dette kan også være en feilkilde i forhold til kategoridannelsen i prosjektet.

3.5.2 Reliabilitet

Reliabilitet handler om at man skal kunne se en intern logikk gjennom hele forskningsprosjektet (Tjora, 2013). I kvantitativ forskning vil en studie ha høy reliabilitet dersom den lar seg gjenta (Bryman, 2012). I en mekanistisk tradisjon skal forskeren være en nøytral og objektiv observatør, og dersom forskeren på noen måte preger forskningen blir dette sett på som støy. Dersom forskeren derimot redegjør for hvordan ens egen posisjon og påvirkning preger forskningen, kan dette være en ressurs og en kvalitet (Bryman, 2012.). Det å legge fram utdrag fra data for å underbygge analysen, øker kvaliteten på forskningen. Dette kan man gjøre ved å vise til direkte sitater fra informanter eller tekstutdrag fra dokumenter (Bryman, 2012.). Det øker reliabiliteten om man viser til hvordan informanter og data har blitt valgt ut, og om og eventuelt hvilken relasjon det er mellom forskeren og disse (Bryman, 2012.). Reliabilitet handler også om ikke å kode eller registrere data feil (Halvorsen, 2008). Dataene som velges skal være egnet til å belyse den vitenskapelige problemstillingen i forskningsprosjektet (Halvorsen, 2008.).

3.5.3 Validitet

Validitet går ut på om standarder for vitenskapelig, akademisk forskning er imøtekommet av forskningen (Philips og Jørgensen, 2004). At en forskningsrapport har høy validitet beror på om svarene man finner i forskningen besvarer spørsmålene man forsøkte å stille (Tjora, 2013). En forsker befinner seg gjerne både på et teori- og empiriplan, og samsvaret mellom disse to vil angi validiteten i en studie (Halvorsen, 2008). Det er også viktig å treffe på metode, og ta utgangspunkt i forskningsspørsmål og problemstillinger. At forskningen foregår innenfor en faglig ramme og har forankring i annen relevant forskning øker også validiteten (Tjora, 2013). Man kan også dele validitet inn i to; kommunikativ og pragmatisk validitet (Kvale, 1997). Kommunikativ validitet får man ved å være oppdatert på ny kunnskap og forskning, og samtidig spre sine egne funn til fag- og forskningsmiljø. Pragmatisk validitet kan oppnås ved at egen forskning fører til endring i praksisfeltet (Kvale, 1997).

Det er en vanlig oppfatning at kvantitativ forskning gir mer valide funn, ut ifra troen på at det finnes en sannhet, og at kvalitativ forskning derfor er mindre valid og stringent (Philips og Jørgensen, 2004). Stringent betyr logisk klar (Store norske leksikon, 2017). En måte å vurdere validitet i kvalitativ forskning er å fokusere på coherence, altså sammenheng (Philips & Jørgensen, 2004). Dersom konklusjonen inneholder motstridende funn, kan dette svekke validiteten på studien. En annen måte å vurdere validitet i kvalitativ forskning, er å evaluere hvor fruktbar analysen er (Philips & Jørgensen, 2004). Med fruktbar menes om det analytiske rammeverket kan føre til nye forklaringer på det som studeres. En annen måte å se dette på er om forskningen fører til en hjelpsom måte å forstå konteksten til et problem på. I tillegg har det blitt hevdet at forskningen må være troverdig for fagmiljøet for at den skal være valid. En analyse vil oppfattes som valid dersom den er solid, det går an å forstå den og den er transparent (Philips & Jørgensen, 2004). Man kan også benytte seg av begrepet økologisk validitet, som går ut på om forskningen lar seg overføre til folks naturlig og hverdagslige settinger (Bryman, 2012).

3.5.4 Overførbarhet

Å kunne overføre funn i forskningen er en indikator på kvalitet (Tjora, 2013). I enkelte prosjekter vil man likevel se bort ifra overføringsverdi, fordi man dypdykker i et såpass spesifikt problemområde at generalisering ikke er ønskelig. Eksempel på dette kan være dybdeintervju eller tilfeller hvor privat næringsliv ønsker svar på en spesifikk problemstilling (Tjora, 2013). Tjora (2013, s. 208) skiller mellom tre forskjellige generaliseringer; naturalistisk, moderat og konseptuell. I naturalistisk generalisering har forskeren beskrevet forskningen så godt at leseren selv kan vurdere om forskningen har gyldighet. Tjora (2013, s. 212) viser til at begrepet ”tykke beskrivelser”, fra Gilbert Ryle og senere Clifford Geertz, kan være en beskrivelse som muliggjør naturalistisk generalisering. I moderat generalisering stilles det krav til at forskeren selv redegjør for generalisering, fordi leseren ikke skal anta et potensial for generalisering som forskeren selv ikke har tatt stilling til. Særlig viktig er det hvor forskeren benytter seg av bekvemmelighetsutvalg eller snøballmetoden, hvor man velger informanter man har tilgang til eller informanter som informantene skaffer til veie (Tjora, 2013). Dette må forskeren redegjøre godt for, og denne problemstillingen henger sammen med studiens transparens. Konseptuell generalisering går ut på at man framstiller funn i form av konstruksjoner som ikke er knyttet kun til den empirien man har valgt i studien. Dette

sikrer relevans utover de dataene som er analysert. Ved å benytte tidligere forskning og relevante teorier vil man både øke generaliserbarheten og validiteten (Tjora, 2013).

3.5.5 Transparens

Transparens er en av de viktigste faktorene for kvalitet i forskning, og skal gjøre det mulig for andre å lese hva man har gjort, og kanskje også gjenta forskningen (Tjora, 2013). En forskningsrapport med høy kvalitet gjør leseren i stand til å følge og vurdere forskerens fortolkninger, både gjennom analysen og konklusjonen (Philips & Jørgensen, 2004). Her er transparens essensielt. En god studie bør også inneholde eksempler fra empirisk materiale, slik som sitater eller direkte utdrag fra teksten som studeres. Leseren må selv få muligheten til å vurdere hvert skritt som er tatt i forskningen (Philips & Jørgensen, 2004). Validitet og reliabilitet viser hvor godt valg som omhandler viktige spørsmål og valg i forskningen, skal transparens formidle valgene og spørsmålene (Tjora, 2013).

3.5.6 Refleksivitet

Når man tolker empiriske data i forskning, må det komme fram en refleksjon over denne tolkningen (Tjora, 2013). Vi må være bevisst egen forforståelse, og tolke våre egne tolkninger i lys av denne (Tjora, 2013). Dersom man redegjør for egen forforståelse, øker forskningens pålitelighet (Tjora, 2013). Mange sosialkonstruksjonister ser på vitenskapelig kunnskap som produktiv. Philips og Jørgensen (2004, s. 116) skriver at ”som med alle andre diskurser, produserer vitenskapelige diskurser kunnskap, sosiale relasjoner og identiteter”. I et mekanistisk paradigme er kunnskap sann, endelig og et speilbilde av virkeligheten. For meg er kunnskap en av flere mulige virkeligheter, og andre forskere kan gjøre andre funn basert på de samme dataene som jeg har gjort i denne studien, og jeg kan selv på andre tidspunkt også gjøre andre funn. Siden vitenskapen er produktiv, betyr dette at jeg selv blir preget som forsker av selve forskningsprosessen. Dette betyr at de funnene jeg gjør underveis og endelig i denne studien, vil prege meg som forsker i senere studier. Dette er det som kalles refleksivitet (Burr, 1995).

3.6 Etiske vurderinger

3.6.1 Juridiske, formelle og strukturelle etiske hensyn

I 1990 ble det opprettet tre forskningskomitéer som følge av forslag om dette i Stortingsmelding nr. 28 (1988 – 89) *Om forskning*, og i 2007 ble komitéene hjemlet i

forskningsetikkloven (De nasjonale forskningsetiske komitéene, 2016). I de forskningsetiske retningslinjene for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi (2016, s. 7) står det:

*”De forskningsetiske retningslinjene har ikke samme rolle eller funksjon som juridiske lover og forskrifter. Retningslinjene er først og fremst et hjelpemiddel for forskeren og forskersamfunnet. De peker på relevante faktorer forskeren bør ta hensyn til, men som de ofte må veie mot hverandre og mot andre krav og forpliktelser.
Selv om skillet mellom jussen og etikken ofte kan være uklart, er de grunnleggende forskjellig. Begge er normative, men etikkens normer er formulert som retningslinjer heller enn påbud og forbud.”*

På den ene siden har man loven med sine krav, og på den andre siden retningslinjer som skal bistå i forskerens refleksjoner. I noen faggrener, slik som i medisinsk forskning, kan den man forsker på ta skade av forskningen, og da skal slik forskning kun utføres om formålet er viktigere enn risikoen og belastningen personen utsettes for (Malterud, 2013). Forskjellige lover kan være relevante ved forskning, og noen av disse kan være forvaltningsloven, barnevernloven og personopplysningsloven. Prosjekter hvor det behandles personopplysninger har dessuten meldeplikt til Norsk Samfunnsvitenskapelig Datatjeneste, Personvernombudet for forskning (NSD) etter personopplysningsloven (Dalen, 2013). En side av dette er at personopplysninger skal oppbevares forsvarlig for å hindre at uvedkommende får tilgang til opplysningene. En annen side er hvordan man lagrer dataene. Man bør sikre at dataene blir tatt opp på tilstrekkelig godt lyd- og bildeutstyr for å sikre hva som informanten faktisk sier (Creswell, 2007). I tillegg bør man ta sikkerhetskopier der dette ansees som nødvendig, med respekt til informantens opplysninger (Creswell, 2007.). Regionale komitéer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK) skal blant annet forhåndsgodkjenne medisinske og helsefaglige forskningsprosjekter og dispensasjon fra taushetsplikt for annen type forskning (REK, 2017). Dette prosjektet er meldt inn til NSD, og tilbakemeldingen er at en dokumentstudie av offentlig tilgjengelige politiske dokumenter ikke har meldeplikt (Vedlegg 1). Prosjektet omfattes heller ikke av REKs myndighetsområde.

3.6.2 Praktiske etiske hensyn

Noen ganger er det vanskelig å se konsekvensene av egen forskning, både i forkant, underveis og etter at sluttproduktet er gjort kjent. Da kan det være nyttig å reflektere over egne etiske standpunkt og menneskesyn (Halvorsen, 2008). Max Weber poengterte at all forskning ble forstyrret av forskerens egne verdier, og ved å reflektere over egne verdier og holdninger vil man få en bevissthet rundt hvordan man som forsker påvirker forskningen (Silverman, 2001).

En slik moralsk posisjonering vil bidra til å øke kvaliteten på forskningen vår, da vi kan framstå som mer konsise i etiske spørsmål og vurderinger (Lock & Strong, 2014). En kritikk mot sosialkonstruksjonisme og etisk tenkning er at denne tenkningen representerer en moralsk relativisme hvor alt er like bra eller dårlig. Gergen (2015, s. 226) argumenterer for at ingen sosialkonstruksjonist er så grunn i moralsynet. Tvert imot har sosial konstruksjon åpnet opp for at undertrykte og marginaliserte grupper har kunnet utfordre etablerte verdier og holdninger (Gergen, 2015). Siden ingen måte å tenke på er bedre enn andre, vil dette kunne åpne opp for nye måter å tenke moral og etikk på (Gergen, 2015). Vår etiske sans bør være implisitt i forskningen, uavhengig av formelle, juridiske og strukturelle krav (Tjora, 2013). Når vi møter informantene våre vil tillit, konfidensialitet, respekt og gjensidighet prege kontakten (Tjora, 2013). Tjora (2013, s. 40) mener at ”vanlig høflighet er et godt utgangspunkt for etisk god forskning”. I prosjekter som varer over tid er det ikke uvanlig at det utvikler seg et tillitsforhold mellom forsker og informant, selv om relasjonen ikke er symmetrisk. Dette kan føre til at forskeren ønsker å gi noe tilbake til informanten, eller at informanten føler seg forpliktet til å delta selv om han eller hun egentlig ønsker å trekke seg (Tjora, 2013). Noen av de temaene som er viktige å ha tenkt gjennom når man forsker er om informantene har blitt godt nok informert og om samtykket er fritt, og om informantenes konfidensialitet er tilstrekkelig ivaretatt (Dalen, 2013). Særlig gjelder dette om man forsker på barn og særlig utsatte grupper (Dalen, 2013). Forskeren bør også være bevisst at man ikke misleder informanten, og informanten skal gis full rett til å trekke seg når som helst (Willig, 2005). Den som forsker har også et ansvar overfor samfunnet i form av å gi kunnskap tilbake til samfunnet, uavhengig av om konklusjonen støtter ens egne holdninger eller ikke (Everett & Furseth, 2012). Det er også viktig å redegjøre for eventuell finansiering, slik at andre kan vurdere ens habilitet. Når man studerer dokumentasjon som er åpent tilgjengelig, må man være bevisst om den som har skrevet teksten ønsker at den skal brukes. Selv om mye kan ligge offentlig og åpent tilgjengelig, er det ikke sikkert at informantene ønsker at teksten skal brukes (Silverman, 2004). Som forsker kan man også komme borti etiske problemstillinger som om nytteverdien av en studie kan forsvare kostnadene, om ens egen kompetanse er tilstrekkelig for området man forsker på og om man ivaretar informantene godt nok etter at studien publiseres, siden andre forskere kan referere til egne funn (Miles & Huberman, 1994). En annen etisk problemstilling er om metodologien man benytter seg av er egnet til å forske på den gruppen man forsker på (Hammersley, 2000). Og om det som er metodologisk rett, er etisk galt. Eller omvendt (Hammersley, 2000).

Etikk henger nøye sammen med redelig forskning og kvalitet i forskningen. I denne studien er samtykke ikke relevant, men om jeg hadde intervjuet noen av politikerne så kunne det ha stilt seg annerledes. Studien har ikke mottatt noen form for økonomisk støtte. Jeg vurderer at politikerne som står bak datagrunnlaget mitt ikke vil ha noe imot at materialet benyttes i forskning, men antar at de heller vil være tilfredse med at det blir forsket på arbeidet deres. Jeg mener at hele forskningsprosessen min er transparent, og at funnene er reliable og valide med støtte i empirien.

3.7 Oppsummering og egenrefleksjon

I denne studien har jeg ekskludert trinnet med teoretisk koding, og støtter meg til synet om at man må kunne ha gjort minst åpningskoding og fokusert koding for å analysere materialet (Charmaz, 2014). Siden jeg også har gjennomført aksial koding, har jeg godt metodisk belegg for å kunne analysere og gjøre funn. Jeg hadde store mengder av både data og koder å forholde meg til, og i ettetid ser jeg at jeg med fordel kunne ha behandlet dette i et dataprogram. I en samtale med Jan Roar Beckstrøm ved Riksrevisjonen ble jeg anbefalt å gjøre dette, fordi kompetanse på bruk av dataprogram også vil gi et fortrinn som jobbsøker. Selv om det har vært utfordrende å forholde seg til papirlapper på kjøkkenbordet, tror jeg at det har vært nyttig som førstegangsbruker å måtte lære seg metoden manuelt. Jeg undrer meg over om ”den manuelle nærheten” har gjort materialet mer tilgjengelig for mine mentale prosesser enn om prosessen delvis foregikk i et dataprogram. Avslutningsvis blir jeg nysgjerrig på om jeg hadde gjort andre funn om studien hadde vært gjennomført på et annet tidspunkt i livet mitt, og hvordan disse funnene hadde sett ut.

4 Presentasjon av funn

I dette kapittelet vil jeg presentere funnene jeg har analysert meg frem gjennom grounded theory-analysen. Problemstillingen for studien er: *"Hvordan kan norsk barnevernlovgivning forstås i lys og sosial konstruksjonistisk teori?"* Funnene i studien er hovedkategoriene "Konstruksjon av barnets omsorgsbehov", "Kvalitet i barnevernet" og "Makt og struktur som problemløser". Hovedkategoriene har også underkategorier. Underkategoriene støtter opp under hovedkategoriene. I dette kapittelet gjør jeg rede for funnene gjennom å vise hver hovedkategori, deretter underkategoriene, og hele veien knytte disse til og underbygge dem med empiri. I vedleggene presenteres hvilke tentative kategorier som danner grunnlaget for de endelige hoved- og underkategoriene (Vedlegg 6). I tabellen under er en presentasjon av funnene, med hovedkategori i fet skrift underbygd av underkategoriene under hver av hovedkategoriene.

Konstruksjon av barns omsorgsbehov			
Barn gis mer makt som aktør i eget liv	Familiens verdi i omsorg	Offentlig ansvar for omsorg	
Kvalitet i barnevernet			
Barnevern er et utfordrende fagområde	Skreddersøm gir positiv endring	Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling	
Makt og struktur som problemløser			
Finansiering gir barn en verdi	Strukturering øker kvaliteten på samhandling	Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet	Økt samarbeid gir bedre hjelp

4.1 Hovedkategori 1: Konstruksjon av barns omsorgsbehov

Hovedkategori 1 er *"Konstruksjon av barns omsorgsbehov"*, og underkategoriene er *"Barn gis mer makt som aktør i eget liv"*, *"Familiens verdi i omsorg"* og *"Offentlig ansvar for omsorg"*.

Konstruksjon av barns omsorgsbehov		
Barn gis mer makt som aktør i eget liv	Familiens verdi i omsorg	Offentlig ansvar for omsorg

Jeg valgte begrepet ”konstruksjon” fordi en lovprosess nettopp fører til en konstruksjon av hva man mener skal være juridisk retningsgivende i et samfunn på den aktuelle tiden, og prosessen kan absolutt forstås som sosial konstruksjon ved at flere personer bruker språket sitt sammen med hverandre. Når loven som konstruksjon ikke passer i tiden, vil man endre loven. I dette tilfellet er det både departementet, høringsinstansene, den aktuelle komitéen og Stortinget som har bidratt til konstruksjonen. I tillegg bygger den på strømninger i samfunnet, blant annet av faglig, kulturell og politisk art. Slik sett kan man si at konstruksjonen har foregått på flere nivå; både i de enkelte fora og på samfunnsnivå. Underkategoriene underbygger at hovedkategorien om handler barns omsorgsbehov.

4.1.1 Underkategori 1-1 – Barn gis makt som aktør i eget liv

Underkategorien ”Barn gis makt som aktør i eget liv” baserer seg på at barnets syn gis mer makt, både gjennom økt medvirkning og gjennom tilrettelegging for medvirkning. Flere steder i empirien framkommer det hva som er viktig for barn. Dette er blant annet omsorg, trygghet, stabilitet og tilknytning. Det første avsnittet i innstillingen er en konkretisering av både barns behov og fokuset på barn:

”Alle barn i Norge skal vernes mot omsorgssvikt og overgrep. Barnevernet møter de mest sårbare barna og familiene i vårt samfunn. Barnevernet skal møte dem med omsorg, empati og anerkjenne barnas behov for trygghet og kjærlighet. Barnevernet skal gi hjelp som bidrar til positive endringer. Fremtidens barnevern må utvikles med utgangspunkt i barnas behov. Å ha kunnskap om hva barna og familiene i barnevernet strever med, hvilken hjelp de har behov for, og kompetanse til å møte behovene, er helt nødvendig” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 7).

Her setter lovgiver på mange måter en standard for barns rettslige status, og det gis en kort redegjørelse for barnas behov. Ved å sette fokus på barns behov, dreier man tenkningen over i en barnefokusert retning. Dette vil i praksis bety at alle vurderinger må gjøres basert på nevnte standarder, og vurderinger man tidligere gjorde ikke lenger vil være like gyldige om de går på tvers av barnets behov. Lovgiver har dermed posisjonert barnet i senter av barnevernfaglige vurderinger. På neste side i innstillingen står det: *”Departementet foreslår derfor å innføre en ny overordnet bestemmelse i barnevernloven om barns medvirkning i alle*

forhold som berører barnet. Målet er å styrke barnets posisjon i barnevernssaker, gi bedre rettsikkerhet og øke kvaliteten i barnevernets arbeid” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 8). Dette følges opp i lovvedtaket, hvor det i endringer til barnevernlovens § 4-1 står: ”Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til. Departementet kan gi nærmere forskrifter om medvirkning og om tillitspersonens oppgaver og funksjon” (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 2). Her gir man barnet økt makt ved at det skal gis mulighet til medvirkning, og at det er de voksne og de profesjonelle som skal tilrettelegge for medvirkning. Barnet gis makt ved at det selv kan velge å medvirke eller ikke. Et konkret tiltak for å øke barns medvirkning er å åpne for at barnet kan ha med seg en tillitsperson. Her har lovgiver anerkjent betydningen av relasjon. Skole er et tema som er av stor betydning for barn. Familie- og kulturkomitéen uttaler: ”Komi t e e n vil videre understreke at skole og utdanning har avgjørende betydning for hvordan barn i barnevernet klarer seg senere i livet” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 32), og på side 46 i innstillingen står det:

”[Opposisjonen] ...vil fremheve at skolen er en av de viktigste arenaene for barn og unge. Å trives og mestre dagliglivet i skolen danner et meget viktig utgangspunkt for barn og unges utvikling og for deres fremtidige voksenliv. Di s s e medlemmer vil påpeke at en god skole er en sentral faktor for utsatte barn og unges langsiktige utvikling” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 46).

Det er gjennom hele empirien lagt vekt på at barn skal gis mulighet til å utvikle seg best mulig, og at skolen er en veldig viktig arena for utvikling. Ved å tilrettelegge for skolegang, også for barn som sliter, gis de en mulighet til å utvikle seg i sitt eget tempo og på egne premisser. Det presiseres at vanlig skolegang i utgangspunktet er det beste, men at man noen ganger må tenke alternativt. *”Imidlertid vil det i noen situasjoner være slik at eleven vil få et bedre skoleutbytte ved å gå på en alternativ skole” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 46).* Dette er å gi barnet makt, gjennom muligheten til å være aktør på egne premisser og forutsetninger.

4.1.2 Underkategori 1-2 – Familiens verdi i omsorg

”Familiens verdi i omsorg” er den andre underkategorien til hovedkategori 1. Denne underkategorien fremhever barnets tilknytning og tilknytningsteori holdes her høyt, samtidig som det fremmes forslag om prinsipp om tilknytnings- og relasjonskvalitet. Barnets biologiske familie tillegges vekt, og familieråd holdes frem som foretrukket måte å jobbe med

barnets omsorgssituasjon på. Det er et ønske fra lovgiver at barneverntjenesten prioriterer å søke etter et fosterhjem i familien. Denne underkategorien viser spenningene mellom biologisk familie og barnets rett på utvikling dersom omsorgen i familien ikke er god nok.

I tillegg til barnets medvirkning og mildeste effektive inngrep, ønsker lovgiver at barnets beste skal baseres på disse prinsippene:

- *”Tilknytnings- og relasjonskvalitet: Samspill, relasjonskvalitet og tilknytningsform sett i sammenheng med barnets alder.*
- *”Biologiske bånd: At barn generelt sett har best av å vokse opp i egen familie, og at kontakten mellom familien og barnet skal opprettholdes etter en omsorgsovertakelse”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 16).

Dette utsagnet viser til Raundalenuutvalget som la stor vekt på tilknytning og utviklingsstøtte (NOU 2012:5). Raundalenuutvalget la stor vekt på tilknytningsteori, og mente at det viktigste for barnet var å gis støtte til å utvikle seg – heller enn at foreldrene skulle være de eneste som kunne gi et barn omsorg. Dette var ikke et brudd med det biologiske prinsipp, som sier at barnet har best av å vokse opp i biologisk familie, men heller en et forsøk på å vise at barn også kan ha en god utvikling hos andre omsorgspersoner dersom omsorgen i familien ikke er god nok. En konsekvens av dette vil være at barn slipper å bo unødig lenge under for dårlige omsorgsvilkår hos foreldrene. En annen konsekvens av prinsippet om tilknytning- og relasjonskvalitet vil være et faglig fokus både hos foreldre før og etter omsorgstakelse, og eventuelt hos fosterforeldre. Dette vises i empirien blant annet gjennom utsagnet:

”Departementet ser det som viktig å sikre at tilknytnings- og relasjonskvalitet skal være en sentral del av barnevernets faglige arbeid” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 17). Dette betyr at det vil være svært viktig at barnet så snart som mulig får oppleve trygghet, stabilitet, forutsigbarhet og får en tilknytning til fosterhjemmet etter en plassering i fosterhjem. Lovgiver legger stor vekt på at barnet skal vokse opp i biologisk familie, dersom det er mulig og legger vekt på familiefellesskapet og –historier:

”En viktig del av familiefellesskapet er kontakten på tvers av generasjoner, og her spiller besteforeldre og øvrig nær slekt en svært viktig rolle. Di s s e medlemmer mener barns utvikling ikke utelukkende kan knyttes til foreldrenes omsorgsrolle og oppdragelse, men også til det å inkluderes i et fellesskap hvor historier og erfaringer utveksles fra ulike tidsepoker” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 49).

Det er også ønskelig at fosterhjem rekrutteres fra familie, og et av forslagene i innstillingen var: *”Stortinget ber regjeringen påse at nær slekt alltid vurderes som fosterfamilie før barn plasseres hos fremmede”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 58). En måte å imøtekomme dette på kommer fram gjennom utsagnet: *”Stimulere til rekruttering av flere fosterhjem i barnets familie og nære nettverk gjennom blant annet bruk av familieråd”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 14). Samtidig erkjenner lovgiver at *”[...] barna og familiene som får hjelp av barnevernet i mange tilfeller har sammensatte utfordringer. Både situasjonen i hverdagen og det barna har blitt utsatt for, kan sette deres framtid på spill”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 31) og *”...familiekonflikter er relativt utbredt i familier som barnevernet kommer i kontakt med”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 10). Dette setter store krav til jobben barnevernet gjør med disse barna og familiene, og de gangene omsorgen barna mottar i familien ikke er god nok, skal også søskenrelasjonen være med i vurderingene på grunn av relasjoners verdi. *”Samvær og annen kontakt med søsken som de tidligere har levd sammen med i en etablert familie kan være av verdi både ved plasseringer med og uten tanke på senere tilbakeføring”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 25). Det ble vedtatt at *”Barneverntjenesten skal der hensynet til barnet ikke taler imot det, legge til rette for samvær med søsken”* (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 2). Det er viktig å presisere at selv om mye av kategorien omhandler omsorgsovertakelse som tema, så skal hjelpetiltak i familien fortsatt tilbys der hvor man vurderer at dette vil føre til en positiv endring.

4.1.3 Underkategori 1-3 - Offentlig ansvar i omsorg

Den siste underkategorien til hovedkategori 1 er *”Offentlig ansvar i omsorg”*. Denne kategorien omtaler ansvaret det offentlige har for omsorgen til barn i barnevernet, både i fosterhjem og i institusjoner. Det viktige å merke seg er at dette gjelder både før og etter 18 år, og man har funnet det nødvendig å presisere at dette også gjelder oppfølging av barn som sitter i varetekt eller soner dom etter 18 år og fram til fylte 23 år. Fosterhjemsomsorgen har vært under stort press de siste årene, noe som tilspisset seg etter at man la ned institusjonsplasser til fordel for fosterhjem. Parallelt med dette klarte man ikke å rekruttere nok fosterhjem, noe som har gjort at lovgiver satte fokus på rekruttering. I innstillingen står det blant annet om fosterhjem: *”Fosterhjem er det mest brukte tiltaket i barnevernet. Forsterkede fosterhjem kan være et alternativ både til statlige fosterhjem og til institusjonsplassering. Dagens refusjonsordning bidrar til høy kvalitet og bedre rekruttering av fosterhjem med forsterkningsbehov”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 18). For mange

fosterbarn må flytte fra ett fosterhjem til et annet, og det tas til orde for en stabilitetsreform innenfor fosterhjemsomsorgen. Denne reformen bør inneholde flere elementer, blant annet: ”1. Bedre oppfølging av fosterhjem for å forebygge brudd. 2. Mer bruk av institusjoner for barna med mest krevende behov” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 29). Det å være fosterforeldre er en krevende oppgave, og det settes ”mål om å ha nok fosterhjem med en kvalitet som gir den grunnleggende trygghet, stabilitet, omsorg og utvikling som barnet har behov for” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 38). For å imøtekomme dette skal det blant annet gis ”Tilbud om samlivskurs for fosterforeldre” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 40) og ”Sikre god kvalitet i den generelle veiledningen til fosterforeldre, med økt vekt på kunnskapsbasert gruppeveiledning” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 40). Flere av barna som har vært i kontakt med barnevernet, både gjennom hjelpetiltak og omsorgstiltak, har behov for hjelp også etter fylte 18 år. “[...] forskning viser at ungdom som har fått ettervern klarer seg bedre i voksenlivet enn ungdom som ikke har fått ettervern, både når det gjelder utdanning, lønn og arbeid” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 52). Med bakgrunn i dette kommer det forslag om å ”styrke samordningen og oppfølgingen av ettervernet for ungdom i barnevernet” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 53) og det begrunnes med at ”Forskningen viser at de aller fleste unge trenger hjelp og støtte i en slik overgangsfase, samt at de som får ettervern får det bedre i voksenlivet” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 53). Ettervernet ønskes også styrket gjennom at ”Regjeringen foreslår også å innføre mulighet for ettervern for dem som fyller 18 år under soning og som ikke har hatt tiltak fra barnevernet tidligere og komiteen støtter dette” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 53). Samtidig presiseres det at ”barnevernloven i 2009 fikk en tilføyelse i § 1-3 om at opphør av tiltak, eller avslag på søknad om tiltak etter fylte 18 år skal regnes som et enkeltvedtak og skal begrunnes ut fra hensynet til barnets beste i henhold til barnevernloven § 4-1” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 52). Det å være barn i kontakt med barnevernet er også krevende. ”Komiteen vil vise til at barn i barnevernet møter mange voksne i systemet, men barna møter ikke alltid en voksen de føler tillit til og våger å betro seg til om vanskelige forhold” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 48), og det legges til om barn i institusjon at ”det ikke oppfattes som hverken trygt eller normalt å være i en situasjon hvor man konstant må forholde seg til nye omsorgspersoner” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 45). ”Barna som får hjelp har i mange tilfeller sammensatte utfordringer som svak skoletilknytning og psykiske og fysiske helseproblemer” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 8), og det settes ekstra høye krav til oppfølging av disse barna og samarbeid mellom tjenestene for å ivareta skolegang og barnas helse. Lovgiver har særlig stort fokus på barnas psykiske helse.

4.1.4 Oppsummering

Denne hovedkategorien har fått navnet ”Konstruksjon av barnets omsorgsbehov”. I underkategorien ”Barn gis makt som aktør i eget liv”. Barnets rettslige stilling har blitt styrket, blant annet ved at det har fått økt makt gjennom økt mulighet til medvirkning. Barn skulle tidligere også medvirke, og nå har dette blitt styrket gjennom en spesifisering i lovverket. Det blir også presisert hva som er generelle behov for barn, noe som vil ha en betydning for vurderinger og beslutninger som tas av barnevernet. ”Familiens verdi i omsorg” viser blant annet spennet mellom en oppvekst i egen familie og i fosterhjem. Det blir tydeliggjort at der hvor det er motstridende interesser mellom foreldre og barns behov, skal barnets behov gis forrang. Dette kommer fram gjennom forslaget om å etablere et prinsipp om tilknytnings- og relasjonskvalitet. I praksis vil dette bety at det biologiske prinsipp vil måtte vike i situasjoner hvor tilknytning- og/eller relasjonskvaliteten mellom barn og foreldre ikke er god nok, med fokus på barns utvikling. Hovedkategorien understøttes også av underkategorien ”Offentlig ansvar for omsorg”, hvor fosterhjem vies stor oppmerksomhet. I empirien tar man både for seg ettervern og rett til skolegang. Det slås fast at avslag på ettervern skal begrunnes ut ifra hensyn til barnets beste.

4.2 Hovedkategori 2 – Kvalitet i barnevernet

Hovedkategori 2 er ”Kvalitet i barnevernet”, og underkategoriene er ”Barnevern er et utfordrende fagområde”, ”Skreddersøm gir positiv endring” og ”Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling”. Denne hovedkategorien har barnevern som fagområde i fokus, og sier noe om innholdet i tiltakene som tilbys og om kunnskap hos dem som jobber i barnevernet. I tillegg anerkjennes barnevernet som et krevende fagområde å jobbe innenfor.

Kvalitet i barnevernet		
Barnevern er et utfordrende fagområde	Skreddersøm gir positiv endring	Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling

4.2.1 Underkategori 2-1 – Barnevern er et utfordrende fagområde

Flere steder i teksten gis det uttrykk for nettopp underkategoriens tittel, som er ”Barnevern er et utfordrende fagområde”. Det vises både i politikernes holdninger, og i deres tanker om hva som er vanskelig med barnevernet. Her skiller jeg ikke mellom politikere i opinion og i

regjering, og begge sider av politikken ser en rekke utfordringer med barnevern som fagområde. Det påpekes i innstillingen at *"[...] departementet ikke har sikret seg nødvendig styringsinformasjon, og videre at en manglende satsing på forskning medfører at det ikke eksisterer tilstrekkelig kunnskap om hvordan hjelpetiltak virker"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 32). Det påpekes også at det savnes en *"[...]diskusjon rundt og svar på de fundamentale utfordringene barnevernet står overfor [...]"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 29). Rambøll skrev i sin rapport til departementet: *"I en situasjon med kontinuerlig aktivitets- og kostnadsutvikling, med et statlig tiltaksapparat som ikke dekker behovene, og med et vanskelig samarbeid mellom kommunalt og statlig barnevern, vurderer Rambøll at det er behov for en bred prinsipiell debatt om barnevernet"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 29). Det er et problem at barn lever for lenge under for dårlige omsorgsvilkår, og *"det er viktig at utsatte barn må oppdages tidligere"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 35). Når det gjelder den flerkulturelle delen av barnevernet, kommer det innsigelser til lovendringene på at *"minoritetsperspektivet er fraværende, og videre etterlyser omtale av behov for mer kompetanse i et flerkulturelt barnevern"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37), samtidig som man ser at det *"i enkelte innvandrergupper er lav tillit til barnevernet"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37). Det kommer også frem bekymringer hvor det ytres at man:

"[...] er svært bekymret for de mange tilfellene der barn sviktes av det offentlige. Disse medlemmer vil bruke mer penger på det barnevernsarbeidet som foregår i direkte møte med barna, fremfor barnevernsbyråkrati i det statlige barnevernet, og vil styrke muligheten til å velge det tiltaket som hjelper barn best, uavhengig av hvem som gir hjelpen" (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 42).

Andre temaer som det er bekymring rundt er bruken av adopsjon, akutttilbudet etter kontortid, skolefravær, saksbehandling, rettssikkerhet, ufødt barn osv. Dette viser med andre ord det komplekse og kompliserte landskapet en barnevernarbeider beveger seg i hver dag, og hvilke krav som settes til yrkesutøvelsen. Noen av politikerne i komitéen mener at *"barnevernet allerede i dag har vesentlige mangler i så godt som alle ledd"* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 29).

4.2.2 Underkategori 2-2 - Skreddersøm gir positiv endring

Denne underkategorien omhandler flere forhold ved hjelpetiltak, og jeg har valgt å kalle den for *"Skreddersøm gir positiv endring"*. Ord og begreper som faglig forsvarlighet, kvalitet og positiv endring går igjen flere ganger i teksten. Samtidig lanseres noen indikatorer for

kvalitet, og disse går igjen flere steder og skiller seg ganske klart ut ved å ta mye plass. Jeg hadde på forhånd forventet en kategori som skulle omhandle hjelpetiltak, men hadde forventet mer konkrete forslag til tiltak. Isteden blir alle tiltak sett på som ett, og man ser heller inn i tiltakenes kjerne. Ordet skreddersøm valgte jeg fordi det viser til at ingen barn er like, og alle trenger tiltak som passer det enkelte barn og familie. Et av tiltakene som vekker mest følelser er adopsjon, og her er det argumenter både for og imot. Noe av argumentasjonen er at adopsjon er irreversibelt, og noe går på at forskning viser at barn som har blitt adoptert klarer seg like godt som barn som vokser opp i egen familie. Spennet i debatten går fra at de fleste *”er derfor enig med regjeringen i at adopsjon som barnevernstiltak bør kunne benyttes oftere”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 44) til at bruk av adopsjon *”fremstår som svært vanskelig, da tvangsadopsjon ikke er noe vi er vant med i Norge”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 45). Det er bred enighet om at barnevernets tiltak og tjenester skal representere faglig forsvarlighet, og dette er gjennomgående i empirien og man ble enige om å styrke betydningen av dette gjennom å vedta følgende: *”§ 1-4 Krav til forsvarlighet. Tjenester og tiltak etter denne loven skal være forsvarlige”* (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 1). I dette ligger det flere elementer, og det beskrives seks kvalitetsmål for hvordan et godt barnevern skal jobbe. Disse kvalitetsmålene er:

”Kvalitetsmål 1: Barn og familier skal få hjelp som virker

Kvalitetsmål 2: Barn og familier skal møte trygge og sikre tjenester

Kvalitetsmål 3: Barn og familier skal bli involvert og ha innflytelse

Kvalitetsmål 4: Barn og familier skal møte tjenester som er samordnet og preget av kontinuitet

Kvalitetsmål 5: Barnevernets ressurser skal utnyttes godt

Kvalitetsmål 6: Barnevernet skal sørge for likeverdige tjenester” (Innst. 395 L (2012-2013), s. 12).

Målene beskriver både tiltakene og tjenestene, noe som er i tråd med lovvedtaket. At hjelpen som gis skal virke, reiser debatten om hvordan man skal sikre dette. En retning å gå er forskningsbaserte metoder, herunder evidensbaserte tilnærminger, eller om man velger en mer autonom retning hvor man setter seg mål sammen med familien og evaluerer og endrer retning under veis for å nå målet. Kodene i studien heller i retning av en individuell tilpasning. I forbindelse med ettervern skrives det *”at barneverntjenesten skal, med utgangspunkt i den enkelte ungdoms behov, treffe gode, barnevernsfaglige beslutninger, basert på en konkret og individuell vurdering i den enkelte sak”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s.

52). I lovvedtaket står det: ”§ 4-4 [...]Hjelpetiltak skal ha som formål å bidra til positiv endring hos barnet eller i familien[...]” (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 2). Her ser man ikke på barnet isolert sett, men anerkjenner at familiens fungering har en påvirkning på barnet. Dette er et ansvar som ikke tillegges kun kommunal barneverntjeneste, men alle som jobber etter barnevernloven: ”Både barnevernet og andre med ansvar for utsatte barn må i framtiden arbeide mer tverrsektorielt, målrettet og med tiltak som virker” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 10). § 4-4 endres, slik at eksempler på tiltak som kan gis ikke lenger er beskrevet, men man viser heller til formålet med hjelpetiltak. Dette betyr ikke at det er en innskrenkning i tiltak som kan gis, slik som for eksempel økonomisk støtte, men er et forsøk på å kreve begrunnelse på hvorfor det enkelte tiltak benyttes. I innstillingen står det: ”Komi t e e n vil vise til at barnevernlovens bestemmelse om hjelpetiltak endres slik at bestemmelsen ikke lenger inneholder eksempler på typer hjelpetiltak som kan iverksettes, men i stedet inneholder en angivelse av hva som er formålet med hjelpetiltak, og støtter dette” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 2). Hensynet til barnets beste, jf. barnevernlovens § 4-1, er fortsatt gjeldende og barnet har fortsatt fokus når hjelpetiltak skal velges.

4.2.3 Underkategori 2-3 – Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling

Kunnskap og kompetanse er noe som går igjen i det meste av empirien, og er med på å gi tittelen til underkategorien; ”Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling”. I teksten kommer det frem flere problemer i barnevernet, og det fremstår som at man med ny kunnskap vil løse flere av de utfordringene barnevernet står overfor. Kunnskapen må også være ny, og den vil derfor gi en utvikling. Det er Bufdir som fagdirektorat som har fått rollen med å koordinere fagutviklingen, noe som skal skje i samarbeid med forskningsmiljøer og kommuner. I denne underkategorien kommer det også fram de forhold som sier noe om arbeideren i barnevernet, selv om empirien var heller sparsom på dette området. Utredning er også ett av temaene som kategorien favner, og dette temaet blir som regel nevnt i sammenheng med kunnskap og kompetanse. Noe av det som gis mye omtale i empirien, er at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet skal bli et fagdirektorat underlagt departementet. Bakgrunnen for dette viser seg blant annet i utsagnet: ”Et gjennomgående kompetanseløft må imidlertid også omfatte øvrige barnevernsansatte, og ikke utelukkende fosterforeldre. ”Hele barnevernsutdanningen må styrkes, og det må legges til rette for mer praksis for studenter” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 54). På den ene siden har kommunene stor autonomi i utøvelsen

av barnevern, noe som også kommer fram i innstillingen hvor den enkelte kommune gis ansvar for å vurdere egne behov om tilbud:

”K o m i t e e n vil derfor vise til at det foreslås å utvide Barne-, ungdoms- og familiedirektoratets rolle som et nasjonalt fagorgan for også det kommunale barnevernet, og støtter dette. K o m i t e e n mener at kvalitetsutvikling må skje med bakgrunn i kommunens behov og gjennom faglig støtte og veiledning. K o m i t e e n har merket seg at oppgavene til fagdirektoratet vil være et tilbud til kommunene, og at det slik vil være opp til kommunene selv og den enkelte tjeneste å vurdere sitt behov for veiledning eller støtte. Faglige anbefalinger vil være viktige for utviklingen av god barnevernfaglig praksis. K o m i t e e n viser videre til at faglige anbefalinger vil bli et viktig redskap for tilsynsmyndighetenes vurderingsgrunnlag” (Innst. 395 L (2012-2013), s. 33).

Samtidig slås det fast at de faglige anbefalingene vil bli viktige for tilsynsmyndighetenes grunnlag for å gjøre vurderinger. Tilsynsmyndighetene har myndighet til å korrigere kommunenes fagutøvelse gjennom barnevernloven gjennom pålegg. Et betimelig spørsmål er da om kommunen da likevel vil stå fritt til å velge grunnlag for fagutøvelse i de tilfellene kunnskapssynet er motstridende mellom kommune og fagdirektorat. Et tema som faller inn under denne kategorien er utdanning og opplæring. Både grunnutdanning, videreutdanning og masterutdanning er nevnt, og det foreslås også at nyansatte skal ha ett år med veiledning.

”K o m i t e e n vil ellers vise til at regjeringen foreslår blant annet at det skal bli bedre oppfølging av nyutdannede i barnevernstjenesten gjennom et veiledet første år, at det noen ganger vil være nødvendig å ha utdanning på masternivå for å løse oppgavene best mulig og at man derfor skal styrke lederkompetansen i barnevernet gjennom å etablere et utdanningstilbud i barnevernsledelse på masternivå, og støtter dette” (Innst. 395 L (2012-2013), s. 33).

I sitatet over ser vi at kompetanse favner helt fra den nyutdannede og opp til lederen. Når det gjelder innholdet i kunnskapsbegrepet er dette mer diffust, og det vises til at direktoratet får i oppgave å jobbe fram dette. Når det gjelder forskning er det et ønske om å ”*Stimulere til samarbeidsprosjekter og utviklingsarbeid mellom forskningsmiljøer, utdanningene og barnevernet, blant annet gjennom satsingen på praksisrettet forskning [...]”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 2), og det gis dermed anerkjennelse til eksisterende fagmiljøer gjennom et ønske om samarbeid. Dette forsterkes gjennom utsagnet: *”Samtidig må fagutviklingen være forankret i relevante fag- og forskningsmiljøer. Det er ikke noe mål at Bufdir skal være oppdatert om kunnskapsstatus på alle forhold i barnevernet”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 21). Faglig forsvarlighet og god praksis henger sammen. I innstillingen står

det: ”Systematisering av erfaringer og forskning gir grunnlag for å utvikle god praksis” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37). De færreste kommunene i Norge har anledning, kapasitet eller kompetanse til å gjennomføre egen forskning, og det ligger også utenfor enkeltkommuners ansvarsområde å gjøre dette. Knapphet på ressurser, lav bemanning og varierende kompetanse gjør at man derfor vurderer at det er rett å opprette et fagdirektorat. Spørsmålet blir derfor om hvor mye av kommunenes gode praksis vil bli tatt med i forskningen som gjøres under ledelse av Bufdir. Både kunnskap om omsorgssvikt, bedre utredningskompetanse og fosterhjemsarbeid er gjentakende i innstillingen: ”*Kom i t e e n ser det som viktig at det stilles krav til barnevernutdanningene om at kjernekompetanse slik som det å snakke med barn, kunnskap om barn utsatt for omsorgssvikt, utredningsarbeid og fosterhjemsarbeid inngår i utdanningene*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 33). Kontakt og oppfølging av barn og familier med innvandrerbakgrunn er nevnt spesielt gjennom at ”*alle ansatte i barnevernet skal ha god flerkulturell kompetanse, slik at barn og familier med innvandrerbakgrunn får god hjelp*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37). Her anerkjenner man at det kan være noe annet å jobbe med ikke-etnisk norske enn med etnisk norske barn og familier, og at dette krever en egen kompetanse. Manglende kunnskap om hvordan tiltak virker er også nevnt. ”*[...] vi i dag ikke har nok kunnskap om og i hvilken grad hjelpetiltakene virker*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37) og at løsningen på dette er ”*å styrke hjelpetiltakene ved å systematisere, forske og evaluere kvaliteten i hjelpetiltakene*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37). Der etter må direktoratet ”*Sørge for at virksomme tiltak og forskningskunnskap blir tilgjengelige for ansatte i barnevernet*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 17).

4.2.4 Oppsummering

Hovedkategorien ”Kvalitet i barnevernet” omhandler i hovedsak barnevern som fagområde. Det erkjennes at tingenes tilstand ikke er så gode som man skulle ønske fra lovgivers side, og det tegnes et bilde av et fagområde med flere utfordringer og problemer. Samtidig legges det ikke skjul på at det er et område hvor det kan være komplekst og komplisert å bevege seg. Manglende departemental styringsinformasjon, adopsjon som sensitivt tema og mangel på flerkulturelt fokus er noen av de områdene som påpekes som vanskelige i fagområdet. Kategorien tar også for seg tiltak i barnevernet, og presenterer noen kvalitetsmål som skal være til hjelp for å øke kvaliteten. Disse målene omfatter både tiltak og tjenester. Det gjentas i empirien at barn og familier skal få rett hjelp til rett tid i rett mengde. Kravet om faglig

forsvarlighet blir også presentert. Dette kravet kan illustreres gjennom utfordringen de fleste 15 år gamle gutter har – konfirmasjonsdress. Det er ikke lenger godt nok å arve onkels gamle dress, men man må i butikken for å finne en dress som faktisk passer. Lovgiver har likevel ikke beskrevet farge, stoffvalg og snitt på dressen, men overlater noe av dette til den kommunale autonomien. Kategorien om at ”Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling” får empirisk støtte gjennom at Bufdir nå skal bli et fagdirektorat som skal lede fagutviklingsprosessen. Det meste av fagutviklingen skal skje på nivåer langt over den enkelte kommune. Prosessen skal også bidra til at tilsynsmyndighetene få faglige anbefalinger å styre etter. Det er også vektlagt at kunnskap og kompetanse må bedres i barnevernet, og her er det ikke bare nyansatte, men også ansatte som har jobbet noen år og ledere som skal kompetanseheves.

4.3 Hovedkategori 3 – Makt og struktur som problemløser

Hovedkategori 1 er ”Makt og struktur som problemløser”, og underkategoriene er ”Finansiering gir barn en pris”, ”Strukturering øker kvaliteten på samhandling”, ”Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet” og ”Økt samarbeid gir bedre hjelp”. Lovgiver er veldig varsom med å omtale forholdet mellom stat og kommune som problematisk, men det skinner igjennom at det til tider kan være konfliktfylt. Det blir som det implisitte, men usagte.

Makt og struktur som problemløser			
Finansiering gir barn en verdi	Strukturering øker kvaliteten på samhandling	Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet	Økt samarbeid gir bedre hjelp

4.3.1 Underkategori 3-1 – Finansiering gir barn en verdi

Denne underkategorien har fått tittelen ”Finansiering gir barn en verdi”. Finansiering og økonomi er tema som naturlig henger sammen med politikk. Det er stortingspolitikernes ansvar å fordele midler fra statskassa, og politikk må henge sammen med reelle økonomiske bevilgninger dersom politikken skal være troverdig. Forskjellige partier har forskjellige syn på hva som er satsningsområder i barnevernet, og selv om denne studien ikke er en studie i politiske forskjeller er det relevant å nevne at den største politiske forskjellen vises i diskursen om privatisering. Dette kommer til syne i diskusjoner rundt om man skal åpne opp for private tilbydere i barnevernet, eller om man skal la ideelle og offentlige ha fortrinn. Blant annet når

det gjelder fosterhjem og institusjoner er dette debattert i empirien. En annen diskusjon går på om økte antall fosterhjem på bekostning av institusjonsplasser. Både i diskusjonen om privatisering og institusjoner er det økonomi som brukes som hovedargument. Det blir for eksempel ytret at ved å likebehandle private, ideelle og offentlige, vil kommunen betale minst mulig, men samtidig beholde best mulig kvalitet. Kapasitet og bemanning er også et tema som inngår i denne underkategorien. ”Kvalitetsmål 5: Barnevernets ressurser skal utnyttes godt” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 12) drar økonomi inn i debatten om kvalitet i barnevernet. I innstillingen ønsker man å løse dette ved å hevde at ”[...] det er vesentlig at det legges til rette for et mangfold av barnevernstilbud gjennom å etablere stabile og gode rammevilkår også for private tilbud, samt styrke kvalitetskontrollen ved barnevernsinstitusjonene” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 42). Videre hevdes det at ”[...] bruk av tiltak bør tilpasses det enkelte barn, slik at kvalitet og pris avgjør valg av tiltak, uavhengig av tilbyder” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 42). En premiss for å åpne for private vil altså være å styrke kvalitetskontrollen, både gjennom godkjenningsordninger og tilsynsordninger. I tillegg har man troen på at ved å overføre ansvaret fra det statlige Bufetat til kommunene selv, vil man kunne imøtekomme kvalitetsmål 5, siden det er kommunene som da vil betale for institusjonsplasser. En økt kommunal egenandel vil også være et insentiv for å gjøre gode økonomiske vurderinger: ”K o m i t e e n vil vise til at regjeringen varsler at satsene for den kommunale egenandelen for oppholdsutgifter i barnevernsinstitusjon vil bli økt [...]. K o m i t e e n understreker at dette forutsetter overføringer av midler fra staten til kommunene” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 53). Det hevdes at man ved å øke for å privatisere omsorgstiltakene i barnevernet, vil kunne løse noe av problemene som handler om samarbeid mellom stat og kommune:

”Disse medlemmer ser at mange av de utfordringer og de konflikter som nå preger barnevernet hva gjelder statens plassering av barn og unge i egnet tiltak, synliggjør problemer knyttet til mangel på åpenhet, utilstrekkelige godkjenningsordninger, manglende likebehandling og for lite vekt på kvalitet og mangfold i anbudsprosessen. I stedet ser det ut til at lavest mulig pris er det eneste kriterium som legges til grunn” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 42).

Det vises til Statens helsetilsyn sitt landsomfattende tilsyn i 2011 hvor 40 av 44 undersøkte kommuner fikk påvist svikt i arbeidet til barneverntjenesten i form av at barn blant annet ikke fikk rett hjelp til rett tid, og det fremmes forslag om å ”gi de kommunene som har nødvendig kompetanse et helhetlig faglig og økonomisk ansvar for barnevernstjenesten” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 56). Dette skal være et insentiv for å forbedre barneverntjenestens arbeid i de enkelte kommunene gjennom å oppfylle kriteriene som er gitt i loven og som det føres tilsyn

på. Her har man et barnefokus, og kommunens gulrot er økte økonomiske bevilgninger. Man antar at noen av samhandlingsproblemene mellom stat og kommune løses gjennom endringer i finansieringsordningen og tydeliggjøring av ansvarsfordeling:

”[...] det er et mål for betalingsordningene at de bidrar til mest mulig effektiv bruk av barnevernets samlede ressurser. Det betyr i det enkelte tilfellet at de som bestemmer tiltaksbruken må vurdere tiltakets nytte opp mot dets kostnader. Etter departementets vurdering er det en del av den barnevernfaglige beslutningen at man også vurderer kostnaden ved tiltaket opp mot hvor godt tiltaket vil være for det enkelte barn. Betalingsordningene må legges til rette for at dette blir mulig i praksis” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 18).

4.3.2 Underkategori 3-2 – Strukturering øker kvaliteten på samhandling

Dette funnet kalles *”Strukturering øker kvaliteten på samhandling”*. Struktur er et gjennomgående tema i empirien. Politikerne har ansvaret for å organisere strukturen til barnevernet på en best mulig måte. Særlig omtales hvem som har ansvar for hva av kommunalt og statlig barnevern, og hvilke nivå statlig barnevern har. Lovgiver mener dette har vært tydelig før, men har fått tilbakemelding på at samarbeidet mellom stat og kommune i noen tilfeller likevel har vært utfordrende. Det blir naturlig å undre seg over om begrepet *”utfordrende”* er dekkende, gitt omfanget av plass i teksten som vies dette temaet. Blant annet fremholdes utredningskompetanse som et tema som skaper utfordringer i møte mellom stat og kommune. Det slås fast at staten har bistandsplikt overfor kommunen, og at det er kommunen som ber om bistand etter at de har gjort nødvendige vurderinger:

”Departementet ser det hensiktsmessig å foreta enkelte presiseringer for å klargjøre grensen mellom statens og kommunens ansvar. Bistandsplikten inntreer på den kommunale barneverntjenestens anmodning. Det er kommunen som har ansvaret for å beslutte hvilken type tiltak et barn har behov for og som gjennom utredningen av barnet har ansvaret for at det er et forsvarlig grunnlag for beslutningene” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 2).

Det presiseres at Bufetat skal basere seg på de kommunale vurderingene når de yter bistand, men er selv også bundet av forsvarlighetsprinsippet og skal gjøre selvstendige vurderinger hvor dette er påkrevet. Flere kommuner har ikke klart å ivareta de barnevernfaglige oppgavene sine, noe som styrker behovet for at staten også må gjøre egne vurderinger ved behov og der det er lovfestet. *”Riksrevisjonens gjennomgang avdekket at mange kommuner ikke har fulgt opp sitt ansvar på en tilfredsstillende måte, og at regjeringen ikke har sørget for å gi Bufdir styring- og veiledningsoppgaver for kommunal sektor” (Innst. 395 L (2012-*

2013), s. 56). Flere kommuner har utfordringer knyttet til få ansatte og lite kompetansemiljø ved barneverntjenestene, og man mener at større kommunalt ansvar med flere ansatte kan gi økte muligheter for skreddersøm for barna. Dette kan man blant annet oppnå gjennom interkommunalt samarbeid. *”Gjennom interkommunalt samarbeid kan små barneverntjenester få bredere kompetanse og et bedre hjelpetilbud”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 8). Dette viser også at man har en ønske fra lovgiver om å opprettholde kommunal autonomi og øke ressursene dithen, så lenge kvaliteten på tjenesten er godt nok ivaretatt. Samtidig legges det til at *”Det er imidlertid på bakgrunn av Bufetats engasjement i dag, ikke realistisk å legge til grunn at samtlige kommuner i dag har tilstrekkelig kompetanse til å håndtere alle typer saker på en god måte”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 20). Parallelt med dette kommer det fram at *”regjeringen ikke har klart å gjennomføre en nødvendig effektivisering av driften av Bufetat”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 35), og man ønsker derfor at effektiviseringsprosessen fortsetter. Noe av diskusjonen rundt statlig barnevern har gått ut på nivåinndelingen av Bufetat, men denne blir som den har vært. Bufetat skal sørge for et likeverdig tilbud til barn og familier i hele landet, og i lovvedtaket står det: *”§ 8-2 Barne-, ungdoms- og familieetatens ansvar. Barne-, ungdoms- og familieetaten skal yte tjenester etter denne loven til alle som oppholder seg i riket Regionalt nivå i Barne-, ungdoms- og familieetaten skal yte tjenester etter denne loven til alle som oppholder seg i regionen”* (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 4). Avslutningsvis i teksten slås det fast: *”Komi t e e n vil vise til at regjeringen foreslår at ansvarsfordelingen mellom stat og kommune etter barnevernloven presiseres, og støtter dette”* (Innst. 395 L (2012-2013), s. 57).

4.3.3 Underkategori 3-3 – Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet

”Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet” er tittel på dette underkapitlet. Lov, rett og plikt er begreper som går igjen i empirien, og det spesifiseres hva de juridiske føringene skal innebære. Mye av dette er gammelt nytt, som for eksempel hensynet til barnets beste som ledende prinsipp. I tillegg vies begrepet ”faglig forsvarlighet” mye omtale i empirien. Dette knyttes til juss, men det gis ikke omfattende beskrivelser av hva som ligger i begrepet. Det henvises til at begrepet vil være i stadig ending, i tråd med samfunnets endringer. Kontroll og tilsyn er også tema som denne underkategorien favner om, og det fremstår som om lovgiver har troen på at både kontroll av barnevernet og tilsyn med tiltak og tjenester er noe som vil heve kvaliteten til å ligge innenfor forsvarlig tjenesteutøvelse. Denne underkategorien kunne ha vært lagt under hovedkategori 2 – Kvalitet i barnevernet, men jeg valgte å legge den under

hovedkategori 3 – Makt og struktur som problemløser, fordi juss og makt er tett knyttet sammen.

Barnets beste er fortsatt grunnregelen i barnevernet, og baserer seg på fire prinsipper; det biologiske prinsipp, det utviklingsstøttende prinsipp, mildeste effektive inngreps prinsipp og prinsippet om barnets medvirkning. Lovgiver legger opp til at man ønsker å: *”-Vurdere om og i tilfelle hvordan prinsippene kan presiseres ytterligere i barnevernloven -Utvikle faglige anbefalinger for å tydeliggjøre hvilke momenter som bør inngå i vurderingen av barnets beste”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 16). I tillegg har lovgiver vedtatt å innføre prinsippet om faglig forsvarlighet gjennom lovendringen: *”§ 1-4 Krav til forsvarlighet. Tjenester og tiltak etter denne loven skal være forsvarlige”* (Lovvedtak 92 (2012-2013), s. 1). Alle som jobber etter barnevernloven plikter å vise hensyn til barnets beste: *”K om i t e e n vil vise til barnevernkonvensjonens artikkel 3 hvor det står: 1. Ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 30). Det kommer også fram om forsvarlighetskravet at: *”K om i t e e n støtter regjeringens mål om at alle som arbeider i barnevernet skal ha oppdatert, forskningsbart kunnskap om barna og familiene i barnevernet som grunnlag for sitt arbeid”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 31). Allerede i dag er forsvarlighetskravet implisitt i lovverket, men man ønsker å vedta det ved lov for å synliggjøre viktigheten av dette. *”[...] et forsvarlighetskrav vil være en rettslig standard, som innebærer at innholdet i kravet vil endre seg over tid i takt med blant annet utvikling av fagkunnskap og kompetanse på barnevernsområdet”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 48). Dette betyr at innholdet vil endre seg i takt med forskning og samfunn. Samtidig gis det heller ikke noen uttømmende beskrivelse av kravet, fordi *”det vil være rom for at kommunen utøver skjønn mellom god barnevernfaglig praksis og forsvarlighetskravets nedre grense”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 49). Det er forsvarlighetskravets nedre grense som vil være mest relevant ved kontroll og tilsyn, og lovgiver ytrer dette: *”Fylkesmannen skal føre tilsyn med at kommunens barneverntjeneste oppfyller sine lovpålagte oppgaver. Fordi tilsynet er begrenset til et lovlighetstilsyn, vil det i tilsynssammenheng særlig være forsvarlighetskravets nedre grense som er aktuell”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 22). Det kommunale ansvaret for å føre tilsyn med barn i fosterhjem er under sterk kritikk i innstillingen, noe som kommer fram slik: *”Høringen viser at det er bred enighet om at dagens tilsynsførerordning ikke fungerer som forutsatt, og at det derfor er behov for endringer som styrker tilsynet og kontrollen med barns*

situasjon i fosterhjemmet” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 26) og det legges til at *”[...] det av hensyn til rettssikkerheten til barn plassert i fosterhjem er et sterkt behov for å føre regelmessig kontroll med hvordan hvert enkelte barn har det i fosterhjemmet [...]”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 26). Barns og familiers rettssikkerhet er mye omtalt i empirien, og det diskuteres også klageadgang og om behandling av saker som omhandler tvang skal eksistere som i dag, om fylkesnemndene skal legges ned eller om man skal opprette familiedomstoler. Dette viser seg gjennom komitéens ytring om at de har *”merket seg at regjeringen i proposisjonen foreslår å se nærmere på Raundalen-utvalgets forslag om å etablere en familiedomstol”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 58). Avslutningsvis vil jeg vise til at *”Barneverntjenesten har en plikt til å samarbeide med andre når dette er nødvendig for at barn skal få den hjelpen de trenger”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 12), noe som er relevant for den neste og siste underkategorien.

4.3.4 Underkategori 3-4 – Økt samarbeid gir bedre hjelp

Underkategorien *”Økt samarbeid gir bedre hjelp”* rommer samarbeid som tema, og det er særlig kommunalt barnevern som omtales. Arbeidstittelen til underkategorien min var *”Samarbeid uten innhold”*, og med det mente jeg at jeg kunne lese at kommunen er pliktig til å samarbeide, men at dette er noe som mislykkes i såpass stor grad at lovgiver har kommentert dette gjennomgående i empirien. Selv om tittelen på kategorien er endret, holder jeg fortsatt fast ved tankene jeg gjorde meg i kodingsprosessen. Informasjon om barnevernet til andre, både klienter og samarbeidspartnere, vises omtale i empirien, og dette temaet underbygger underkategorien gjennom at antakelsen om at mer informasjon om *”den andre”* vil føre til et bedre samarbeid – både mellom barnevern og samarbeidspartnere og foreldre.

Informasjonen som gis eller ikke gis er med på å definere barnevernet. Det har kommet flere innspill, også fra barn og unge, på at enkelte begreper i barnevernet bør endres og i innstillingen står det at *”begreper her som ellers er viktige fordi de legger premisser for vår forståelse og oppfatning av det begrepene skal dekke”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 58).

Dette temaet blir gjenstand for videre utredning. Når det gjelder møter mellom barnevernet og ikke-etniske står det i teksten at *”det er viktig at alle parter i møte med barnevernet forstår detaljene i det som blir sagt og skrevet, og vil vise til at barnevernet alltid skal bruke kvalifiserte tolker i situasjoner der det kan oppstå språkproblemer”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 38). Mye av ansvaret for at den andre parten forstår barnevernet, tillegges

barnevernet selv. Dette gjelder både staten på et systemnivå og den enkelte barnevernarbeider i de enkelte møtene med barn, foreldre og samarbeidspartnere. Et åpnere barnevern gir mer tillit, noe som fører til at det blir lettere å gjøre en god jobb. *”K o m i t e e n er derfor glad for at man ser at tilliten til barnevernet har økt de siste årene. Barnevernet et blitt mer åpent og flere melder fra når de er bekymret for et barn”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 37). Som det ble slått fast i forrige underkategori, plikter barnevernet å samarbeide med andre. Samtidig er det fokus på å utvikle samarbeidet med samarbeidspartnere som familievernet, helsestasjon, skole, barnehage, BUP og NAV. Det slås fast i innstillingen at *” Det er barnets og familiens behov for hjelp som må danne grunnlaget for hvem som må samarbeide og hvordan samarbeidet bør innrettes”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 11). Det er også laget økonomiske ordninger for å lage prosjekter og tiltak som fremmer samarbeid. Noe av samarbeidet er som sagt lagt til systemnivå, og kommer til uttrykk gjennom *” Se nærmere på hvordan samarbeidet mellom barnehage og barnevern kan styrkes i samarbeid med Kunnskapsdepartementet (KD)”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 11). Mye av kvaliteten til tiltaktene og tjenestene leverer handler likevel om kontakten barnevernet har med hvert enkelt barn og hver enkelt familie. Kvalitetsmål 4 sier det slik: *”Barn og familier skal møte tjenester som er samordnet og preget av kontinuitet”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 12). Dette betyr at det hviler et stort ansvar på alle tjenestene som jobber med hvert barn eller familie om å måtte organisere seg på en mest hensiktsmessig måte til det beste for barnet og familien, noe som skal gjelde hele systemet gjennom hele kontakten med systemet.

4.3.5 Oppsummering

Med kategorien ”Makt og struktur som problemløser” så mener jeg at lovgiver tenker at man ved å fordele makt og organisere på en viss måte kan løse problemer som oppstår. En av underkategoriene som støtter dette omhandler økonomi. Privatiseringsdebatten er omtalt her, og denne går ut på om man i større grad skal åpne opp for at private tilbydere får tilgang til markedet, som barnevernfeltet på noen områder har blitt. Det nevnes også i empirien at man må vurdere tiltakets kostnad opp mot dets nytteverdi. Strukturingsdebatten handler om hvordan staten organiserer seg, og man presiserer at kommunene har stor autonomi og makt når det kommer til barnevernfaglige beslutninger overfor barn og familier. Empirien omtaler også jussen i barnevernfeltet, og lovgiver ser ut til å mene at en spesifisering av retter og plikter vil gi økt forsvarlighet på fagfeltet. Forsvarlighetsbegrepet gis ikke konkret innhold, og man viser til at dette vil endre seg med endringer i samfunnet for øvrig. Til slutt underbygger

underkategorien ”Økt samarbeid gir bedre hjelp” hovedkategorien. Denne underkategorien slår fast at barneverntjenesten skal samarbeide med andre instanser, og det er særlig kommunalt barnevern som omtales. Lovgiver mener at en måte å løse dette på er å gi mer og tydeligere informasjon til barn, familier og samarbeidspartnere.

4.4 Avsluttende tanker og refleksjoner

Jeg mener at de tre hovedkategoriene som har kommet fra dataene representerer et godt bilde av prosessen. Når man gjør en rask sammenligning av de tentative kategoriene mine og tematikken i innholdsfortegnelsen så ser man stor grad av sammenfall. Jeg mener likevel at denne studien har en relevans, fordi den har komprimert dataene til tre hovedkategorier som er relativt dekkende for barnevernfeltet. Om man tenker seg en ytterligere komprimering av kategoriene så kan man tenke seg at den ene omhandler barnet, den andre faget og den siste systemet. Setter man disse inn i en sirkel vil man kanskje få all interaksjon som skjer i barnevernpraksiser? Er det mulig å gjøre gode faglige vurderinger uten at den ene kategorien er involvert?

5 Drøfting

Denne studien har til hensikt å få kunnskap om hvordan man kan forstå norsk barnevernlovgivning i lys av sosial konstruksjonistisk teori. Datagrunnlaget ble hentet fra forarbeidene til endringslov til barnevernloven i 2013, med hovedvekt på Innst. 395 L (2012-2013), og det ble brukt grounded theory som analysemetode. Problemstillingen til studien er: *"Hvordan kan norsk barnevernlovgivning forstås i lys og sosial konstruksjonistisk teori?"*

Basert på hensikten med studien, og med utgangspunkt i funnene vil jeg diskutere de tre hovedkategoriene hver for seg. Hovedkategoriene er:

1. Konstruksjon av barnets omsorgsbehov.
2. Kvalitet i barnevernet.
3. Makt og struktur som problemløser.

Det teoretiske rammeverket for denne studien er sosialkonstruksjonismen, og funnene vil bli drøftet ut fra denne teoretiske forståelsesrammen.

5.1 Konstruksjon av barnets omsorgsbehov

I sosialkonstruksjonistisk tenkning vil virkeligheten være sosialt konstruert gjennom språklig interaksjon mellom mennesker som opptrer i en sosiokulturell sammenheng (Gergen, 2015). I tillegg vil diskurser være med på å styre i hva som er aksepterte konstruksjoner sett fra et politisk og kulturelt perspektiv (Øfsti, 2010). For eksempel kan to barnevernkollegaer diskutere et spesifikt barn i en sak, og konstruere en forståelse for hva det enkelte barnet trenger av omsorg ut ifra barnets egne behov og forutsetninger. Disse to barnevernkollegaene kan delta i et teammøte på barnevernkantoret hvor flere kollegaer møtes for å vurdere barnets omsorgsbehov, og en ny konstruksjon blir forhandlet frem. Foucault (1972) etablerte begrepet den moderne makt, og beskriver hvordan denne tvinger mennesket inn i undertrykkelse. Han var også opptatt av hvordan institusjoner er med på å tvinge personer inn i normalitet, og mente at staten har en viktig rolle som superstruktur i blant annet familiekonteksten (Rabinow, 1984). I et teammøte med flere barnevernarbeidere vil makten derfor kunne tvinge fram barnevernarbeidernes konstruksjon av omsorgsbehov som er forenelig med en normalitet. De stemmene som snakker andre diskurser enn den dominante vil kunne bli

undertrykket, fordi det foregår en strid om hvilke meninger som skal dominere (Lock & Strong, 2014). Dette kan føre til at barnets, på noen områder, avvikende atferd kan bli sett på som problematferd som må normaliseres, og etter hvert vil barnets selvforståelse endres til at barnet selv også synes at det som en gang var normalatferd blir oppfattet som problematferd som må normaliseres (Hårtveit & Jensen, 2004). Når barnevernteamet har definert avvik hos barnet som må normaliseres, vil det bli skrevet referat fra teammøtet i barnets mappe, og det vil bli skrevet en tiltaksplan med målsettinger og tiltak for normalisering (Lock & Strong, 2014). Anne Jansen (2013, s. 63) skriver at diskurser både kan skape muligheter og legge begrensninger for utvikling og identitet for ungdom i barnevernet. Eksempel på dette kan være om diskursen er offerrolle eller ung og mestrende ungdom. Ved å gis posisjon som subjekt vil man også få makt til å være med å påvirke og medbestemme i eget liv (Ekeland, 2014).

Funn i studien tyder på at lovgiver framholder at barnet skal få mer makt og dermed få mer frihet som aktør i eget liv. Barnet skal også få mer brukermedvirkning til å kunne påvirke i egen sak og eget liv, og en måte lovgiver ønsker å legge til rette for dette på er ved å åpne opp for at barnet kan få en tillitsperson med seg i situasjoner hvor det er ubehagelig å stå alene. Mine funn viser at: *"Barnet skal gis mulighet til medvirkning og det skal tilrettelegges for samtaler med barnet. Barn som barnevernet har overtatt omsorgen for kan gis anledning til å ha med seg en person barnet har særlig tillit til."*(Lovvedtak 92 (2012-2013)). Her anerkjenner lovgiver barns rett til å ytre seg, og legger ansvaret på barnevernet. I tillegg vektlegges relasjon, siden barnet kan ha med seg en person de er trygge på inn i møte med barneverntjenesten. Både Jim Wilson (2011, s.73) og Søren Hertz (2011, s. 58-59) legger vekt på ansvaret de voksne har for at barn skal få ytret seg. Barn skal delta i konstruksjonsdannelsen om seg selv, og for å gjøre dette må de bruke språket sitt. Dette setter krav til at de voksne forstår barnas språkverden innenfor de diskursene barna selv snakker. Barn og unge kan være med og bidra til at barnevernet blir bedre i fremtiden, og det krever at man faktisk legger til rette for medvirkning på barns egne premisser (Follesø, 2006).

Studien viser også at lovgiver mener at familien har en verdi når det kommer til omsorgen for barn. Det biologiske prinsipp er mye omtalt, noe som også gjelder barnets tilknytning. I de tilfellene barnet ikke kan bo hjemme hos biologiske foreldre er det et sterkt ønske fra lovgiver om at man skal rekruttere fosterhjem fra barnets nære familie, og lovgiver ønsker at man skal bruke familieråd som en metode for å oppnå denne målsetningen. Det er viktig for alle barn å

opplever livet og verden som forståelig, og ekstra viktig er det for barn som plasseres i fosterhjem fordi selve grunnmuren i livet blir rokket ved (Killén, 2004). Barn som utsettes for omsorgssvikt mangler oversikt, og de trenger hjelp til å forstå egen situasjon. Det å vokse opp i en familie er forenelig med Sense of Coherence (Antonovsky, 2012), og man kan argumentere med at ved å bli plassert i fosterhjem i nær familie vil barnet i større grad kunne beholde sin Sense of Coherence. Dette kommer fram i empirien blant annet i utsagnet: *”En viktig del av familiefellesskapet er kontakten på tvers av generasjoner, og her spiller besteforeldre og øvrig nær slekt en svært viktig rolle”* (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 49). Familiemedlemmer blir emosjonelt berørt og engasjert når det skjer noe med medlemmer av egen familie (Vedeler, 2011). Familiemedlemmer kan beskrives som meningsbærere i den sosiale konstruksjonen av familien, og i terapi og endringsprosesser kan familien derfor sees på som hjelpeinstans og som samarbeidspartner (Vedler, 2011). For eksempel har det vist seg effektivt å inkludere familien i behandling av traumer (Johnsen & Torsteinsson, 2012).

Når det offentlige har tatt omsorgen for barnet, hviler det et stort ansvar for at barnet får god nok omsorg. Lovgiver omtaler i stor grad forhold ved barn i fosterhjem. Funnene viser at en side av det offentliges ansvar for omsorg ligger i ettervern for de ungdommene som har behov for dette. Det kommer fram av funnene at man i særlig grad ønsker å ivareta ungdom som har vært i befatning med domsstolenes avgjørelser, og barnevernet ilegges et ansvar for oppfølging både før, under og etter at ungdom er i varetekt eller soner fengselsstraff. En måte å forstå ettervern på er gjennom posisjoneringsteori. I sosial konstruksjonistisk teori skapes mening i samhandling med andre, og siden forskjellige diskurser bygger på forskjellige moralske rammeverk vil også forskjellige meninger kunne fremstå med forskjellig moral. Dette rammeverket er med på å avgrense en persons både plikter og rettigheter (Lock & Strong, 2014). En ungdom som mottar ettervern blir posisjonert inn i en posisjon hvor han både har behov og rett på ettervern. Noen ungdommer vil oppleve dette som helt greit, mens andre ungdommer kan oppleve at i konstruksjonen som ungdom med ettervern følger også diskursen om å være problemungdom eller offer. Dette kan i følge Jansen (2013, s.80) være til hindre for normalitet. Hvis vi følger en dekonstruksjonistisk tenkning vil det være en rekke muligheter og egenskaper ved ungdommen som det ikke snakkes om når det snakkes om behov for ettervern, fordi at når man benevner noe er det samtidig noe man ikke benevner (Gergen, 2015). Denne studien har vist hvordan en av de store politiske forskjellene i empirien har vært partienes forskjellige konstruksjoner av om man skal privatisere eller ikke

privatisere offentlige omsorgstjenester. Hvilken av disse diskursene som blir den dominerende gjenstår det å se, og det avhenger blant annet på moralske, sosiokulturelle og historiske faktorer i samfunnet.

5.2 Kvalitet i barnevernet

Et av funnene i studien var hovedkategorien kvalitet i barnevernet. Under dette ligger blant annet underkategorien som handlet om at barnevern er et utfordrende fagområde (Innst. 395 L (2012-2013)). Kvalitet i barnevernet er en sosial konstruksjon det kan være utfordrende å jobbe med, fordi det er veldig mange diskurser om hva kvalitet kan være. Samtidig opererer barnevernarbeideret i et spenn hvor virkeligheten kan bli beskrevet som objektiv og troverdig eller som sosiale konstruksjoner som er udelelige fra moralske og kulturelle valg (Flatebø, 2005). Diskurser om kvalitet kan man finne både mellom to kollegaer, mellom en barnevernansatt og to foreldre, mellom to faginstanser som for eksempel en BUP og en barneverntjeneste og mellom to politiske parti. Dersom to diskurser bokstavelig talt møtes i et samarbeidsmøte mellom BUP og barneverntjenesten, kan dette føre til at man nesten snakker forskjellig språk og det kan ende opp i en konflikt. Flere diskurser rører seg innenfor fagfeltet, og ansatte i barnevernet samarbeider med andre fagpersoner fra andre fagtradisjoner med andre diskurser. Særlig utfordrende kan det være å skape rom for samarbeid med foreldre, noe som blant annet kan skyldes at to konstruksjoner møtes; foreldrenes sosiale konstruksjon om en trygg og god familie, som møter barneverntjenestens sosiale konstruksjon om en familie hvor det er grunnlagt for å mistenke noe som innholdet i en bekymringsmelding hentyder. Når diskursen om god familie møter diskursen om en familie under utredning av barnevernet oppstår det en strid mellom disse diskursene. Vi bruker diskurser for å prøve å forstå og påvirke hverandre, og kritisk diskursanalyse ser ulikheter i bruk av språk som en slags strid om hvilke meninger som skal dominere (Lock & Strong, 2014). Flatebø (2005, s. 7) fant i sin doktorgradsavhandling at barnevernarbeidere kan bruke begreper og kategorier på klientene sine som er med på å fremmedgjøre og objektivisere problemer, heller enn å beskrive problemer og situasjoner. Istedenfor å erkjenne egen makt og mulighet for kontroll over klienten, bruker barnevernarbeidere begreper og språk som reflekterer at barnevernet baserer vurderingene sine på kunnskap og kompetanse som er til klientens beste (Flatebø, 2005). Når foreldre defineres ut av normalitet, vil de etter hvert adoptere de profesjonelles språk, og idéene og makten i begrepene blir etter hvert familienes egne (Lock & Strong, 2014).

Eksempelet med barnevernet og familien gjelder også for barnevernet og samarbeidspartnere som skole eller BUP.

Foucault sitt bidrag inn i familieterapien har vært å skifte fokus fra dysfunksjonelle familieinteraksjoner som har gitt familier følelse av skyld og skam, fordi man har årsaksforklart problemet med mangler eller avvik i familien. En utforsking av familiens narrativer og diskurser kan være til hjelp for å gi rom for endring (Dallos & Draper, 2007). I narrativ praksis setter man menneskers egne kunnskaper og erfaringer i sentrum for alt samarbeid (Lundby, 2009). Gjennom å utforske familiens narrativer vil man kunne hente fram historier om den gangen mor følte seg som en god mor, hva hun gjorde da, hva hun ikke gjorde da og hvordan barnet følte seg den gangen. Dette er en type samarbeid som har klienten i fokus (Lundby, 1998), og i likhet med den samarbeidsorienterte praksisen til Goolishian og Anderson (1992) krever denne typen praksis at barnevernarbeideren tar risikoen i å delta i samtalen og dialogen med den andre med et mål om å oppløse problemet eller skrive om plottet i narrativet om familien. Dette er en type tilnærming hvor barnevernarbeideren må posisjonere seg som samarbeidspartner. Man kan fortsatt ha ekspertise i barns omsorgsbehov, men fokuset ligger i å være tilstede i dialogen sammen med forelderen. Dette kan være en krevende øvelse fordi barnevernarbeidere er vant med å være posisjonert inn i en ekspertposisjon med makt, og det moralske rammeverket diskursen om barnevernarbeideren oppstår i kan være til hinder for å være delaktig på denne måten.

Funn i studien viser at skreddersøm gir positiv endring (Innst. 395 L. (2012-2013)), noe som viser seg ved at barn skal ha rett hjelp til rett tid i rett mengde. Hva som er rett hjelp, rett tid og rett mengde gir ikke empirien noen normativ beskrivelse på, og viser til at barn og familier er forskjellige. Det som skjer i starten av en barnevernsak er at det sendes inn en bekymringsmelding på aktuelt barn, og barneverntjenesten enten henlegger eller åpner undersøkelsessak. Undersøkelsessaken vil enten bli henlagt eller man tilbyr hjelpetiltak til familien, basert på hva barneverntjenesten fant ut i undersøkelsessaken. På den ene siden kan en undersøkelsessak bli tolket innenfor det mekanistiske paradigmet hvor barneverntjenesten ser et symptom hos barnet, gjerne skriftliggjort i en bekymringsmelding, og så forsøker å finne årsaken bak symptomet. Opplysninger hentes inn fra samarbeidende instanser som skole og helsesøster, og barneverntjenesten gjør analyser for å forsøke å finne ut om omsorgen er god nok. På den andre siden kan man se på en undersøkelsessak i lys av sosial konstruksjonistisk teori, hvor flere stemmer er med på å konstruere barnets omsorgssituasjon

og behov for omsorg. Flere samarbeidspartnere til barneverntjensten blir spurt om opplysninger om barnet, og disse har sine egne fagspråk. Barneverntjenesten må da forsøke å navigere mellom de forskjellige diskursene før de fatter en beslutning hvor familien blir underlagt faglig dokumentasjon og blir klassifisert som normal eller avvikende (Lock & Strong, 2014). Det er ingen motsetning mellom det å hente inn opplysninger fra samarbeidspartnere og å ha samtaler med familien hvor de selv får bidra i konstruksjonen av egne problemer. De vil da også kunne posisjonere seg slik de selv synes passer best.

I en undersøkelse av kommunale barneverntjenester er det en gjennomgående økt bruk av evidensbaserte metoder som tiltak i barneverntjenesten (Heggen & Dahl, 2017). Eksempler på dette er både PMTO og MST i tiltakssaker og bruk av Kvello-metoden i undersøkelsessaker. Forskning på bruk av metoder basert på RCT-forskning (s. 26) viser at grovt regnet 80 % av de som mottar terapi basert på denne forskningen vil få det bedre etter terapi (Duncan, 2012). Selv om man vet at terapi har effekt, vet man likevel ikke hva det er ved terapi som gir effekt (Johnsen & Torsteinsson, 2012). Spørsmålet man må stille seg er om det er faglig forsvarlig å tilby en manualbasert metode dersom en av fem barn og familier ikke får den hjelpen de skal ha, gitt at tallene for terapi er overførbare til endringsarbeid i barnevernet, og man ikke vet om den aktuelle familien vil ha nytte av tiltaket eller ikke. En større metastudie gjort av Lambert & Asay av hva som er virksomme faktorer i terapi viser at metode og teknikk utgjør 15 %, relasjon utgjør 30 %, tro, håp og forventning utgjør 15 % og faktorer utenfor terapi utgjør 40 % (Duncan, 2012). Et alternativ til denne type tenkning rundt terapi og endringsarbeid er å skreddersy terapien som tilbys hver enkelt familie og barn. Både narrativ terapi og samarbeidsbasert tilnærming er to eksempler på terapi hvor man setter klienten i fokus. Ved å skreddersy alliansen til hver klient så allierer man seg med både relasjonsfaktoren og for eksempel en bestemor som er en faktor utenfor terapi (Duncan, 2012). For å redusere stresset hos familier er det viktig at de får opplevelsen av en indre sammenheng, balanse mellom positiv og negativ energi og deltakelse i sosialt aksepterte fora (Antonovsky, 2012). Ved å skape et felles prosjekt med klienten, hvor målsetning og veien mot målet er et samarbeidsprosjekt vil man unngå å skape motstand til endringsprosessen.

Ett av funnene i studien er at kunnskap kommer ovenfra, og at den gir utvikling. Kunnskap skal dermed bidra til å heve kvaliteten på arbeidet barneverntjenesten gjør. I empirien kommer det fram at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet fikk ansvaret for å koordinere fagutviklingen på barnevernfeltet, i samarbeid med forskningsmiljøer og kommuner.

Kunnskap kan blant annet spres gjennom utdanning. Utdanningens hovedmål er å heve kunnskapsnivået til studentene og erstatte misoppfatninger med logisk resonering og sann kunnskap (Gergen, 2015). Hva som er sann kunnskap blir bedømt av eksperter, og studentene skal være tause mottakere av informasjon. Studentens tenkning skal forbedres, og studenten blir jevnlig målt og testet individuelt for å se om han eller hun når målet. Dette er en av måtene den moderne makten kan beholde makten på, ved å holde oppe de diskursene makten selv mener er riktige (Foucault, 1972). God undervisning skal i følge ledere av skolen og politikere være nøytral politisk, men slik er det ikke. Noen forskningsmetoder har forrang andre (Gergen & Gergen, 2005), slik som for eksempel RCT-baserte metoder som er utviklet (Heggen & Dahl, 2017). Kunnskap og makt står i gjensidig avhengighet, og skoleinstitusjonen er med på å normalisere individer inn i samfunnet (Foucault, 1972). En alternativ måte å tenke kunnskap på er gjennom samskaping. Dette kan skje for eksempel der hvor en barneverntjeneste mener at de mangler kunnskap, så kan de gå sammen om å utforske behovet og dekke dette, gjerne sammen med de barna og familiene utfordringen oppstår hos. På denne måten vil man ta høyde for at enkelte diskurser som hadde vært utelatt i et fagmøte nå kan få en stemme.

5.3 Makt og struktur som problemløser

Den siste hovedkategorien i studien er *Makt og struktur som problemløser*. Siden problemer må løses, erkjenner lovgiver at det eksisterer problemer i barnevernet. Dette funnet underbygges av lovgivers tanker om at styrte finansieringer, struktureringer, juridiske spesifiseringer og økt samarbeid gir bedre hjelp.

I empirien kommer det fram at ett av kvalitetsmålene som er foreslått er ”Kvalitetsmål 5: *Barnevernets ressurser skal utnyttes godt*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 12). Samtidig slås det fast at ”*Etter departementets vurdering er det en del av den barnevernfaglige beslutningen at man også vurderer kostnaden ved tiltaket opp mot hvor godt tiltaket vil være for det enkelte barn*” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 18). Ved å åpne opp for at et tiltaks kostnad er en del av en barnevernfaglig beslutning, posisjonerer lovgiver økonomi inn i diskursen om kvalitet i barnevernet. Diskurser er ikke kun lingvistiske konsepter i språket, men de er også praksiser, og noen av disse praksisene brukes for å utøve makt over andre (Hall, 1992). Det at lovgiver drar finansiering inn i barneverntenkningen kan forstås innenfor sosial konstruksjonistisk teori gjennom diskursen *den nye økonomien* som er en del av den nyliberalistiske tenkningen.

Denne diskursen svekker demokratiske rettigheter gjennom å oppfordre myndighetene til å kutte i kostnadskrevenne sosiale tjenester som et ledd i å frigjøre markedet (Lock & Strong, 2014). Etter at *den nye økonomien* har etablert seg som en konstruksjon vil språket som formidler hvordan ting skal være også bli brukt av folket, og diskursen vil dermed bli sett på som en sannhet. Spørsmålet er da om barn vil få en økonomisk verdi, slik den ene underkategorien antyder. En diskurs i dag er at alt skal kvalitetssikres, og i dette ligger det også om man får igjen for det man betaler for (Ekeland, 2014). Funn i denne studien viser at slik tenkning opprettholdes

Struktur er et gjennomgående tema i denne studien, og fra empirien kommer det fram at lovgiver har en tro på at strukturering kan bidra til å løse problemer. Særlig utfordrende beskrives uklarheter mellom statlig og kommunalt barnevern. Skoler, fengsler, barnevernet og bedrifter er eksempler på institusjoner hvor målet er å normalisere individer slik at de passer inn i samfunnet (Hårtveit & Jensen, 2004). Foucault (1972) var opptatt av hvordan Vesten forsøker å disiplinere individer til å passe samfunnet gjennom å låse dem inne i institusjoner. En måte å se dette på er at individer blir normalisert til å passe inn i samfunnet. Samtidig kan man se det slik at en barneverntjeneste også skal normaliseres til å passe inn i en større normal struktur. Hver enkelte kommunale barneverntjeneste følger en nasjonal lov med forskrifter og rundskriv. Dette er dokumenter som snakker språket til lovgiver. I denne konteksten kan man se på barneverntjenesten som individet som skal normaliseres. Lovgiver vurderer barneverntjenestens normalitet ut ifra samfunnets standard. Barneverntjenesten kan sees på som legfolk som adopterer språket til den statlige eksperten, og etter hvert har den moderne makten gjort seg gjeldende og barneverntjenesten har normalisert seg inn i en posisjon staten mener er normal. Den psykologiske praksisen og kunnskapen til staten har smeltet sammen med barneverntjenestens syn på seg selv. Funn i denne studien viser at lovgiver legger opp til såkalt *refleksiv styring*, som er en styring av styringa som innebærer økende grad av kontroll, overvåkning og dokumentasjon (Ekeland, 2014). Ved å dokumentere at man følger spillereglene, er man samtidig med og opprettholder makta spillereglene har over egen fagpraksis. Dette er forenelig med Foucault (1972) sitt syn på moderne makt.

Lovgiver snakker om at en spesifisering av juss vil gi økt forsvarlighet. Dette kan på mange måter forstås som forrige avsnitt om struktur. Begrepet faglig forsvarlig er mye brukt i empirien, men det gis ingen absolutt definisjon av innholdet i begrepet. Lovgiver slår fast at "[...] et forsvarlighetskrav vil være en rettslig standard, som innebærer at innholdet i kravet

vil endre seg over tid i takt med blant annet utvikling av fagkunnskap og kompetanse på barnevernsområdet” (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 48). Dersom lovgiver har en holdning om at *”fagkunnskap og kompetanse på barnevernsområdet”* er en konstruksjon, vil dette være i tråd med sosial konstruksjonistisk teori. Dersom kunnskapen derimot sees på som sann vil dette være tenkning som hører hjemme i det mekanistiske paradigmet. At kravet vil kunne endre seg over tid er i tråd med en tenkning om at konstruksjoner etableres og endrer seg i takt med hva som er gjeldende diskurser (Øfsti, 2010). Foucault var opptatt av ulike sannheter slik de er forankret innenfor kulturen de eksisterer (Lock & Strong, 2014). Den politiske diskursen endres over tid, og dette vil også påvirke hvordan politikere ser på lovverk. Staten har en viktig funksjon som superstruktur, men makten til staten går utover strukturen (Rabinow, 1984). Dette kan man se på hvordan lovverket har en grense for hvor langt det skal gå, for eksempel gjennom velferdsordninger. Samtidig vil de politiske og juridiske diskursene være med på legitimere hva en familie kan og ikke kan være (Aarseth, 2011: Dencik, Jørgensen & Sommer, 2008). På samme vil politiske og juridiske diskurser være med på å legitimere hva som er normalt innenfor en faglig forsvarlig kontekst, og hva som er utenfor. Studien viser til at forskningsbasert kunnskap skal være med på å definere innholdet i forsvarlighetskravet (Innst. 395 L (2012- 2013), s. 31). Tiden vil vise om man har et bredt syn på kunnskap, eller om man snevrer det inn til å gjelde såkalt sann kunnskap. I så fall har diskursen om den moderne makta vunnet striden om konstruksjonen av kunnskap.

Studien viser at lovgiver mener at økt samarbeid gir bedre hjelp, og påpeker at samarbeid kan være utfordrende, men at barneverntjenesten er pålagt å samarbeide med andre. Et tankeeksperiment er om man ser for seg en kommune med en barneverntjeneste som har kontakt med flere forskjellige instanser. Samarbeidet vurderes som dårlig. Alle i barneverntjenesten plutselig vil slutte i jobben, og det kommer helt nye barnevernarbeidere inn i stillingene. Instansene vil fortsatt ha de samme ansatte. Konstruksjonene om at barneverntjenesten er dårlig til å samarbeide vil fortsatt være etablert, og selv om det er nye personer i barneverntjenesten vil kulturen og diskursen være den samme. Barnevernansatte kan posisjonere seg inn i posisjoner hvor de er på tilbudssiden, er konstruktive og positive overfor samarbeidspartnere og etter hvert vil konstruksjonen om dårlig samarbeid vike til fordel for konstruksjonen om godt samarbeid med dyktige kollegaer.

6 Hva funn og besvarelse av problemstilling

Dette kapitlet oppsummerer sammenhengen mellom studiens funn og problemstillingen.

6.1 Hva viste funnene?

Denne studien hadde som målsetting å se hvordan vi kan forstå norsk barnevernlovgivning i lys av sosialkonstruksjonisme. Nedenfor vil jeg vise en oppsummering av funnene.

6.1.1 Konstruksjon av barns omsorgsbehov

Funnene viser både hvordan barns omsorgsbehov blir konstruert, og hvordan makt og diskurser påvirker denne prosessen. Barnevernet er en institusjon, og Foucaults (1972) beskrivelse av hvordan institusjoner presser mennesker inn i normalitet tilbyr en mening i prosessen.

Funn i studien viser at barn skal gis mer makt for å få frihet til å være aktører i eget liv, og det er opp til de voksne og profesjonelle å snakke et språk som gjør at barn får delta i de sosiale konstruksjonene om seg selv og sitt liv. Relasjonsbegrepet tillegges også betydning for å realisere barns brukermedvirkning.

Funn i studien viser også at lovgiver mener familien har en verdi i barns omsorg, og at det er viktig for barn å ha en følelse av sammenheng i livet, noe familien først og fremst er egnet til å gi. Dersom familiens omsorg ikke er god nok kan en bevisstgjøring rundt diskurser bidra til en større forståelse av prosessen og beslutningen barneverntjenesten er forpliktet til å ta i situasjoner rundt omsorgsovertakelse.

I de tilfellene det offentlige har et ansvar for barn og ungdoms omsorg i form av omsorgstilbud eller ettervern, kan barn føle seg posisjonert inn i en posisjon som problembarn eller offer for omsorgssvikt, noe som kan hindre normalitet. I følge dekonstruksjonistisk tenkning vil man gå glipp av flere egenskaper og muligheter for ungdommen hvis man kun snakker om risiko og avvik.

6.1.2 Kvalitet i barnevernet

Funn i studien viser at det er utfordrende å jobbe i barnevernkonteksten. Flere diskurser forsøker å hevde sin rett, og konstruksjoner som møtes kan være motstridende. Kritisk diskursanalyse kan bistå oss i å snakke samme språk og bli bevisst diskursene vi bærer med oss, og på den måten åpne opp for dialog. I blant kan det være nyttig for den enkelte barnevernarbeider selv å bli kjent med egne konstruksjoner og hvilke diskurser man snakker. Både narrativ terapi og samarbeidsorientert tilnærming holdes fram som gode holdninger og tilnærminger for å skape samarbeid og endring med foreldre.

Studien viser at tiltak skal være skreddersydd for barn og familier. Sosial konstruksjonistisk teori tilbyr et ontologisk alternativ til det mekanistiske paradigmet i å forstå saksgangen fra bekymringsmelding til beslutning om tiltak. Funn viser også at selv om man vet at evidensbaserte metoder har en effekt, vet man ikke hva det er med metodene som har effekt. Det er derfor naturlig å stille spørsmålet om hva barneverntjenestene tenker om den andelen personer som ikke opplever effekt ved evidensbaserte metoder, og likevel får tilbud om et slikt manualbasert terapiforløp. Sosial konstruksjonistisk teori tilbyr flere konstruksjoner om terapi og endring, for eksempel narrativ terapi, samarbeidsorientert tilnærming og klientsentrert terapi representerer alternative måter å tenke endring på som gir skreddersøm tilpasset det enkelte barn og familie.

Studien viser også at kunnskap gir utvikling og den kommer ovenfra. Kunnskap og makt står i gjensidig avhengighet ved at kunnskapen konstrueres av personer i makt, og kunnskapen legger til rette for at personer med makt kan sitte ved denne. I en sosialkonstruksjonistisk forståelse griper politikken inn i forskning og kunnskapsutvikling. Ved å definere kunnskap som sann, vil det være konstruksjoner om annen kunnskap som ikke er ansett som sann og som blir undertrykt.

6.1.3 Makt og struktur som problemløser

Et av funnene i studien er at lovgiver åpner opp for at kostnaden til et tiltak skal være en del av beslutningsgrunnlaget. Økonomi har dermed blitt posisjonert inn i vurderinger og beslutninger barnevernet skal gjøre. Her gjør også diskursen om *den nye økonomien* seg gjeldende, og dette er en diskurs som bidrar til å svekke demokratiet og frigjøre markedet. Man kan forstå det som at økonomisk verdi er en del av konstruksjonen om barnets omsorgsbehov.

Funn viser at lovgiver opplever at det er utfordringer innenfor barnevernet, og at disse utfordringene kan løses ved strukturelle grep. På samme måte som individer normaliseres inn i samfunnet, kan man også forstå de strukturelle grepene som moderne makt som normaliserer barneverntjenestene inn i statens konstruksjon av barnevernet. Lovgiver utgir styringsdokumenter og barneverntjenestene vil adoptere dette språket, noe som vil bidra til normalisering.

Funn i studien viser at en spesifisering av juridiske forhold vil gi økt forsvarlighet. Faglig forsvarlighet er det barneverntjenestene skal operere innenfor, men begrepet er ikke gitt innhold. Her kan diskurser bistå oss i å forstå hvordan både lovgivning og innholdet i forsvarlighetsbegrepet vil endre seg i takt med at diskursene om juss og faglig forsvarlighet endrer seg. Sosial konstruksjon ser på kunnskapsbegrepet som en konstruksjon, og konstruksjoner endrer seg med tiden. En konsekvens av dette er at det ikke finnes sann og absolutt kunnskap.

I studien er et av funnene at samarbeid gir bedre hjelp. Dekonstruksjon sier at det kan være hjelpsomt å se på det som ikke er tilstede, og det motsatte av samarbeid er konflikt, uenighet eller samarbeidsproblemer. Ved å tenke posisjonering kan en barnevernarbeider posisjonere seg inn i en samarbeidsposisjon og løse en konflikt eller et samarbeidsproblem. Det å være bevisst egne diskurser i møte med andre kan også være til hjelp for å skape en samarbeidsorientert praksis.

7 Avsluttende kommentarer

Denne studien tilbyr alternative måter å forstå norsk barnevernlovgivning på innenfor forskjellig tankegodts i sosial konstruksjonistisk teori. Studien tilbyr også alternativer som kan bidra til å løse typiske situasjoner hvor det tidligere har oppstått utfordringer eller konflikter mellom barneverntjenesten på den ene siden og foreldre eller samarbeidspartnere på den andre siden. Det foreslås også alternative måter å skreddersy tiltak til barn og familier på i studien.

7.1 Implikasjoner for praksisfeltet

Denne studien kan være et bidrag til å forstå norsk barnevernlovgivning på alternative måter. Studien viser flere måter å tenke sosial konstruksjon på innenfor en barnevernkontekst. Makt er et sentralt tema innenfor barnevernlovgivningen, og dette påvirker også praksis. Funn i studien viser hvordan man kan bli bevisst makt i barnevernet, og se hvordan man blir påvirket av makt. Studien viser at det er utfordrende og til tider konfliktfylt å jobbe i barnevernet, og studien tilbyr flere tilnærminger til situasjoner hvor det kan oppstå konflikter med mål om å skape et samarbeid og unngå konflikt. Det foregår en prosess med å la fagkunnskap i større grad tilflyte barnevernet, og denne prosessen skal koordineres fra Bufdir. Sosial konstruksjon kan åpne opp for et bredt tilfang av kunnskap, siden kunnskap sees på som en av flere mulige konstruksjoner. Det samme gjelder skreddersøm av tiltak. I sosial konstruksjonistisk tenkning vil en konstruksjon av hva som er det beste tiltaket være en konstruksjon som konstitueres gjennom blant annet diskurser, kultur og makt. Ved å innta en samarbeidsorientert posisjon overfor den som skal ha tiltaket vil man kunne oppnå skreddersøm.

7.2 Spørsmål til videre forskning

Dersom studien hadde vært av større omfang, ville jeg ha vært nysgjerrig på teoridannelse av empirien; altså theoretical coding som er det fjerde og siste trinnet i grounded theory. Jeg undrer meg over om kategoriene kunne ha blitt rendyrket enda mer med mer empiri, slik at de til slutt hadde handlet om barnet, faget og strukturen. Det hadde vært spennende å sett på samspillet mellom disse tre kategoriene og forsøkt å etablert en teori om norsk barnevern slik lovgiver ser det. En spennende studie hadde vært et aksjonsforskningsprosjekt hvor man samforsknet med en barneverntjeneste om å utvikle et samarbeidsorientert syn på alle typer barnevernarbeid. Et annet aktuelt område å forske videre på er hvordan diskurser kjemper om

å være den rådende diskursen i barnevernarbeideres diskusjoner. Roar Flatebø sin doktorgradsoppgave fra 2005 ser på dette, og en videreføring av hans arbeid kunne vært spennende. Et annet spørsmål er hvordan konstruksjoner om fagkunnskap blir etablert i barnevernet. Særlig spennende er dette fordi det er med på å definere innholdet i forsvarlighetsprinsippet.

7.3 Mulige svakheter ved studien

Jeg har allerede påpekt at det har vært utfordrende å forholde seg til det store datautvalget og alle kodene. Selv om jeg vil anbefale andre å gjøre kodingen manuelt første gang man gjør en grounded theory, så ser jeg helt klare fordeler ved å bruke elektronisk databehandlingsverktøy for å få en god oversikt over både data og koder.

Det er lite ny kunnskap og forskning på temaet i studien. Om man ser bredere på hvilken kunnskap som kan være til nytte er det derimot nok litteratur å velge av, men faren med å se bredt er at man får mer generelle beskrivelser. Dersom studien hadde hatt tilgang på mer spisset teori kunne jeg kanskje ha fått enda mer konkretiserte funn i studien.

Engasjementet mitt for barnevern er stort. Det heter at man ikke blir profet i eget land, og selv om jeg har vært bevisst min forforståelse for nytten av å tenke sosiale konstruksjoner når barnevern og familier møtes, er det en fare ved at jeg har punktuert og tolket funnene i overkant positiv retning til fordel for sosial konstruksjon.

Det er også en mulig svakhet at jeg gjorde et valg om å la alle politiske stemmer være like gyldige i konstruksjonen av kategorier. Dersom man hadde sett kun på majoritetsstemmene ville man i større grad kunne ha sagt at kategoriene er lovgivers tanker om norsk barnevern. Samtidig er det politiske landskapet i stadig endring, og forskjellige partier skifter på å være uenige og enige i enkeltsaker.

7.4 Avsluttende refleksjoner

De siste kapitlene har oppsummert studien, og jeg har skrevet om hvordan jeg har besvart formålet til oppgaven, hvilken relevans studien kan ha og hvordan man kan tenke seg en videreføring av studien. I tillegg har jeg beskrevet noen svakheter mulige svakheter ved studien.

Interessen min for å skrive denne oppgaven kan sees som et forsøk på å utvide det jeg opplever som en trang horisont i et komplekst fagfelt. Når man jobber i barnevernet kan man krenke andre mennesker gjennom sin yrkesutøvelse, og det å innta en posisjon som kontrollør kan gjøre et samarbeid ekstra vanskelig. Denne oppgaven er en slags materialisert nysgjerrighet på om det finnes måter å snakke sammen på uten å være krenkende. Det er også et forsøk på å bli faglig sterkere innen en fagtradisjon jeg mener har livets rett i arbeidet med barn og foreldre. Rettferdighet er en verdi jeg holder høyt, og personer med makt kan ikke unngå å behandle andre urettferdig. Ved å øke refleksjonen rundt hvordan man sosialt konstruerer mening tror jeg at vi kan skape et enda bedre barnevern.

8.0 Litteraturliste

8.1 Bøker

- Aarseth, H. (2011). *Moderne familieliv*. Den likestilte familiens motivasjonsformer. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Anderson, H & Goolishian, H. A. (1992). *Från påverkan till medverkan*. Terapi med språkssystemisk synsätt. Stockholm: Bokförlaget Mareld.
- Anderson, H. (2003). *Samtale, sprog og terapi*. Et postmoderne perspektiv. København: Hans Reitzels Forlag.
- Antonovsky, A. (2012). *Helsens mysterium. Den salutogene modellen*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Audi, R. (red.) (2009). *The Cambridge Dictionary of Philosophy*. 2nd edition. New York: Cambridge University Press.
- Bjartveit, S. og Kjærstad, T. (2001). *Kaos og kosmos*. Byggesteiner for individer og organisasjoner. Kolve forlag.
- Brown, B. (2014). *Uperfekt*. Våg å vise hvem du er. Oslo: Cappelen Damm.
- Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. 4th edition. Oxford: Oxford University Press.
- Burr, V. (1995). *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Caprona, Y. de (2015). *Norsk etymologisk ordbok*. Tematisk ordnet. Oslo: Kagge Forlag AS.
- Carr, A. (2009). *What Works with Children, Adolescents and Adults? A Review of Research on the Effectiveness of Psychotherapy*. East Sussex: Routledge.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory*. A Practical Guide Thorough Qualitative Analysis. London: Sage Publications Ltd.
- Charmaz, K. (2014). *Constructing Grounded Theory*. 2nd Edition. London: Sage Publications Ltd.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative Inquiry & Research Design*. Choosing Among Five Approaches. 2nd edition. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.
- Dalen, M. (2013). *Intervju som forskningsmetode*. En kvalitativ tilnærming. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Dallos, R. & Draper, R. (2007). *Familieterapi*. Systemisk teori og praksis. København: Hans Reitzels Forlag.

- Dencik, L. & Jørgensen, P.S. (Red.) (1999). *Børn og familie i det postmoderne samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Dencik, L., Jørgensen, P.S. & Sommer, D. (2008). *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Duncan, . B.L., Miller, S.D., Wampold, B.E. & Hubble, M.A. (2010). *The Heart & Soul of Change*. Delivering What Works in Therapy. 2nd ed. Washington DC: American Psychology Association.
- Duncan, B.L. (2012). *Bli en bedre terapeut*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Ekeland, T-J. (2004). *Konflikt og konfliktforståelse for helse- og sosialarbeidere*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.
- Everett, E. L. og Furseth, I. (2012). *Masteroppgaven*. Hvordan begynne – og fullføre. Oslo: Universitetsforlaget.
- Follesø, R. (Red.)(2006). *Sammen om barnevern*. Enestående fortellinger, felles utfordringer. Oslo: Universitetsforlaget.
- Foucault, M. (1972). *Madness and Civilization: A History of Insanity in the Age of Reason*. London: Random House.
- Freire, P. (2003). *De undertryktes pedagogikk*. Oslo: De norske Bokklubbene.
- Gergen, K. J. & Gergen, M. (2005). *Social konstruksjon*. Ind i samtalen. Århus: Psykologisk Forlag A/S,
- Gergen, K. J. (2015). *An Invitation to Social Construction*. 3rd edition. London: Sage Publications Ltd.
- Glaser, B. og Strauss, A. (1967/2006). *The Discovery of Grounded Theory*. Strategies for Qualitative Research. New York: Aldine Transaction
- Gynnild, A. (2014). Introduksjon til grounded theory. I Hjälmhult, E., Giske, ,T og Satinovic., M. (Red.), *Innføring i grounded teori* (s. 13 – 24). Oslo: Akademika forlag.
- Hall, S. (1992). The west and the rest. I Hall, S. & Gieven, B. (Red.) *Formations of Modernity*. Cambridge: The Open University.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet*. En innføring i samfunnsvitenskapelig metode. 5. utg. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Hertz, S. (2011). *Barne- og ungdomspsykiatri*. Nye perspektiver og uante muligheter. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Hårtveit, H. & Jensen, P. (2004) *Familien – pluss én*. Innføring i familieterapi. Oslo: Universitetsforlaget.

- Jansen, A. (2013). *Narrative kraftfelt*. Psykologisk utvikling hos barn og unge i et narrativt perspektiv. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, P. (2009). *Ansikt til ansikt*. Kommunikasjon- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Johnsen, A. & Torsteinsson, V. W. (2012). *Lærebok i familieterapi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Kaasa, K. (2004). *Kvalitet i helse- og sosialtjenesten*. Det er menneskene det kommer an på. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS.
- Killén, K. (2004). *Sveket*. Omsorgssvikt er alles ansvar. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kvale, S. (1997). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvello, Ø. (2015). *Barn i risiko*. Skadelige omsorgssituasjoner. 2. utg. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Lemke, T. (2003). Diskursens grænser – fra vidensarkæologi til magtens genealogi. I Borch, C. & Larsen, L. T. (Red.). *Perspektiv, magt og styring*. Luhmann og Foucault til diskussion. (s. 39-59). København: Hans Reitzels Forlag.
- Lock, A. og Strong, T. (2014). *Sosial konstruksjonisme*. Teorier og tradisjoner. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lundby, G. (Red.) (2009). Idéene bak og fortellinger om samarbeid. I Lundby, G. (Red.). *Terapi som samarbeid*. Om narrativ praksis. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Lundby, G. (1998). *Historier og terapi*. Om narrativer, konstruksjonisme og nyskriving av historier. Tano Aschehoug.
- Malterud, K. (2013). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning*. En innføring. 3. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Miles, M. B. og Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. An Expanded Sourcebook. 2. utg. Thousand Oaks: Sage Publications Inc.
- Nilssen, V. (2014). *Analyse i kvalitative studier*. Den skrivende forskeren. Oslo: Universitetsforlaget.
- Næss, A. (2001). *Filosofiens historie*. 7. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Ofstad, K. & Skar, R. (2009). *Barnevernloven med kommentarer*. Oslo: Gyldendal Akademisk Forlag AS.
- Philips, L. og Jørgensen, M. W. (2004). *Discourse Analysis as Theory and Method*. London: SAGE Publications Ltd.
- Rabinow, P. (1984). *The Foucault Reader*. New York: Pantheon Books.

- Repstad, P. (2014). *Mellom nærhet og distanse* (4. utg.). Kvalitative metoder i samfunnsfag. Oslo: Universitetsforlaget.
- Rovelli, C. (2016). *Seven Brief Lessons On Physics*. UK: Pinguin Books.
- Silverman, D. (2001). *Interpreting Qualitative Data*. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction. London: Sage Publications Ltd.
- Silverman, D. (2004). *Qualitative Research*. Theory, Method and Practice. 2. utg. London: Sage Publications Ltd.
- Stigen, A. (1995). *Tenkningens historie*. Bind 1. Ad Notam Gyldendal.
- Stigen, A. (2000). *Platon*. Gorgias. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Strauss, A. og Corbin, J. (1990). *Basics of Qualitative Research*. Grounded Theory Procedures and Techniques. Newbury Park: Sage Publications, Inc.
- Tjora, A. (2013). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ulleberg, I. & Jensen, P. (2011). *Mellom ordene*. Kommunikasjon i profesjonell praksis. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Wetherell, M. (Red.) et.al (2005). *Discourse Theory and Practice*. London: SAGE Publications Ltd.
- White, M. (2009). *Kart over narrativ praksis*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Willig, C. (Red.) (1999). *Applied Discourse Analysis*. Social and Psychological Interventions. Buckingham: Open University Press.
- Willig, C. (2005). *Introducing Qualitative Research in Psychology*. Adventures In Theory and Method. Berkshire: Open University Press.
- Wilson, J. (2011). *Barnets röst i utredning och behandling*. Lund: Studentlitteratur.

8.2 Offentlige publikasjoner og lover

Lov om barneverntjenester. Lov av 17. juli 1992 nr 100.

De nasjonale forskningsetiske komitéene (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Oslo: De nasjonale forskningsetiske komitéene

Innst. 395 L (2012- 2013). *Innstilling fra familie- og kulturkomiteen om endringer i barnevernloven*. Oslo: Familie- og kulturkomiteen.

Lovvedtak 92 (2012–2013). Oslo: Stortinget.

NOU 2000: 12. *Barnevernet i Norge* — Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 2009: 08. *Kompetanseutvikling i barnevernet* — Kvalifisering til arbeid i barnevernet gjennom praksisnær og forskningsbasert utdanning. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 2011:20. *Ungdom, makt og medvirkning*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

NOU 2012:05. *Bedre beskyttelse av barns utvikling*— Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

Ordbok Stortingets hjemmeside. Stortinget (2017).

Ot.prp. nr. 69 (2008-2009). *Om lov om endringer i barnevernloven*. Oslo: Barne- og likestillingsdepartementet.

Referat sak 30. 13. juni 2013. Oslo: Stortinget.

REK (2017). *Om REK*. Trondheim: Regionale etiske komitéer for medisinsk og helsefaglig forskningsetikk

Rundskriv (2000). *Rundskriv om bruk av «Multisystemisk terapi» (MST) overfor barn og ungdom med alvorlige atferdsvansker*. Oslo: Barne- og familiedepartementet.

Tildelingsbrev. *Tildelingsbrev til BUFDIR 2014*. Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.

8.3 Artikler

Angel, B. Ø. (2010). Barnet som aktør og kunnskapsbærer – en utfordring for barnevernets profesjonelle ekspertise. *Norges barnevern, 2010*, 140-151.

Davies, B. & Harré, R. (1992). Positioning: The Discursive Production of Selves. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 20(1), 43-63.

Ekeland, T-J. (2014). Frå objekt til subjekt – og tilbake? Om tilhøvet mellom kunnskap, praksis og styring. *Tidsskrift for psykisk helsearbeid*, 11(3), 211-220.

Glaser, B. (1965). The Constant Comparative Method of Qualitative Analysis. *Social Problems*, 12(4), 436-445. doi: 10.2307/798843

Heggen, K. & Dahl, S.L. (2017). Barnevernets kunnskapsgrunnlag. *Fontene forskning*, 10 (1), 70-83.

Prior, L. (2008). Repositioning Documents in Social Research. *Sociology*, 42(5), 821-836. doi: 10.1177/0038038508094564

Vedeler, G. H. (2011). Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del I. *Fokus på familien*, 2011 (4), 263-282.

8.4 Annet

Braathen, L. M. U. (2009). *Famileterapeut i barnevernet – en balansekunst* (Masteroppgave). Diakonhjemmet høgskole, Oslo.

Børli, H. (1958). *Junikveld*. Hentet fra http://www.borli.org/index.php?option=com_content&view=article&id=96:diktet-junikveld&catid=7:nyheter&Itemid=9

Flatebø, R. (2005). *On knowing much and knowing little*. An Exploration of Case Discussions of Child Protection Teams (Doktoravhandling). University of East London, London.

Oslo Economics (2017). *Samfunnsøkonomisk analyse av hjelpetiltak fra barnevernet*. (OE-rapport 2017-1). Oslo: Oslo Economics.

Stringent (2017). I *Store norske leksikon*. Hentet fra <https://snl.no/stringent>

9 Vedlegg

9.1 Vedlegg 1 – Tilbakemelding fra NSD

Anne Øfsti
VID Diakonhjemmet VID vitenskapelig høgskole
Boks 184 Vindern
0319 OSLO

Vår dato: 22.08.2016

Vår ref: 49317 / 3 / STM

Deres dato:

Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 27.07.2016. Meldingen gjelder prosjektet:

49317	<i>Systemisk tenkning sin posisjon i faglig forsvarlig barnevernarbeid</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>VID vitenskapelig høgskole, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Anne Øfsti</i>
<i>Student</i>	<i>Andreas Breden</i>

Etter gjennomgang av opplysninger gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon, finner vi at prosjektet ikke medfører meldeplikt eller konsesjonsplikt etter personopplysningslovens §§ 31 og 33.

Dersom prosjektopplegget endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for vår vurdering, skal prosjektet meldes på nytt. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, <http://www.nsd.uib.no/personvern/meldeplikt/skjema.html>.

Vedlagt følger vår begrunnelse for hvorfor prosjektet ikke er meldepliktig.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Siri Tenden Myklebust

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Andreas Breden breden.andreas@gmail.com

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 49317

Det fremgår av meldeskjema at prosjektet er en ren litteraturstudie der kildene er politiske dokumenter som omhandler barnevernloven. Personvernombudet finner at denne kildebruken faller utenfor personopplysningslovens virkeområde. Prosjektet vil dermed ikke omfattes av meldeplikten etter personopplysningsloven.

9.2 Vedlegg 2 – Eksempel på eget memo

09.02.16

Tar ikke høyde for hvem departementet mener skal ha ansvaret, men ser barnevernet som ett. Dette kan være en svakhet i analysen. Samtidig er det lovgivers mening om barnevernet som kommer fram, uavhengig av struktur og ansvarfordeling. Fram til side 17.

27.04.16

Vanskelig å dra ut enkeltord. Setninger går bedre. Komplekst språk med mye meningsinnhold gjør dette vanskelig.

22.06.16

Meldingsdelen er enklere enn proposisjonsdelen. Dette følger nok noe av språket. Det er et mer flytende og enkelt språk i meldingsdelen, mens proposisjonsdelen bærer preg av å være mer rettet mot jus.

27.06.16

Stort fokus på økonomi. Lar økonomi styre fag? Grei flyt. Sier mye om samarbeid uten å si det – usagte, men implisitte. ”Samhandling” brukes. Istedenfor samarbeid?

28.06.16

Bruke systemisk tenkning på organisasjonsnivå. David Campbell – Taking positions in the organization? Se på lover og regler. Munroe Review on Child Protection? Forslaget om etablering av et felles nasjonalt fagorgan må også ses i sammenheng med proposisjonens forslag om å lovfeste krav til forsvarlighet. Systematisk arbeid for å fremme kvalitet og kunnskapsbasert praksis bør omfatte faglig støtte i form av veiledning og faglige anbefalinger. Departementet mener dette vil forutsette omfattende prosesser som krever sentral koordinering og etablering av et nasjonalt fagorgan. – Side 31 i GTen Inst. 395.

9.3 Vedlegg 3 – Eksempel på initiell koding (side 7 i kodingsdokumentet)

<p>Økt antall stillinger i barnevernet</p> <p>Styrke barnevernet i de mest utsatte kommunene</p> <p>Gi bedre kompetanse</p> <p>Styrke tilsynet</p> <p>Kapasitetsøkning</p> <p>Følge opp bedre enn tidligere</p> <p>Kommunene har en nøkkelrolle</p> <p>Gjør jobben sin skikkelig</p> <p>Avdekke omsorgssvikt</p> <p>Følge opp barna</p> <p>Rett hjelp til rett tid</p> <p>Nærmiljø</p> <p>Faglig ansvar</p> <p>Variasjon i gode tjenester</p> <p>Robuste og kompetente barneverntjenester</p> <p>Støtte kommunenes kvalitetsarbeid</p> <p>Medvirkning i alle prosesser</p>	<p>Forslagene må også ses i sammenheng med at regjeringen i løpet av de fire siste årene har økt antallet stillinger i barnevernet gjennom statlige bevilgninger. Regjeringens satsing, barnevernsløftet (2010–2013) har gjort det mulig for det kommunale barnevernet å rekruttere 850 nye fagfolk i perioden. Målet med satsingen er å styrke barneverntjenesten i de mest utsatte kommunene, gi bedre kompetanse og styrke tilsynet. I tillegg til de øremerkede midlene til flere stillinger i det kommunale barnevernet, har kommunene benyttet deler av økningen i sine frie inntekter for å bedre kapasiteten ytterligere. Kapasitetsøkningen i barnevernet gjør det mulig å følge opp barn som er i en risikosituasjon bedre enn tidligere. Kommunene har en nøkkelrolle i barnevernet. Mange barns velferd er avhengig av at kommunene gjør jobben sin skikkelig. Kommunene skal avdekke omsorgssvikt, følge opp barna og gi rett hjelp til rett tid. Barna vokser opp i et nærmiljø, og det er naturlig at kommunene har et særskilt ansvar. I denne proposisjonen fremmes ulike forslag som tydeliggjør barneverntjenestens faglige ansvar. Samtidig er det en utfordring at kommunenes forutsetninger for å yte gode tjenester varierer. Et viktig mål med proposisjonen er derfor å bidra til robuste og kompetente barneverntjenester i alle kommuner. Statlig barnevern skal i større grad enn før støtte kommunenes kvalitetsarbeid gjennom generell rådgivning og veiledning. Departementet understreker at barn og unge skal medvirke i alle prosesser som gjelder barnet.</p>
--	--

9.4 Vedlegg 4 – Eksempel på fokusert koding (side 6 i kodingsdok.)

Styrke det forebyggende arbeidet gjennom ny folkehelsestrategi	Styrke forebygging gjennom folkehelsestrategi
Barnehagenes og helsestasjonens forebyggende rolle	Barnehage og helsestasjon skal forebygge
Samarbeid mellom barnehage og barnevern	Samarbeid mellom barnevern og barnehage
Felles kunnskapsgrunnlag om forebyggende innsatser	Kunnskapsgrunnlag om forebygging
Vekt på å styrke tilknytning og samspill	Styrke tilknytning og samspill
Anbefalinger om hva som skal til for å ta kunnskap i bruk	Anbefalinger for å bruke kunnskap
Tilgjengelighet	Mer tilgjengelig barnevern
Et mer tilgjengelig barnevern i kommunene	
Hjelp på et tidlig tidspunkt	Tidlig hjelp
Mulighet til å søke om midler til kompetanse- og samhandlingstiltak	Kompetanse- og samhandlingstiltak
Implementering av ny kommunikasjonsstrategi	Ny kommunikasjonsstrategi
Rett hjelp krever tverrfaglig og tverretattlig innsats	Rett hjelp krever tverrfaglig innsats
Mer samarbeid mellom barnevern og skole	Samarbeid mellom barnevern og skole
Styrke barnevernbarns skoleprestasjoner og -tilknytning	
Felles forskerkonferanse	Forskerkonferanse for kunnskapsskapspredning

9.5 Vedlegg 5 – Alle tentative kategorier

1. Barn i fosterhjem	21. Om tiltak og tjenester
2. Om politikk	22. Om typer hjelpetiltak (litt om struktur her?) – slås sammen med Om tiltak og tjenester
3. Økonomi og finansiering	23. Arbeidet krever (inngår i forsvarlighetskategorien)
4. Om kvalitet	24. Forsvarlighet
5. Informasjon om barnevernet	25. Familieråd og fosterhjemsrekruttering fra familie
6. Barnets syn gis mer makt?	26. Om kommunalt barneverns samarbeid med andre
7. Lov, rett og plikt for tjenestene	27. Bufdirs mandat og myndighet
8. Om kunnskap og kompetanse (om forbedring?)	28. Om barnet (barnets behov?)
9. Om utredning	29. Om forholdet mellom stat og kommune. Struktur og organisering. Makt?
10. Om arbeidet	30. Om strukturelle og organisatoriske forhold i kommunal barneverntjeneste
11. Om kapasitet og bemanning	31. Privatiseringsdiskursen / Institusjonsnedbygging – Institusjon vs. fosterhjem
12. Kontroll på barnevernet	32. Annet (?)
13. Om tillitsperson	
14. Om ettervern	
15. Om biologisk familie	
16. Om arbeideren	
17. Tilsynsførerordningen	
18. Straffede / domfelte barn	
19. Tilknytning	
20. Om Bufetat: Organisering, ansvar og mandat	

9.6 Vedlegg 6 – Endelige kategorier basert på tentative kategorier

Hovedkategori 1 – Konstruksjon av barnets omsorgsbehov (28.)

Underkategori 1-1 – Barn gis makt som aktør i eget liv (6. + 13.)

Underkategori 2-1 – Familiens verdi i omsorg (15. + 19. + 25.)

Underkategori 3-1 – Offentlig ansvar for omsorg (1. + 14. + 18.)

Hovedkategori 2 – Kvalitet i barnevernet (4.)

Underkategori 2-1 – Barnevern er et utfordrende fagområde (2. + 10.)

Underkategori 2-2 – Skreddersøm gir positiv endring (21. + 22.)

Underkategori 2-3 – Kunnskap kommer ovenfra, og gir utvikling (8. + 9. + 16.)

Hovedkategori 3 – Makt og struktur som problemløser (29.)

Underkategori 3-1 – Finansiering gir barn en verdi (3. + 11. + 31.)

Underkategori 3-2 – Stukturering øker kvaliteten på samhandling (9. + 20. + 27. + 30.)

Underkategori 3-3 – Juridisk spesifisering gir økt forsvarlighet (7. + 12. + 17. + 23. + 24.)

Underkategori 3-4 – Økt samarbeid gir bedre hjelp (5. + 26.)

Tentativ kategori 32. Annet ble slettet.